מעריב
סופשבוע
י' בטבת, תשמ"ח 1.1.1988

דרורה חבקין, נזירה בראש־פינה ■ רהט, עיירה בדואית, דלקת ■ גפן על הדוד סם ■ העלוקות, מוצצות מים, עושות זהב ■ רענן לוריא, האנשים שבישלו את 1987 ■ הורוסקופ אישי, מה צפוי לך ב־1988 ■

כשמתחשק לי משהו טוב, אני תופסת פינוק עם מעדן אמיתי: גרנולה סוגת-טבע.

כל הדברים הטובים כבר בפנים: אגוזים, שקדים, צימוקים, בוטנים, דגנים, דבש. היא תמיד טעימה ומוכנה לאכילה, עם יוגורט, חלב, גלידה או ישר מהקופסה.

עשי משהו טוב לעצמך. קחי גרנולה סוגת-טבע. מפנקת את הטעם וגם את הגוף.

גרנולה סוגת-טבע

כל הדברים הטובים כבר בפנים

מרזי מורית.
ההבדל הדק בין להיראות טוב ולהיראות מצויין.

לפעמים ההבדל בין להיראות טוב ולהיראות מצויין הוא באמת דק. משהו בין חמישה לעשרה קילוגרמים, אבל מי כמוך יודע שההבדל הדק הזה הוא ההבדל הגדול בין ללבוש בגדים אופנתיים או להתפשר על "מה שעולה עליך", בין לקבל מחמאה גדולה או סתם מילה טובה, בקיצור... ההבדל הגדול בין להיות מרוצה מעצמך – או לא. עכשיו, למרזי מורית יש פתרון גם בשבילך. תכנית הרזיה מיוחדת לבעיית ההבדל הדק – תכנית אישית קצרה, מהירה ונוחה. "ההבדל הדק" – תכנית מהפכנית להרזיה מהירה והמסת השומנים.

"ההבדל הדק" - במהירות ובפיקוח רפואי

שיטת ההרזיה של מרזי מורית מותאמת לך באופן אישי על ידי רופאי החברה בהתאם לנתוניך. התכנית מאפשרת לך אכילה מרובה תוך כדי שריפה מכסימלית של השומנים.

"ההבדל הדק" -
עם תנוסחא השוויצרית "מרזית"

כדי לרזות מהר יותר וקל יותר משלבת תוכנית התזונה שלך את "שיטת מרזית" – הכמוסות והמשקה הבלעדיים, ללא תרופות. נוסחת "מרזית" פותחה בשוויץ ע"י חברת PHARMAKON, מהנודעות בעולם, בלעדית ל"מרזי מורית"

"ההבדל הדק" - בהמסת השומנים

הצוות הרפואי מתאים עבורך גם תכנית אישית להמסת ריכוזי השומן והצלוליט שלך.

תוכנית זו, המשלבת את התכשירים הבלעדיים המיוצרים בנוסחה ייחודית, מבטיחה לך את סילוק כל השומנים הבעייתיים שלך.

"ההבדל הדק" - יותר נוח, יותר דיסקרטי

ההתקשרות עם מרזי מורית היא ישירות לביתך – בלי התרוצצויות, בלי לצאת מפתח הבית. בנוסף, קווי הטלפון של מרזי מורית עומדים לרשותך 24 שעות ביממה

"ההבדל הדק" - עם הוכחות להצלחה

התקשר אלינו ואנו נשלח אליך עוד היום הוכחות מצולמות מדהימות להצלחה.

שירות מיוחד - להרזיה מיידית

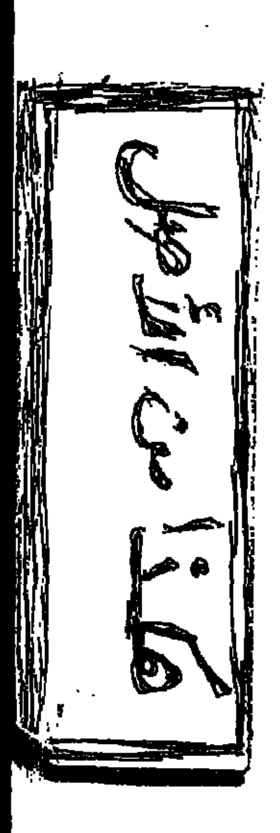
תכנית ההרזיה והמסת השומנים בביתך תוך 48 שעות!
שירות מיוחד של מרזי מורית למענך. ניתן למסור פרטים אישיים לצוות היועצות, לצורך מילוי שאלון ההרשמה באמצעות הטלפון, בכל יום בין השעות 08.00–16.00. תוך 48 שעות תגיע לביתך תכנית ההרזיה האישית שלך ומיד תוכל להתחיל לרזות.

מרזי מורית על הקו 24 שעות ביממה

גם בלילות ובשבתות!
התקשר אלינו לטלפון:
02-222676, 02-222903, 02-225784.
או שלח אלינו את התלוש ותתחיל גם אתה לראות את ההבדל הדק!

מרזי מורית בע"מ
רח' המלך ג'ורג' 35 ת.ד. 4456, ירושלים 91043
נא שילחו לביתי – חינם: חומר הסבר מפורט לשיטה + הסבר לכמוסות ולמשקה השוויצרי ב"מרזית" + הסבר לתכשירים לדיכוי השומן + הוכחות מצולמות + שאלון הרשמה מדעי – ללא כל התחייבות.
שם ____
כתובת ____

מרזי מורית
רואים תוצאות!

סופשבוע

י' בטבת, תשמ"ח 1.1.1988

© 1988 כל הזכויות שמורות ל"מעריב"

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

עורך: צבי לביא
עריכה: דניאלה בוקשטין
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: יעל תורן
שרי אנסקי
נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

קוראים יקרים,

מהפכה שקטה עוברת על הבדואים בישראל, לא מאתמול. מהפכה בקצב המאה ה־20. דור הסילון. שבטים מתפרקים מאוהלי הנוודים ונאחזים באדמה. קפיצת הדרך פוסחת על שלב טבעי בהתפתחות המסורתית, של ההתיישבות הכפרית. קופצים ישר לסגנון העירוני. שכונות מגורים, מוסדות ציבור ושרותים. הממשלה קצת לוחצת, קצת עוזרת, כדי לגבש אותם על חלקה מוגדרת, במקום ההתפרסות על־פני שטחים וקניית חזקה מכוח הישיבה. לא תמיד הטיפול גם חכם. בשמת־טבעון ליד קרית־טבעון היא דוגמה מעניינת. שכונת וילות מלבבת. רהט בנגב הצפוני גם היא דוגמה, אבל לא כל־כך מלבבת. לפני שבועיים נהרס שם מבנה מאולתר של מסגד בחסות בוחות משטרה גדולים. מחוץ לרהט, לא רבים הבינו במה מדובר. מאימתי הבדואים דתיים כל־כך? ומה הלהיטות הממלכתית הזאת למצות כך את הדין עם מבנה בלתי־חוקי בשולי המדבר, כשהערים מלאות מבנים כאלה, מזיקים פי כמה לאיכות הסביבה.

בילי מוסקונה־לרמן ביקרה ברהט פעמיים. הפעם השניה היתה ערב לפני ההזדהות האלימה של ערביי ישראל עם אחיהם בשטחים. היא מתארת יפה מה קורה שם בפנים, מאחורי הפרסומים השעתיים בתקשורת, בכתבה "תפוח אחד בשל מדי". מוקד מוגלתי ופצצת־זמן.

את הצמיגים הבוערים הראשונים נאלצה בילי לעקוף שם, חצי יום לפני שנזרקו האבנים הראשונות ביפו ובאום־אל־פאחם. את הדלק לבעירה היא קלטה קודם לכן. עיקר המרירות נשפכה באותו ערב. המעניין שהדברים הקשים נאמרו במכחותו של תא"ל (מיל') עמוס גלבוע, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים. הוא זה שלקח את בילי למפגש השני. וגם זו מהפכה בפני עצמה. מפני שיועצים קודמים הצטיירו יותר כנציגי המימשל לפני הערבים, כאלה שמנסים לצייר את המצב בצבעים אופטימיים ועל הבעיות מדברים במלים לא מרגיזות. זהו רושם בלבד. יתכן שבחדרי חדרים הם היו הפרקליטים הכי־טובים של הערבים. אבל הערבים לא תמיד הרגישו את זה. אולי לא באשמת היועצים אלא בגלל מי שלא שמע לעצותיהם.

עם הבדואים של רהט, עמוס גלבוע משחק בקלפים פתוחים, והם יודעים להוקיר אותו. לפחות אצלו יש להם אוזן קשבת, מפני שהיחס מצד נציגים אחרים של המימשל הישראלי מביש ומשפיל. הקימו להם עיירה עם הפנים למאה ה־21, אבל אחרי שנים עדיין לא נותנים להם לנהל בעצמם את ענייני המקום. מושל בהם ראש מועצת יהודי ממונה, קשיש מכוכב אחר. סגנון היחסים מתמצה במשפט אחד שלו. בילי שואלת מדוע אין ביוב ברהט. ומה הוא משיב? שגם אצל אמא שלו בפתח־תקווה, כשנולד לפני עשרות שנים, לא היה ביוב.

צ. לביא

בשער: רות חשין. כתבה בעמ' 5–8. צילום: בני גלזר.

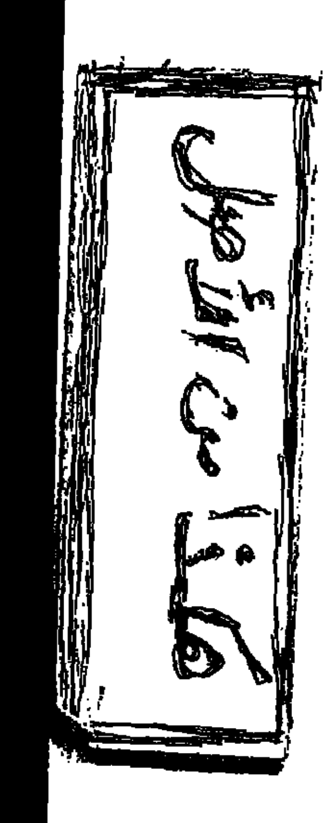
צוחק מי שצוחק ראשון

ואז, כשהוא מרוקן את כל החומר שנמצא בסל הימני, הוא מקבל גמול — תלוש משכורת

לא, לא, המתג השני!

איך אתה רוצה את הביצים הבוקר — קשות, שלוקות, מטוגנות — או דרך הוורידים?

דינמו חשין

רות חשין לא אוהבת את ההגדרה הזאת. גם לא כשקוראים לה "גבֶרת הברזל של ירושלים". אבל בעצם זה מה שהיא. מנהלת הקרן לירושלים, פטנט של טדי קולק, המגבית המקומית שבנתה ופיתחה את כל הדברים היפים בירושלים מיום איחודה, מחזיקה ביד רמה מאות פרוייקטים, ודוחפת חדשים קדימה. יש דס"ק בעיר. התורמים אוהבים את הסגנון. חשין, דור שביעי בארץ, לא מתחנפת אליהם.

מאת עמוס לבב צילומים: בני גלזר

כשאומרים לה שהיא "גברת הברזל של ירושלים", רות חשין עונה שהיא אינה אוהבת את ההגדרה הזו. כששואלים אותה אם אכן נולדה עם כפית זהב בפה, היא מסתייגת. וכאשר מצטטים באוזניה את המקטרגים הטוענים ש"הקרן לירושלים" צברה עוצמה רבה מדי עד שהפכה ל"עירייה חליפית" של הבירה – היא פשוט מחייכת בביטול.

רות חשין, מנהלת הקרן, עסוקה יותר בעשייה מכדי להתייחס לדברי ביקורת מסוג זה. נסיעה עמה ברחובות ירושלים – העיר הקשה הזו, המרהיבה, הפצועה, שנטלה תשעה קבין מבעיות העולם, בעיצומן של הפגנות אלימות, וגז מדמיע, ופצועים ועצורים – מותירה אותך חסר אויר. איזה מרץ! מישהו הגדיר אותה "דינמו חשין". גם ההגדרה הזאת אינה מוצאת חן בעיניה.

מצפים מרות לבית סלומון לקצת יותר גינונים של אריסטוקרטיה, מן הסוג המאפיין את משפחות האצולה הירושלמיות המעוגנות במאות הקודמות. ואיך אפשר אחרת עם אילן יוחסין כשלה. אבי סבה היה יואל משה סלומון (כן, זה מהשיר) שעזב את שכונת נחלת־שבעה, אחת הראשונות שהוקמו מחוץ לחומות העיר העתיקה, והלך להקים את פתח־תקווה, אם המושבות. סבה היה יבואן תרופות, שייסד מאוחר יותר את בית הרוקחות לתרופות "אסיא" (היום "טבע"). אחותה נשואה לאלי הורביץ (מנכ"ל "טבע") ואילו היא נישאה לד"ר מישאל חשין, אש וגפרית כמוה, מהחמישיה הפותחת של פרקליטי ישראל, וקרוב לוודאי השנון שבהם, אך גם חבוטה.

אמה באה מבית מני (בן־דורה של האם, אליהו מני, היה שופט בית המשפט העליון). אבי בעלה, שניאור זלמן חשין, היה מ"מ נשיא בית המשפט העליון. היא עצמה אחייניתו של עורך־הדין יעקב סלומון. מה הפלא שעם ייחוס כזה, דור שביעי בארץ, היא סרבה ללדת את בנה בנכר, והפסיקה לפני כעשרים־וחמש שנה שהות בלונדון רק כדי לא לנתק את השושלת וללדת בירושלים. לכן היא גם דוחה בפשטות את הטענה שנולדה עם "כפית זהב בפה". היא מוכנה להתפשר על "משפחה שורשית". ושורשיות היא באמת המלה שאתה מחפש בעת המפגש איתה. רות חשין מקרינה את אותה פשטות של אנשים שבטוחה בעצמה, מין בטחון בצידקת הדרך וחוסר ספק בעתיד המדינה – שכל־כך מאפיינים היום את צאצאי דור הנפילים שהגיע ארצה לפני ששה־שבעה דורות. אצולה בלי איפור ובלי גינונים.

ברקורד האישי שלה לא תראה תעודות של אוניברסיטאות ידועות בארץ ובחו"ל. ספק אם יש לה אפילו תואר אקדמי. אבל תוכל לראות את גן־הפעמון, וגן סאקר, ואת הטיילת היפהפיה הגובלת בארמון הנציב עם הנוף עוצר־הנשימה של העיר העתיקה וסביבותיה. הוסף לכך 24 פארקים, שישה גנים ארכיאולוגיים, ו־141 גנים שכונתיים, ואת פסל המפלצת המפורסם שילדים גולשים מתוך לועה בקריית היובל, ועוד כמה פיאצות ומידרחוב אחד, ותיאטרון ירושלים ותיאטרון החאן והסינמטק ומרכז המוסיקה, והאכסניה הרומנטית לאמנים יוצרים במשכנות שאננים, ומעונות יום לילדים, ומרכז בריאות לערבים במזרח העיר, ואפשר היה למנות עוד ועוד אם נותר בריאותיך די אוויר.

הבה נסכם: במפת העיר ירושלים יש מעט מאד חללים שאינם מכוסים באתרים שהקרן לירושלים בנתה או פיתחה, ליתר דיוק – 627 אתרים, מרכזים ופרוייקטים שהוקמו ב־20 השנים האחרונות, מאז החלה הקרן את פעילותה משולחן קטן בקצה מסדרון שבבנין העירייה, עם צוות של שני אנשים – מהנדס העיר שיצא לגימלאות, צבי לייבוביץ' ז"ל, ורות חשין. וכשרות חשין נוסעת עמך בירושלים, אצה־חשה מפגישה לפגישה, היא נשמעת כמו תשריר השרות של הטוטו: "זה שלנו, ואת זה בנינו, וגם שם הקמנו".

הקרן לירושלים מגלגלת מדי שנה 17 מיליון דולר, הכל כספי תרומות. ראש העיר, טדי קולק, גילה כבר לפני 20 שנה את מה שהמגבית והסוכנות מתחילות לגלות היום: נדבנים לא אוהבים לזרוק את כספם לחבית ללא תחתית. הם אוהבים ללוות את הפרוייקטים שלמענם תרמו (והנציחו בהם את שמם או את שם יקיריהם), להיות עם היד על הדופק, ובכלל – לתרום כסף בתחום התעניינותם, לראות איך כספם "עובד" אפילו בצורת פסל סביבתי בפינת משחקים. לכן, הרוב המכריע של התרומות לקרן הולך לפרוייקטים שהתורם בחר מתוך ארבע־חמש אלטרנטיבות שהוגשו לפניו.

קח, למשל, את ברנרד רפפורט, מיוסטון, טכסס. בעיצומן של "הפרות הסדר" בירושלים הוא הופיע עם אשתו אודרי ופמליה קטנה לחנוך מרפאת עיניים שהוקמה בכספו במרכז הבריאות בשכונת שייח' ג'ראח. אבל לפני הטכס הוא חש לבקר במעון־יום בשכונת תלפיות מזרח, שהוקם אף הוא מכספו. פגישתו עם רות חשין מאלפת. הוא אמריקני מאד טיפוסי, עם חיוכים, צחוק רחב ומתגלגל, נשיקות. רות מתנשקת איתו ועם הפמליה, אך אינה מתחנחנת. "רותי, רותי", קוראים לה כולם, והיא מגיבה גם כן בשמות הפרטיים.

הכל מאד משפחתי. לא תחוש בתנופה וכהערצה לכסף המאפיינות כדרך כלל מפגשים עם תורמים. ילדי הגן מעלים הצגה לחנוכה ומפשירים עוד יותר את האווירה התמימה בלאו הכי. מר רפפורט מציג בגאווה את תמונות נכדיו, מתמוגג. הוא ואשתו מתמסרים ברצון לגננת שעושה מהם "חנוכיה אנושית". הם מחזיקים את הנר ביד, ממלאים בצייתנות אחר פקודותיה ("לשבת, לקום") ורות חשין איתם. היא לא נהנית מזה. בשבילה זו עבודה. אבל כשקוראים לה "שנוררית" היא כמעט נעלבת. היא רואה עצמה כ"נותנת אפשרות לאיש עשיר ליטול חלק בבניית ירושלים. הרי זה דבר יוצא מן הכלל".

רות חשין לא נולדה בתוך מסיבת קוקטייל. ברגע של אמת היא אפילו תודה שארועים חברתיים מהסוג הזה הם עול בשבילה. היא משתדלת למלא את חובתה וחלקה בהם במכסימום של נימוס ובמינימום של זמן. להראות פניה בקוקטייל שלפני הארוחה, ולהעלם בטרם הוגשה המנה הראשונה.

רות חשין בטיילת החדשה ליד ארמון הנציב. למטה היא כבר בונה בחלומה את עמק החג'ן.

רות חשין לא נולדה בתוך מסיבת קוקטייל. ברגע של אמת היא אפילו תודה שארועים חברתיים מהסוג הזה הם עול בשבילה. היא משתדלת למלא את חובתה וחלקה בהם במכסימום של נימוס ובמינימום של זמן. להראות פניה בקוקטייל שלפני הארוחה, ולהעלם בטרם הוגשה המנה הראשונה. "זו לא תורה כל־כך גדולה שצריך ללמוד אותה", היא אומרת על השנור. "סתם שכל ישר. למרתי מקולק שלא ההתחכמות היא תורת הפאנד רייסינג".

טדי קולק הוא זה שגילה אותה. עד אז היא היתה סקירת תיירות בעירייה. בקושי היה לה שולחן. ב־1965, כשקולק נבחר לראשות העיר, הוא כבר היה מאד פופולרי עם הרבה ידידים בעלי אמצעים ברחבי העולם, אך בעיקר בארה"ב, שימיו כמנכ"ל משרד ראש־הממשלה ובעיקר מהתקופה שהקים את מוזיאון ישראל, מתרומות כמובן. עד היום הוא פעיל מאד גם שם. סמוך למלחמת ששת הימים, רצו הידידים לעזור לפיתוח ירושלים שמסביב למוזיאון. עורך דין אמריקני הציע להקים קרן בארה"ב, כדי שאת הכספים שיאספו למען עיר הקודש ניתן יהיה לנכות ממס ההכנסה האמריקני. לכן, עד היום אין הקרן רשאית

(המשך בעמוד הבא)

התורם ברנרד רפופורט (משמאל) עם רות חשין וטדי קולק בחנוכת מרפאת העיניים לערביי ירושלים. הטלוויזיה האמריקנית לא דיווחה על זה.

(המשך מהעמוד הקודם)

לסלול כבישים או לבנות מוסדות ציבור ושאר פרוייקטים שחובת הממשלה לעשותם.

הקרן נרשמה והכספים החלו לזרום. בארץ טיפל בהם איזה חבר במועצת העיר. כל העסק לא היה מסודר. ואז צדה רות חשין את עינו של טדי קולק. מלחמת ששת־הימים היתה בעיצומה, וכמעט כל הגברים של העיריה היו מגוייסים. רות חשין, עם כרסה בין שיניה, נטלה על עצמה כל תפקיד אפשרי. אפילו היתה פעילה בארגון הקונצרט החגיגי על הר־הצופים לציון איחוד העיר. לעתון מקומי אמרה לא מזמן: "עשיתי שם הכל חוץ מלנגן ולנצח". כשחזרה מהאמפיתיאטרון בהר, הסתכלו עליה כמו על משוגעת. השטח מסביב עוד היה ממוקש.

"מה היתה ירושלים עד אז", היא נזכרת, "בסך־הכל כפר קטן שנסגר עם חשיכה". אלא שמאז, הכל גדל בבת־אחת. הכפר הקטן נעשה כרך. במחלקת התיירות הקטנה שבקצה המסדרון כבר לא היה צורך. התיירים זרמו ברבבות, ומשרד התיירות הממשלתי טיפל בהם. המגוייסים חזרו לעיריה אבל רות חשין ("רותי" בפי כל) נשארה ליד טדי קולק. הוא החליט להמר עליה והפקיד בידיה את הקרן לירושלים.

"רק הקרן נתנה לתורמים תחושה של הזדהות", היא מנסה להסביר את סוד הצלחת המפעל. "הם ידעו בדיוק לאן הולך כספם, יכלו לעקוב אחריו, באו לבקר בפרוייקט ושלחו חברים וקרובים לראות ולהתרשם". רות חשין והמהנדס ליבוביץ', הצוות בהרכב מלא, קיבלו את פניהם בשדה התעופה, ליוו אותם בסיורים בארץ, דאגו לכל מחסורם. משהו מאותה רוח נשאר עד היום: התורם תמיד מעל לכל. לקריאתו תיענה בכל עת, ל"קריזות" שלו תתמסר ללא ערעור. "כל סדר־יום מתקפח על־ידי נוכחותו של תורם", היא מאשרת. "כשהוא בסביבה – הוא קודם לכל דבר אחר".

> ***"להפגנות החרדים טרם היו תוצאות אצלנו. אולי אנשים אפילו יתרמו יותר כי ירצו לחזק את הפלורליזם של העיר".***

היא נחמדה אל התורמים, אך לא מתחנפת. היא כפופה לשגיונותיהם, על פי הכלל: הלקוח תמיד צודק. "כמו בכל עבודה עם קהל", היא מסבירה. עד כה תרמו לירושלים מאות אנשים. רות חשין מכירה אישית את רובם. הם בעיקר אמריקנים, אך יש גם תורמים מאנגליה, גרמניה, שוויצריה, צרפת. 20% אינם יהודים. הנהלת הקרן בגרמניה אינה יהודית, וכל התורמים הגרמנים אינם יהודים, מניעיהם דתיים בעיקר, אך הם תרמו גם למרכז הרפואי בשייח' ג'ראח, שאליו נקפוץ מאוחר יותר. "כשיש תורם נוצרי אנחנו משתדלים לכוונו לפרוייקט שיהודים לא ממהרים לתרום למענו", היא אומרת. "קשה יותר לקבל מיהודים כספים לפרוייקט שכולו מוסלמי או כולו נוצרי. לא, לא קיבלנו עד כה תרומה מערבי עשיר. רוקא ניסינו. ישנן גם תרומות מתושבים מקומיים. לא הרבה, אבל יש".

ירושלים בשבילה היא "עולם ומלואו, העיר היפה ביותר בעולם, מקום נפלא לחיות בו, לעולם לא אחליף אותה בעיר אחרת למרות שאני אוהבת ים".

גם עיר עם בעיות...

"המון בעיות. אבל זה גם מה שהופך אותה למעניינת כל־כך. המעבר מן העתיק למודרני בתוך חמש דקות, הצבעוניות של העיר העתיקה, הקהל המגוון".

את כל זה את אומרת בהרצאות שלך לתורמים?

"אינני נותנת הרצאות. השיטה שלנו היא שיחות אינדיבידואליות".

איך את עושה את זה? מרימה טלפון וקובעת פגישה?

"לא. תמיד זה נעשה באמצעות מישהו ששובר את הקרח. אני לא קוראת על איזה איש עשיר בעתון ומיד מטלפנת אליו. תמיד מחפשת קודם ידיד משותף".

שנור?

"מה פתאום? מה זה שנור? אני לא רואה זאת כשנור. רק הזדמנות נפלאה לאיש עשיר להשתתף בבניית ירושלים".

סמכות הניהול הבלעדית נתונה בידיה. ישנם אמנם מועצת מנהלים, ויועצת משפטית, ומבקר פנימי, וחמישים עובדים (זוכרים ממה הכל החל?), אך רות חשין היא המחליטה עם מי ליצור קשר, מתי ואיך. היא אכן מתייעצת עם טדי קולק, יו"ר הקרן, אך לא לצורך קבלת היתר.

לעצם אישיותו של קולק. במסגרת הקרן משקל סגולי כבד פי כמה מעצם נוכחותו במוקדי קבלת ההחלטות הביצועיות. לעתים הוא נדרש להפעיל את קסמו האישי לריכוך תורם ושידוכו לקרן במפגש פנים אל פנים. בעיריית ירושלים כבר לא מתלוננים על נסיעותיו לחו"ל. יודעים שהעיר רק מרוויחה מאותן גיחות. קולק למד שהקסם שלו, אפילו אם הוא עובד קצת על שרים ופקידים בממשלת ישראל, לא יכניס לו מצירם פרוטה נוספת ממה שקצבו לו. וזה לרוב בקמצנות. יש פער גדול בין המלים הגבוהות על חשיבותה וכיצור מעמדה של ירושלים לבין התקציבים הממשלתיים הנדרשים לתרגום הכוונות הטובות למעשים בשטח. התורמים מלאים חלק ניכר מהחלל.

היום, ערים אחרות כבר הולכות היום בעקבות ירושלים, והקימו קרנות משלהן. תל־אביב, חיפה, ואפילו בית־לחם. רות חשין נותנת להם עצות בחינם. קשה להתחרות בירושלים. היא הרי מוכרת את עצמה. יש לה כל כך הרבה קסם, גם בלי קסמו של טדי קולק. "מכובד להזדהות עם ירושלים", אומרת רות חשין. "הבעיות שלה הרי זועקות בעד עצמן".

גם מרתיעות?

"בוודאי שלא הרתיעו עד לאחרונה", היא קובעת ללא היסוס. "להפגנות החרדים טרם היו תוצאות אצלנו. אולי אנשים אפילו יתרמו יותר כי ירצו לחזק את הפלורליזם של העיר. אינני יודעת. ואת ההשלכות של המהומות האחרונות במזרח העיר קשה לצפות".

ובינתיים – משתדלים לנהוג כאילו העסקים כרגיל.

יום טיפוסי בחייה של בונת ירושלים מתחיל במשרד בשעה שמונה בבוקר. טלפון לניו־יורק, טלפון לאנגליה. האוירה במשרד לא רשמית, אך ההוראות מתבצעות מיד, ללא עוררין. "רותי, רותי" – תשמע כל העת מכל עבר, אך למרות חוסר הפורמליות, יש בה סמכותיות, רואים את זה. טוב בביקור ב"גן הפעמון". פגישת עבודה בשטח עם אדריכל, קבלן וסגן מנהל הקרן, יוסי פישר. קר בגן. מכיוון העיר העתיקה בוקעת יללת צופרי המשטרה. רות חשין מתעלמת מהטרדות הירושלמיות האלה. על כל ספסל בגן, על כל אבן – חקוק שם של תורם. ישנו מי שתורם מיליונים לגן כולו, אך יש גם "עמך" שתורמים ספסל פה או פסל שמוצב בקרן רחוב. יוסי פישר מציע שבכספי תורם מסויים ייפתח ציר נוסף בגן. רות חשין נראית שרויה כאילו בפיזור־מה. מבטה משוטט סביב־סביב, יוצר רושם ראשוני של חוסר הקשבה. אך כשהיא שואלת שאלה, מתברר ששמעה וקלטה הכל. "עכשיו קר כאן, וכולם בעבודה", היא אומרת, כמו מתנצלת. "בסופי שבוע המקום הזה ממש מתפוצץ. מי היה מאמין".

> ***"אני לא קוראת על איזה איש עשיר בעתון ומיד מטלפנת אליו. תמיד מחפשת קודם ידיד משותף ששובר את הקרח".***

הסיור בגן נערך בריצה קלה. "תראה את הספריה לילדים שפתחנו כאן", היא מספיקה לזרוק. "בואו ניכנס לרגע לתיאטרון החזותי". אנשים שוטפים שם את הריצפה. זה נראה כמו ביקור פתע של רס"ר המחנה. הוא נמשך פחות מדקה. הלאה, הלאה. שני פועלים בונים משהו בחוץ. יוצקים מלט, מסתתים אבן. "אוי, מה זה?" שואלת רות חשין, "זה נראה כמו בית קברות". האדריכל מסביר לה מה יהיה פה. רעתה נחה. באותה קלילות שבה היא מותחת ביקורת, היא גם משבחת. "יאללה", היא אומרת לחבורת הגברים הרצה בעקבותיה. "בואו נמשיך. מה זו המכולה הזו שתקועה כאן? אני מבקשת לסלק אותה מיד".

ליד הצמחים המטפסים־שאינם־מטפסים שנועדו ליצור כיפות ירק מעל לשבילים, היא אפילו לא נעצרת. "זה משגע אותי", היא אומרת בכעס מסויים. "המטפסים הללו אינם מצליחים לטפס ולכסות את הקשתות".

שוב נשמעת יבבה של ניידת משטרה. "התמונות האחרונות שראינו בירושלים פשוט שיתקו אותי", היא מדברת על המהומות ברגע של אמת. "כאילו הורסים לי משהו שבניתי".

ברנרד רפפורט, התורם מטכסס, כבר ממתין במעון היום שהוקם מכספו בתלפיות־מזרח. רות חשין לא מתנצלת על האיחור. נשיקות, "היי־היי" אמריקני בלי הרבה חיוכים מציזה, מתנות מן הילדים, חגיגת חנוכה איתם, שיתוף פעולה מלא, נרות, סביבון סוב־סוב־סוב. חלק מהגזב.

בדרך לחנוכת מרכז הבריאות בשייח' ג'ראח, ברנרד רפפורט מספר על חבר עשיר ממיאמי שמכר לא מכבר משהו תמורת 75 מיליון דולר, ששוכבים אצלו כאבן שאין לה הופכין. רות חשין מגייסת אותו ללא היסוס. "מתי תראה אותו? בשבוע הבא? מאת אותו. דבר איתו בבקשה על בית כנסת שאנחנו רוצים להקים".

(המשך בעמוד 10)

דינמו חשין

(המשך מעמוד 8)

מרפאת היום בשייח' ג'ראח הוקמה אף היא בכספי הקרן לירושלים. תורמים גרמנים, לא־יהודים, נתנו את הכסף לבנין. מר רפפורט תרם להקמת מרפאת העיניים בתוך המרפאה. מנהל המקום, ד"ר נאפז נובאני, מקבל את הפמליה בכניסה. "אהלן רותי, אהלן דוקטור נובאני". אחר־כך מגיע טדי קולק. הסרת הלוט, נאומים. קולק עצבני. באותו בוקר הזהירה דוברת משרד החוץ האמריקני אזרחים אמריקנים לבל יעזו לבקר בירושלים. הטלוויזיה באמריקה עוד מלאה עם צילומי המהומות בשטחים. היא לא מצלמת יהודי מטכסס שתורם לריפוי העיניים של ערביי ירושלים.

טדי מעניק לתורם מדליה יפהפיה, מתבדח איתו. התורם ופמליתו נפעמים. נאומים לא ארוכים, כולם באנגלית. רות חשין מדברת אחרונה, בעברית. רק כשהיא פונה ישירות אל התורם ואל אשתו (היא היחידה שמקפידה להזכיר גם את האשה) היא עוברת לאנגלית. החולים הערבים מתבוננים בהשתאות. ספק אם הם יודעים שהתורם הוא יהודי.

כשהוא נשאל על הקרן לירושלים, משיב טדי קולק בקיצור: "היה לי רעיון לייסד את הקרן מיד כשנכנסתי לתפקידי בעיריה, וזה הוכיח את עצמו. התרומות לא באו על חשבון תרומות אחרות לישראל. לעיר מחוסרת אמצעים כמו ירושלים, קרן כזו חשובה מאד. רות חשין? היא נכנסה לתפקיד כמעט בהתחלה, והיום מנהלת את הקרן בעצמאות מלאה".

אבל הראיון הקצרצר עם ראש העיר שובק חיים ברגע שהוא מתבקש להגיב על הביקורת הנשמעת על הקרן, בקשר לעצמאותה המלאה שלה ושל העומדת בראשה. לא מכבר זיהו את הקרן לירושלים עם "קרן טדי", והיו דיונים, ואפילו המשטרה נכנסה לתמונה, עד שנמצא כי לביקורת אין שחר. אבל הנזק נעשה. רבים חשבו ששתי הקרנות חד הן, וזו גם הסיבה שהקרן לירושלים שכרה לאחרונה דובר מקצועי ורות חשין החליטה שהגיעה העת להחשף קצת לציבור. בעשרים שנות עבודתה בקרן לירושלים היא נתנה רק ראיון אחד.

"מה פתאום שגור? אני לא רואה זאת כשגור. זוהי רק הזדמנות נפלאה לאיש עשיר להשתתף בבניית ירושלים".

עיון בארכיון מלמד שהביקורת על הקרן באה בגלים, תמיד מצד אנשי הליכוד, וכאורח פלא בשיא עונת בחירות. מה נאמר בהן שלא יתכן שמבקר המדינה לא יחקור פעילות ציבורית כה ענפה (שלמה הלוי, נציג הליכוד בעיריה), שאין הצדקה לפעילות עצמאית המאושרת על ידי טדי קולק (ח"כ בני שליטא, ליכוד), חשד לאי סדרים (יעקב נתושתן, ליכוד. הוכח כחסר שחר). אחר־כך נמסר כי ח"כ יורם ארידור (ליכוד) הכשיל בוועדת הכספים של הכנסת מתן פטור ממס לקרן לירושלים.

היום שככו גלי הביקורת. אולי משום שעונת הבחירות טרם החלה, אך קרוב לוודאי שהסיבה טמונה בהישגי הקרן ובעוצמה שצברה העומדת בראשה. ח"כ יהושע מצא, אפילו בהיותו סגן ראש העיר, נהג להשמיע טענות שהקרן מנוהלת כמוסד פרטי של טדי קולק העושה בה כבתוך שלו, ולא הועילו לו דברי טדי שהכל פתוח שם ושום דבר לא מתנהל מתחת לשולחן. היום, כמצליף סיעת הליכוד בכנסת, מצא עדיין אומר: "דרך ניהולה לא מוכרת לי, כי מעולם לא היתה בה דריסת רגל לאישי ציבור", אבל מיד הוא מוסיף כי "בסך־הכל הקרן לירושלים עשתה רבות למען העיר, היא הוסיפה ברכה לעיר".

רות חשין: "אינני נותנת הרצאות. השיטה שלנו היא שיחות אינדיבידואליות".

צהרי היום. רות חשין בפגישת עבודה בטיילת החרשה ליד ארמון הנציב, בדרך לתלפיות־מזרח. במסעדה המקומית היא מעירה לבעל העסק: "אתה מוכרח לעשות כאן משהו עם האוורור". היא נכנסת אפילו למטבח. שוב צצה התחושה של ביקור פתע של רס"ר העיר. אפשר היה לשבת בפנים, ליד האח, ולנהל את הפגישה על כוס קפה. אבל היא יוצאת החוצה, לקור ולרוח, וכולם בעקבותיה. מדברים על הקמת "עמק התנ"ך", השגעון האחרון שלה. "זה חלום", היא אומרת, ולראשונה נשמעת התלהבות בקולה. "אנחנו רוצים להקים כאן פארק שישתרע עד לחומת העיר העתיקה ממול, עם מסלולי טיולים, עם אתרים היסטוריים משופצים".

"זהו פרוייקט ענקי", מסכים אדריכל הטיילת, שלמה אהרונסון, ומשום מה בטוח שהוא יתבצע כמו המאות שקדמו לו. כל מה שצריך זה רק תורם "צנוע". לא נתפלא אם זה יהיה החבר ממיאמי של התורם מטכסס שלא יודע מה לעשות עם 75 מיליון דולר, שרות חשין ביקשה לעשות הכרה ביניהם.

הלאה. נוסעים למצפה אבריתור ("כבת, גם אותו בנינו"). לידו – מועדון עיוורים ליהודים וערבים. מכאן יצא שביל דרך גיא בן־הינום שיתחבר לעמק התנ"ך. לפני חמש דקות זה עוד היה כגדר חלום. עתה היא כבר מדברת עליו כאילו הוא קיים. "פרוייקט מוליד פרוייקט", אומרת רות־חשין, "תורם מביא תורם". היא חושבת שקל יותר "למכור" לתורם נכס, גן או פארק, מאשר רעיון חברתי. לכן עבודתו של סגנה, יוסי פישר, קשה כל־כך. הוא אחראי על תחומי הרווחה, החברה והתרבות.

האין זה תפקידה של העיריה?

יוסי פישר: "תפקידה של הקרן לסייע לרווחת התושבים, ולשפר את איכות חייהם. וכל אלה אינם רק טיילות. הטיילת שראית היא פרוייקט מרשים, אדיר מימדים, וקל לקרן להשיג מיליונים לפרוייקט כזה, יותר מאשר עשרת אלפים דולר למימון מפעל חינוכי ממדרגה ראשונה, כמו יום חינוך ארוך".

כן, הם עוסקים גם בזה. כל תורם שבא עם סכום כסף, הקרן תמצא לו פרוייקט. "אנחנו מוהים צרכים בעיר הזאת", אומר יוסי פישר. "אתה חייב להיות במצב שבו תיתן תשובה מיידית לתורם שבא עם סכום כסף. ירושלים דלה מאד מבחינה תקציבית. אין הכנסה רבה מתעשיה, אין כאן מרכזים פיננסיים. יש כאן גם משפחות רבות במצוקה, כולל האוכלוסיה הערבית הגדולה. התשתית במזרח העיר גרועה מאד. ועל רקע זה הקרן כל כך חשובה".

לקרן לירושלים יש יתרון גדול על־פני קרנות שקמו בערים אחרות – היא "מוכרת" את ירושלים, שמוכרת לא רע את עצמה. עוד יתרון – בראשה עומד טדי קולק.

הקשר עם התורמים אינו ניתק עם סיום הביצוע. שולחים לו דיווחים על מצב הפרוייקט שלו, אלבומי תמונות. בשבוע שעבר שלחו דמי־חנוכה. מארחים אותו ואת שלוחיו. מצד שני עומד יוסי פישר בקשר יום יומי עם ראשי מחלקות בעיריה, ועדי שכונות, עובדי שדה. הם מזינים אותו במידע, שולחים לו העתקי פרוטוקולים מישיבות שונות. אבל הם אינם יכולים לפנות ישירות לקרן בבקשת סיוע. הם חייבים לפנות קודם כל לעיריה, וכך נולד פרוייקט. הוא צריך להיות אטרקטיבי, ולענות על תחומי ההתעניינות של התורם ועל יכולתו הכספית. בדרך כלל מניחים לפניו ארבע אלטרנטיבות, בעלויות שונות.

הפרוייקט הבא שיוסי חולם עליו: קייטנת קיץ ביער ירושלים, מעורבת לדתיים וחילוניים, ליהודים וערבים, עם מדריכים מארבעת המיגזרים, בעברית וערבית.

"זו לא תורה כל־כך גדולה שצריך ללמוד אותה. למדתי מקולק שלא ההתחככות היא תורת הפאנד רייסינג. צריך רק שכל ישר".

בטוח שהשידוך יצליח?

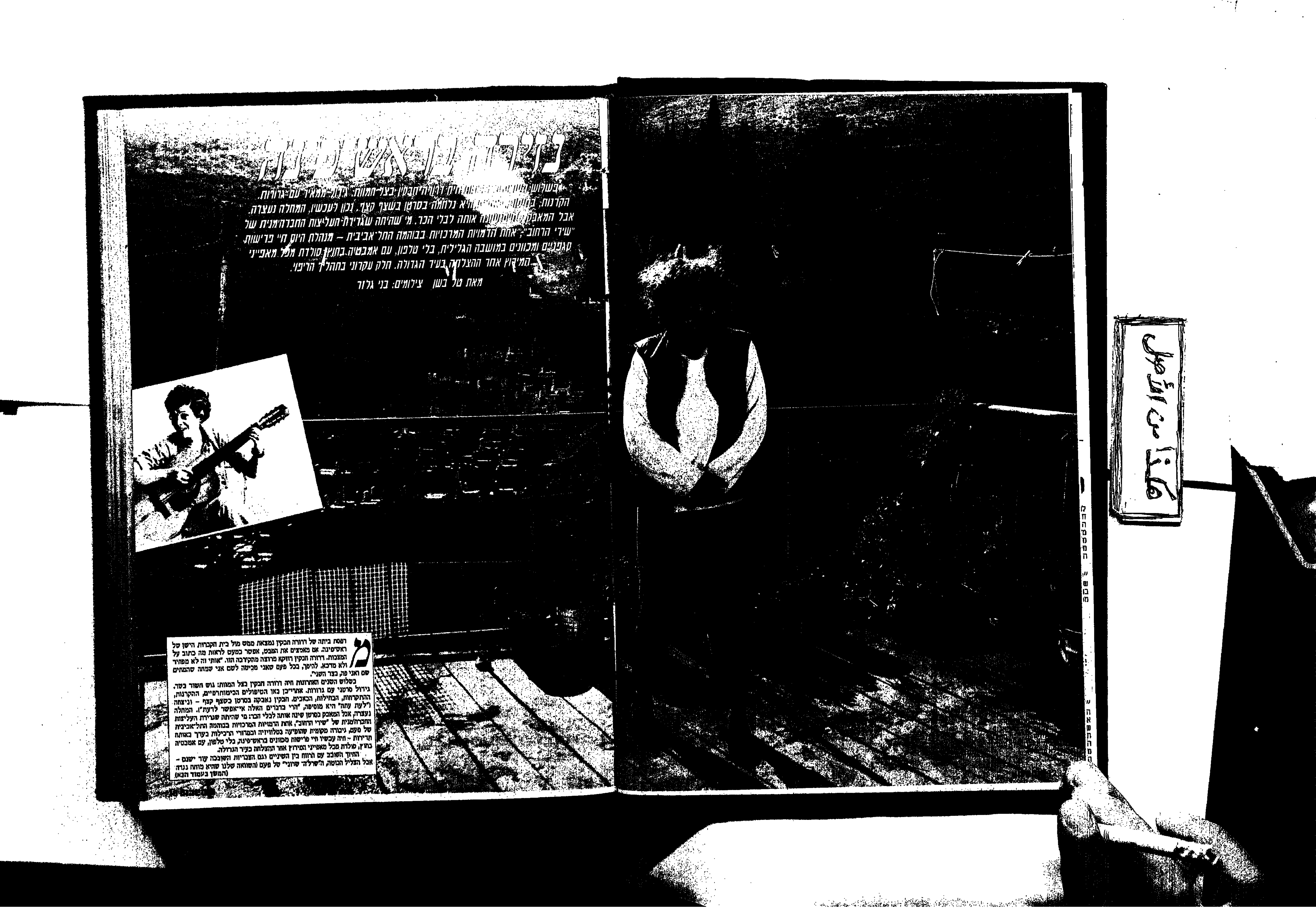
"מדוע שזה לא יצליח?" מתרעם יוסי פישר, "מדוע גן הפעמון נהפך לאתר רב־לאומי, שתראה בו יהודים וערבים, דתיים וחילוניים, וקייטנה כזאת אינה אפשרית"?

פרוייקט שהקרן משלימה נרשם על־שם העיריה. את המרפאה בשייח' ג'ראח מנהלת קופת־חולים הכללית, על־פי הסכם משולש עם העיריה והקרן. קופת־חולים הכטיחה בחוזה לשרת את כל ערביי מזרח העיר, גם אלה שאינם מבוטחים אצלה. היום משרתת המרפאה 60 אלף איש.

יוסי פישר חושב שבלי הקרן לירושלים לא היו בעיר 35 ספריות ("התקציב של עיר אחרת לרכישת ספרים הוא פי 12 מאשר בירושלים"), לא היו מוקמים 15 מרכזים קהילתיים, והיתה מחצית המספר של גנים ציבוריים מכפי שיש היום. הפעילות בקרב נוער מנותק או קשישים היתה אולי שליש מהפעילות הקיימת בסיוע הקרן. קשה ליוסי פישר לראות את ירושלים בלי הקרן שלה, כמו שלרות חשין קשה לראות את הקרן בלי טדי קולק. לכן היא מתחילה להערך לקראת היום שיפרוש, למרות שהוא מכריז שלא יפרוש לפני שנת 2,000. מכל מקום, לא לפני חגיגות ה־3,000 לייסוד העיר בידי דוד המלך.

"הציבור צריך להתחיל לזהות אותנו כעומדים בזכות עצמנו", היא אומרת, "לכן החלטנו להחשף יותר לציבור. גם קודם לא הסתתרנו. רק לא רצנו ברחובות וצעקנו: תראו מה אנחנו עושים!"

עמוס לבב

נזירה בראש פינה

בשלוש השנים [illegible] חיה דרורה חבקין בצל המוות. גידול ממאיר עם גרורות. הקרנות, [illegible] היא נלחמה בסרטן בשצף קצף. נכון לעכשיו, המחלה נעצרה. אבל המאבק [illegible] שינה אותה לבלי הכר. מי שהיתה שגרירת העליצות החברה'מנית של "שירי הרחוב", אחת הדמויות המרכזיות בבוהמה התל־אביבית – מנהלת היום חיי פרישות סגפניים ומכונסים במושבה הגלילית, בלי טלפון, עם אמבטיה בחוץ. סולדת מכל מאפייני המירוץ אחר ההצלחה בעיר הגדולה. חלק עקרוני בתהליך הריפוי.

מאת טל בשן   צילומים: בני גלור

מרפסת ביתה של דרורה חבקין נמצאת ממש מול בית הקברות הישן של ראש־פינה. אם מאמצים את המבט, אפשר כמעט לראות מה כתוב על המצבות. דרורה חבקין דווקא מרוצה מהקירבה הזו. "אותי זה לא מפחיד ולא מדכא. להיפך, בכל פעם שאני מביטה לשם אני שמחה שהמתים שם ואני פה, בצד השני".

בשלוש השנים האחרונות חיה דרורה חבקין בצל המוות: גוש חשוד בשד, גידול סרטני עם גרורות. אחר־כך באו הטיפולים הכימותרפיים, ההקרנות, ההתקרחות, הבחילות, הכאבים. חבקין נאבקה בסרטן בשצף קצף – וניצחה ("לעת עתה" היא מוסיפה, "הרי בדברים האלה אי־אפשר לדעת"). המחלה נעצרה, אבל המאבק בסרטן שינה אותה לבלי הכר: מי שהיתה שגרירת העליצות החברה'מנית של "שירי הרחוב", אחת הדמויות המרכזיות בבוהמה התל־אביבית של פעם, גיבורה מקומית שהופיעה בטלוויזיה ובמדורי הרכילות בערך באותה תדירות – חיה עכשיו חיי פרישות מכונסים בראש־פינה, בלי טלפון, עם אמבטיה בחוץ, סולדת מכל מאפייני המירוץ אחר ההצלחה בעיר הגדולה.

החיוך השובב עם הרווח בין השיניים וגם הצבריות השובבה עוד ישנם – אבל הצליל הבוטה, ה"שירלה' שונר" של פעם (השוואה שלנו שהיא מוחה נגדה

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
בתוקף) נהפך למנגינה מינורית, מהורהרת, מכונסת בתוך עצמה. מי שנאבק על חייו כבר לא יכול לשיר רק "יולה־יולה־יוללה" ו"יונה פעמונה".

היא גרה בבית ישן ועגול קירות שקצת רומה למערה. הריהוט מינימלי, צנוע מאוד: כמה רהיטי קש ("זה הכי קל להזיז"), ארון ספרים ישן, פסנתר, טלוויזיה קטנה, תנור ישן, נורה חשופה. מתח החשמל לא מספיק להפעלת שני מכשירים בו־זמנית. בעיניים תל־אביביות העניין נראה כמין הסתגפות, אבל היא בסרט הכורגני ההוא כבר היתה, גם לה היתה דירת פנטהאוז בתל־אביב עם כל הנוחיות. באורח חייה הנוכחי היא רואה חלק עקרוני מתהליך הריפוי: האמבטיה והמטבח שבחוץ מוציאים אותה לאוויר הצח, המדרגות התלולות בכניסה לבית עושות לה את התעמלות הבוקר, הגינה הקטנה ששתלה עושה לה תראפיה.

"בכל פעם שחזרתי מבית החולים, שבורה לגמרי, הייתי עוצרת במשתלה וקונה כמה שתילים. הייתי מגיעה הביתה, שותלת אותם וצונחת למיטה, הרוסה. אחר־כך הייתי מביטה בהם נובטים ואומרת 'יוללה – יש תקווה'".

להתראיין הסכימה בקושי, רק מפני שחשבה שהסיפור שלה עשוי לעודד אחרים. על המחלה היא מוכנה לדבר בפתיחות גמורה. על השאר – לא. "אני לא צריכה את החשיפה הזו. מרכילות היה לי די והותר. זה ממש עושה אותי חולה".

סגנון החיים הקודם שלה, לדעתה, היה חלק נכבד מאוד ביצירת המחלה: "מחלות, גם סרטן, לא באות ככה סתם. למצב הנפשי יש חלק גדול ביצירתן. ידוע שאצל אדם מדוכא, למשל, המערכת החיסונית נפגעת. אני עזרתי למחלה להתפתח. במה? במירוץ המטורף אחרי קריירה והצלחה, באמביציות שלא נגמרו, בחיפוש המתמיד אחרי סיפוקים מכל הסוגים. היה בי איזה חוסר שביעות רצון מתמיד – ככל שטיפסתי יותר למעלה הרגשתי יותר אומללה. והיתה גם השחצנות הזאת של 'אני יכולה לעשות הכל' – להיות אמא, לפרנס את עצמי ושני הילדים, לנסוע לחו"ל, לעבוד בתיאטרון הולנדי וברדיו צרפתי ובהשד יודע מה עוד. הצרה היא שיש סדר בטבע, לכל אדם יש מיכסת הריגושים והחוויות שהוא יכול לשאת, וכשעוברים את המיכסה – בא הפיצוץ. אחד פתאום חוזר בתשובה, אחר נוטש את המשפחה, שלישי נהיה חולה. ככה זה".

ה"פיצוץ" שלה התחיל עוד בהולנד, שם חיתה שבע שנים לפני שחזרה לראש־פינה. "כבר שם הרגשתי איזו נפיחות, אבל לא רציתי לשים אליה לב. שנה אחרי שחזרתי לכאן התנפחה לי בלוטת המגן,

"אני עזרתי למחלה להתפתח. במה? במירוץ המטורף אחרי קריירה והצלחה, בחיפוש המתמיד אחרי סיפוקים מכל הסוגים".

והייתי חייבת להיבדק, אבל גם אז דחיתי את זה, טמנתי את הראש בחול. 'מה פתאום', אמרתי, 'אני לא חולה'. זה לא התאים לי, את מבינה.

"בסוף הלכתי – וגילו את הגידול, והיו לו כבר גרורות. בבית־החולים רצו לנתח מיד, וכבר קבעו לי תאריך, אבל משום מה היה בי איזה קול פנימי שאמר לי לחכות עם זה. הלכתי לקבל חוות־דעת נוספת בבית־חולים אחר, ושם התברר שאם היו מנתחים אותי יכול מאוד להיות שלא הייתי היום בחיים, בגלל הגרורות. הסבירו לי שאני צריכה טיפול אחר, בהקרנות ובכימותרפיה. זו אחת הסיבות שהסכמתי להתראיין, להגיד לאנשים שלא יעשו מה שאני עשיתי, שכן ילכו להיבדק – כמו שהרופאים אומרים כל הזמן. היום אני יודעת שאילו הייתי הולכת להיבדק הרבה לפני־כן, ייתכן שכל העסק היה הרבה יותר קל".

"תמיד רציתי להראות שהכל נהדר, שאין בעיות. היום אני לא טורחת. מי שרוצה להכיר אותי – שיכיר אותי עם הצרות".

עכשיו היא חכמה. המצב אילץ אותה לעשות כמה חשבונות־נפש יסודיים. היא מודה שאילו היתה קוראת דברים מן הסוג הזה לפני המחלה לא היתה שמה לב אליהם, אם בכלל היתה מתפנה לקרוא אותם. "הסתובבתי בעולם, שמעתי דברים, ראיתי דברים, אבל כנראה שזה לא הספיק לי. הייתי קליינטית קשה. הייתי צריכה לנסות הכל לבד, על בשרי".

הטבע העצמאי הזה, המתריס, זה שמנסה לא לעשות חשבון בשום נושא, לשום דבר, התפתח אצלה עוד בילדות בשכונת כרם אברהם בירושלים: הורים גרושים מאז שהיתה בת ארבע, חיים עצמאיים מגיל צעיר מאוד ("הסתובבתי הרבה ברחובות") ומשמעת ספרטנית נוקשה, כרוח כל הדור ההוא: "לבכות ולחשוף רגשות לא היה נאה. צריך היה להתגבר, גם על הפחד. אני זוכרת שהלכתי לשיעורי פסנתר בהפגזות. פחדתי אבל לא הראיתי כלום. אחר־כך גדלתי להאמין שאני באמת גיבורה גדולה".

"זה לא היה בית נורמלי עם ארוחות שבת וסדר פסח", סיפרה בראיון אחר, "אבל היה מעניין: אביה היה ממוצא ייקי. אמה צברית, בת למשפחה שורשית, הרבה דורות בארץ. "היה שילוב של כל התרבויות. הגבולות ניטשטשו. אמי דיברה לאדינו וגם אידיש, האוכל היה מעורבב, וגם המוסיקה". מבחינת השורשים שלה, אגב, נדמה שבסף הכל חזרה הביתה אחרי סיבוב ארוך. סבתא של אמה נולדה בצפת, חיתה בבית דומה לזה שבו דרורה גרה עכשיו. היא אומרת שכנראה לא במקרה היא מרגישה בחלק הזה של הארץ מאוד בבית, "כאילו כבר הייתי כאן פעם".

היא גדלה בעיקר אצל דודה, ירידיה חבקין, אסטרולוג בעל שם ("הוא עשה מפות לאיינשטיין, לפרויד, לתומאס מאן"), וגם כנר חובב. כשדרורה נולדה קרא במפה האסטרולוגית שלה שהילדה תהיה מוסיקאית. בגיל ארבע התחילה ללמוד לנגן על פסנתר. כשהיתה בת שש קנה לה הדוד פסנתר ישן מאיזה באר שחיילים בריטים נהגו לשבת ולשתות בו. "הוא בעצם בנה את היסודות המוסיקליים שלי".

שירי הרחוב והלחנים הפופולאריים שלה ("וחרב אין ביר דוד", "לילה טוב", "טוויסט מולדת") צמחו על קרקע של לימודים מסודרים בהחלט: קונסרבטוריום בירושלים, האקדמיה למוסיקה בתל־אביב, לימודי מוסיקה של ימי הביניים בפאריס, תואר ראשון בחינוך, תואר שני במוסיקולוגיה. ילדה טובה. "רק בזכות זה יכולתי אחר־כך להרשות לעצמי לעלות על הבמה ולהשתובב. בשביל לשיר 'אממה יש לו תבלול בעין' הייתי צריכה את הביטחון שנתנו לי הלימודים באקדמיה".

בצבא היתה בלהקת הנח"ל, במחזור המפואר של יוסי בנאי ("הוא היה החבר הראשון שלי"), נחמה הנדל, אורי זוהר וחיים טופול ("הוא היה מסובב את הירח ב'יהה־ירח' וסוחב את התפאורה"). כולם היו צעירים מאוד, מוכשרים מאוד, "היינו חבורה משוגעת של פראי אדם", מחייכת דרורה. היום היא בראש־פינה, נחמה (הלנה) הנדל בגרמניה ואורי זוהר מחזיר בתשובה. ההסבר אולי נמצא בשיר "קרוסלה" ששר יהורם גאון: "כי חייו של השחקן אינם דומים לחיי אדם". דרורה, אגב, כתבה לשיר הזה את הלחן.

והיא כתבה לחנים לעוד הרבה שירים מוכרים שמשום מה אינם מתקשרים עם שמה, והדריכה הרבה מוסיקלית הרבה הצגות זכורות לטוב בסוף שנות ה־60' ותחילת ה־70' ("איש חסיד היה", "ערב שירי ז'אק ברל"). אבל כוכבה הגדול דרך עם "שירי הרחוב", אותם שירי פולקלור ממוריים, בלי אב ואם, שאספה מרחובות ילדותה וממקומות אחרים עם שיבושי הלשון המכוונים ("מי זה דור־ת על קברי"), ורמזים מפולפלים בשירים תמימים, כביכול. בשמונאות העברית הממוסדת שלא הרבה זז כה מאז "דינה ברזילי" – כל אלה היו חידושים נועזים. "הנייר יסמיק" כתבו המגזינים, ודרורה ושיריה זכו לאותה פופולאריות אינטנסיבית, שוחקת וקצרת־טווח ששלחה אחר־כך הרבה אמנים להתבודד בכל מיני "ראש־פינות": הופעות בטלוויזיה, הקלטות, תוכנית קבועה ברדיו. בגלי צה"ל ארגנו לכבודה יום הולדת רדיופוני. המתנה היתה שיחת טלפון לפאריס, שם ישב דני ליטני, חברה לחיים באותם ימים.

"איך היא מעזה, עם קול של עורב ושני אקורדים בגיטרה לעלות על הבמה – ועוד להצליח", אמר עליה פעם ליטני עצמו.

קול גדול אף פעם לא היה לה, "אבל היה לי מסר, והאמנתי בו, וזה נתן לי אומץ". ידידיה זוכרים שהיה לה גם חן גדול וגישה טבעית לקהל. ההשוואה שעושים היום בין שרל'ה שרון לבין דרורה של אז מוציאה אותה מהכלים. "אין בינינו שום דימיון. אף פעם לא עשיתי שירה בציבור. שרתי שירים בעלי אופי מסויים וקו מנחה. רציתי לתעד את המצב הנפשי של גיל מסויים, לפני ההתבגרות, של תחושת החופש והשובבות. תמיד הרגשתי שהשם שלי, דרורה, לא בא לי במקרה. שאני חייבת להיות מין מזכירה של החופש, של השחרור, ובכפוף לזה בניתי את ההופעות שלי".

האנשים שהכירו אותה באותה תקופה זוכרים שבכפוף לזה גם חיתה: "תמיד היתה כזו 'אמנית',

"בכל פעם שחזרתי מבית החולים, שבורה, הייתי קונה כמה שתילים, וצונחת למיטה, הרוסה. כשנבטו הייתי אומרת 'יוללה, יש תקווה'".

זרוקה, לא קונוונציונלית – ניהלה רומנים עם בחורים צעירים ממנה, עשתה מה שבראש שלה – אפשר לומר שהיא הקדימה את זמנה", אומר דודו טופז, עוד אחד מהצעירים שעברו אז תחת הדרכתה.

הרומן הארוך (שש שנים) בינה לבין דני ליטני הוסיף עוד שמן למדורת הרכילויות שרלקה סביבה. דרורה היתה כבר גרושה (מדב נשרי, איש מערכת הביטחון שנפטר לפני 14 שנה), אם לשני ילדים. דני היה צעיר ממנה בכמה שנים טובות. החברים הוותיקים זוכרים איך פרשה עליו את חסותה, איך עודדה את הקריירה שלו.

"זה בכלל לא היה ככה. שנינו היינו בתחילת דרכנו", אומרת דרורה היום, אבל הצעירים של אז זוכרים אחרת: "היא סיפקה לאגו הצעיר והנירף שלנו מסאג' תמידי", סיפרה השחקנית בתיה בוק, שהופיעה עם ליטני באותה תקופה. "היתה לה חזות כזו בוטחת, עליזה, קורנת". דרורה מודה היום שהרבה מן העליצות ההיא היתה מסכה, פסאדה: "תמיד רציתי להראות שהכל נהדר, שאין בעיות, היום אני לא טורחת. מי שרוצה להכיר אותי – שיכיר אותי עם הצרות".

הצעירים המעריצים של פעם אולי לא שמו לב לכך שבתוך כל ההמולה הבוהמית של תל־אביב המתעוררת אחרי מלחמת ששת הימים גידלה דרורה לבד שני ילדים: שירי (23, תלמידה בבית־הספר למשחק של ניסן נתיב) ואריאל (20, צלם צבאי), שהיה צריך לפרנס, לטפח, לטפל, להעיר לבית־הספר.

"הם ההצלחה הכי גדולה שלי", אומרת דרורה, "הם שמרו על האיזון שלי. חבר או לא חבר, השתדלתי שהבית תמיד יתפקד. היו משברים, לא פעם הם גידלו אותי, אבל כל הזמן היתה הרגשה שאנחנו יחד, בטוב וברע. לדעתי לא חשוב כל־כך אם ילד גדל בבית מסודר או לא. חשוב אם יש אהבה. אפשר לגור גם בחושה – אם יש תמיכה, פירגון, תשומת־לב. וזה היה. עברתי קשה כדי לפרנס את כולנו, רצתי עם הגיטרה בלילות לחורים הכי רחוקים. לפעמים הייתי סוחבת אותם איתי בלילות, הם שרצו באולפנים ומאחורי הקלעים. המפתיע הוא שהם יצאו ילדים נורמליים לגמרי, ממש מרובעים – את יכולה לשאול אחרים. לפעמים אני שואלת אותם אם הם לא כועסים על זה שסחבתי אותם באוטו, בין הגיטרות והתופים, והם אומרים שהם דווקא מבסוטים, שהיתה להם אמא שחיה תמיד חיים לא רגילים ולקחה אותם לכל מיני מקומות מעניינים בעולם".

דרורה חבקין בדירה, בגינה ובסימטה ברובע העתיק של המושבה. המדרגות התלולות בכניסה עושות לה את התעמלות הבוקר.

לפני עשר שנים לקחה את הילדים ונסעה להולנד. כמו תמיד אצלה, החליטה – ונסעה. "הקריירה שלי היתה רווקא בשיאה", היא אומרת למי שחושב אחרת, "אבל התחיל להימאס לי. הרגשתי שאני חוזרת על עצמי, שאני שחוקה, שהחיים הפרטיים שלי נגמרו. גם המלחמות כאן הרסו אותי. לא הייתי מרוצה". כשהבמאי תיאורור תומא הציע לה לקפוץ להולנד לכתוב מוסיקה להצגה – קפצה על ההצעה. יש לשער שגם החבר ההולנדי שהיה לה אז, מומחה לקידוחי נפט שהגיע לארץ, עזר להחלטה. אחר־כך החבר נעלם מהאופק – אבל דרורה כבר התמקמה שם: כתבה מוסיקה להצגות, הופיעה באירועים של קהילות יהודיות ולימדה בבית־הספר הבינלאומי באמסטרדאם, שם למדו גם ילדיה.

הלימודים במוסד היוקרתי לילדי דיפלומטים ולבני־טובים עלו הון עתק: "אבל רציתי שגם הילדים שלי ילמדו שם, כדי שלא יספגו רק תרבות הולנדית, והתחלתי לעבוד שם כדי לממן את שכר הלימוד".

באותו מוסד למדו גם ילדי הנסיכה אירינה, אחותה של מלכת הולנד ביאטריקס, ודרורה הוזמנה ללמד מוסיקה בארמון המלוכה. "בהתחלה בכלל לא רציתי", היא מספרת, "ידעתי ששם אצטרך לבוא בדיוק בזמן, ואני הרי כוח פרא אדם". עם החן הצברי שלה היא הסתדרה גם בארמון ("איזה חמש־מאות חדרים"). למלכה האם יוליאנה ארגנה חגיגת יום־הולדת והנסיכים הקטנים למדו אצלה לא רק נגינה אלא גם הרחיבו השכלתם בשירים וריקודים ישראליים. "זה באמת היה קצת מוזר", סיפרה, "לראות אותם רוקדים את 'שימי ידך בידי'". דווקא הקירבה למשפחת המלוכה ריפאה אותה סופית מאמביציות מיותרות: "התברר לי סופית שכשיש לנסיכים בעיות או כשכואב להם הראש – לא עוזר דם כחול וגם לא הכסף"

המיפגש שלה עם קהילות יהודיות בחו"ל לימד אותה משהו על הצד העצוב שבגלות, והמיפגש עם המנטליות ההולנדית השאיר לה טעם מאוד מר בפה: "זה לא כמו כאן, שכולם צועקים על כולם אבל מוציאים הכל החוצה. שם יש אלימות שקטה, מלאת ארס. אף אחד לא צועק אבל מתחת לשקט מסתתרת הרבה שנאה אחד לשני. גם הנושאים שהם מתעסקים בהם תרבותית הם מעוותים, מורבידיים, אבל הכי גרוע היחס שלהם לילדים – איך שמתעללים בילדים רוחנית, איך לא נותנים להם גב. בגיל 16 מסלקים אותם מהבית – שיסתדרו בעצמם.

"רצו לנתח אותי מיד, אבל קול פנימי אמר לי לחכות עם זה. בסוף התברר שאם היו מנתחים אותי, מאוד יתכן שלא הייתי היום בחיים".

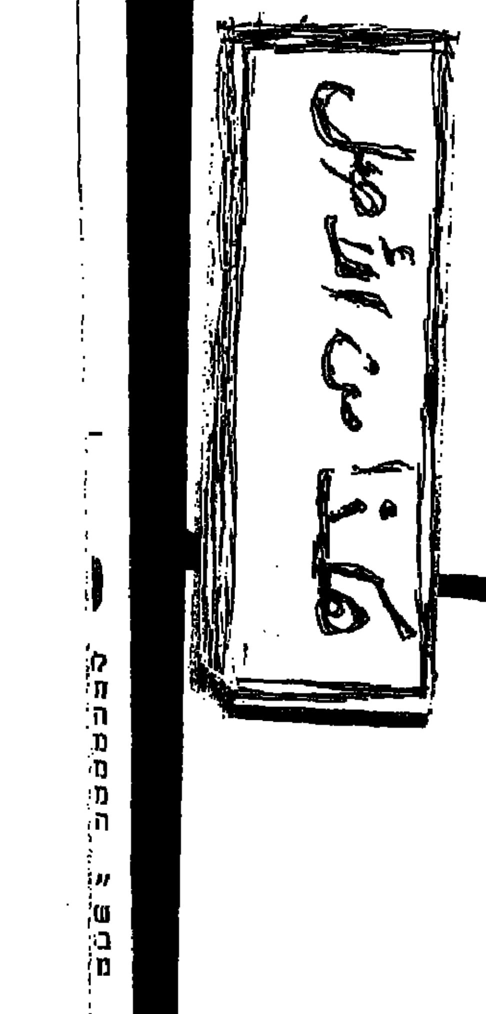
ההפך מאצלנו. על פי האמונה הקלוויניסטית שלהם העולם מלא חטאים, עולם שכולו רע. את אומרת להורים שהילד שלהם מוכשר והם עונים לך 'באמת? מה פתאום?'. את אומרת לאב 'איזה ילד יפה יש לך' והוא עונה לך 'היית מאמינה שהוא כבר מלא חטאו?' וזוועה. מזה אני חושבת שקיבלתי את הסרטן שלי".

דרורה מציתה סיגריה ("אני מעשנת רק ארבע ליום. חלק מהבריאות זה גם ליהנות מדברים שאוהבים...") ומספרת: "כשנודע שאני חולה, רוב האנשים לא ידעו איך להגיב. היו כאלה שהתרחקו, ואחרים שפחדו לדבר על זה. שאלו אותי אפילו אם זה נכון 'שלמישהו פה בסביבה יש סרטן'".

את עיקר התמיכה קיבלה מילדיה: "הם היו צמודים אלי כל הזמן, נסעו אתי להקרנות ולטיפולים. באופן אינטואיטיבי הם קלטו שאסור להתייחס אלי כאל אדם חולה. לא עשו לי פרובוקציות. לפעמים הייתי מגיעה אליהם לתל־אביב, שם הם גרים כיום, ס.ב.) ומתכננת איך אשחק אותה חולה ואתפנק לי, אבל כשהייתי מגיעה היתה מחכה לי ערימת תפירה או כביסה, והילדים ביקשו שארד למטה לעשות קניות. בהתחלה נדהמתי, הרי הילדים יודעים לעשות את כל זה בעצמם, אחר־כך הבנתי – הם פשוט לא נתנו לי לשקוע במחלה. זה אחד הדברים החשובים: אסור לחולה סרטן ולמשפחתו להתייחס אליו כאל פוגנל, כאל טרגדיה. הוא חייב להמשיך לתפקד, להיות אופטימי, עד כמה שאפשר. זה חלק מהסיכוי להבראה".

היא לא שאלה את הרופאים כמה זמן נשאר לה ("לדעתי זו שאלה אווילית. זה דבר שתלוי רק בך ובקדוש ברוך הוא") – והם לא אמרו. "במחלה הזו עדיין רב הלא ידוע על הידוע. טועה מי שחושב שלרופאים יש כל התשובות. אין להם. מי שרוצה להתמודד עם המחלה צריך לעשות גם הרבה עבודה בעצמו. אני החלטתי שחמישים אחוז מסיכויי ההבראה תלויים בי – ועבודתי על זה". לצד ההקרנות והטיפולים

(המשך בעמוד 24)

תפוח אחד בשל מדי

רהט, עיירה בדואית בנגב, קפיצת דרך מגמה למאה ה־20. מוקד מוגלתי. קליפה מודרנית ויחס כמו למפגרים. הצירוף של השכלה, חוויה דתית ותחושת קיפוח, שהוליד מרירות וביטויי הקצנה לאומית. נופלים בין ראש מועצה יהודי ממונה שחושב שהם לא בשלים לשלוט בעצמם, ויועץ ממשלתי שרואה אותם כמו תפוח בשל מדי שעלול להרקב. דו־שיח אחרי הריסת המסגד, לפני הדלקת הצמיגים.

מאת בילי מוסקונה־לרמן
צילומים: בני גלזר

הכל התחיל ממסגר קטן ולא כליכך חשוב. מסגר – מלה חזקה שנמתחת לגובה. המציאות היתה הרבה יותר נמוכה – עניין של ארבעה עמודי בלוקים חלולים וגג אזבסט. בעתון היה כתוב שהממונה על המחוז במשרד הפנים, שלום דנינו, מקיים מגעים מרתוניים בדבר עתידו של המסגד ברהט. בשטח זה התפתח למאות שוטרים, עם נשק, עם ג'יפים של הסיירת הירוקה. ספרי קודש הותרמו. שטיחים נשלפו החוצה. המבנה נהרס.

תמונה: גברים, נשים, ילדים, זקנים בעבאיות, עומדים חסרי־אונים מול תבורת לובשי מדים פעלתניים, ובין שתי הקבוצות קורס לו מבנה רעוע שקבוצת ילדים היתה יכולה לפרק בפחות משעה. נכון שמרוכר במבנה לא־חוקי, וככל זאת.

רהט היא עיירה בדואית בנגב הצפוני. 17 אלף תושבים. 10 בתי־ספר מהיסודי עד התיכון והמקצועי. רשת מים מסודרת, קווי טלפון ותאורה, ומרפאות. שני דברים לא נתנו להם: ביוב ובחירות חופשיות למועצה המקומית. את המקום מנהלת מועצה ממונה, בתוכה ארבעה פקידי ממשלה. שנים רבות מדי, לטעמם, מושל עליהם ראש־מועצה יהודי, תושב באר־שבע.

רהט היא עיירה לדוגמא. לכאן מביאים, באוטובוסים ממוזגים, תיירים שמצלמים דרך הזכוכיות הכהות את הפלא של המזרח־התיכון המודרני: הקפצת הדרך של נוודי המדבר יושבי האוהלים אל משהו דמוי עיר בפחות משנות דור אחד. שיכונים, כבישים, שדרות דקלים, ואפילו בנקים. התיירים מתפעלים, "איזה יופי קידמו אותם את הבדואים", מנגבים כדורי פלאפל עם טחינה בקיוסק, וחוזרים לתל־אביב.

חוסיין אל־עוברה נשאר ברהט. "הכל קשקוש", הוא אומר. "המסגד זה רק פסיק במציאות. וגם בשביל הפסיק הזה מביאים כוחות כאילו הולכים לכבוש את דרום־לבנון. משטרה. משמר גבול. סיירת שחורה".

ירוקה, התכוונת...

"שחורה. ירוק זה אהבה. מהסיירת השחורה יש רק צרות. היא גרמה לשנאה בין שני העמים. הרי במגילת העצמאות כתוב שוויון מוחלט בלי להתחשב בדת, לאום וגזע. וזה אין אפילו בחלום כאן ברהט. כל המוסדות הדתיים לא נמצאים בידי המוסלמים אלא בידי הישראלים. אין שוויון לא מבחינה דתית, לא מבחינה לאומית. את חושבת שיש שוויון בין מוחמד לחיימוביץ? אז שתדעי לך שאין, ואין ואין. אני רוצה לראות שמוחמד יהיה ראש עיריית תל אביב או מזכיר קיבוץ שובל. אני רוצה לראות שבקיבוץ הזה מישהו יקבל אותי בתור חבר, על באמת, ולא בשביל פוליטיקה יעני. ומה עשו פה ברהט? שמו עלינו מועצה, שבוחרה שייח'ים שלא מבינים שום דבר מוחיים שלהם. אפילו לקרוא ולכתוב לא יודעים. אני לא צריך אף שייח'. אני לא במנדט הבריטי ולא בשלטון העותומני. בעייה אחרת היא שכאן ברהט האוכלוסייה לא מבינה מה זה פוליטיקה. הולכים לצבא וחושבים ששוויון זה לקבל קיצבת ילדים.

"מרהט עשו מחנה עבודה אחד גדול, כמו השכונות של הכושים בדרום־אפריקה. מסביבנו הקפיטליסטים ואנחנו שכירים שלהם. מחנה עבודה זול. רהט נבנתה כאילו כדי לקדם את האוכלוסייה הערבית בנגב, שמפוזרת על שטח גדול, אבל האמת היא שבמקום להפקיע שטחים ריכזו אותנו כאן ולקחו לנו את האדמה. תביני, ערבי אף פעם לא יכול להיות ציוני. אני רואה את עצמי חלק בלתי נפרד מהעם הערבי־הפלשתינאי, ויחד עם זה אני רואה את עצמי חלק בלתי נפרד מאנשי מדינת־ישראל".

בדואי מרהט וחוסיין אל־עוברה ליד בנין המועצה (למעלה) ראש המועצה ראובן ויסוקר (למטה) הרופא ד"ר יונס ווף רהט (משמאל): "פוחדים מהמחר, לא יודעים מה הוא יביא".

חוסיין אל־עוברה יושב על כיסא פלסטיק לבן, בתוך ריבוע של שמש, ברחבה שמתחת לבנין המועצה החדש, המודרני, כמו בעיירת פיתוח. שום דבר שיזכיר בנקודה הזאת ישוב בדואי. הוא מדבר בקול לגמרי רגיל. לא גבוה, לא נמוך מדי. כשהוא מאוד מתרגש, מצטמצמות לו העיניים, ומתכווצים האגרופים. כמה גברים, ששותים קפה ליד השולחן, מנסים להרגיע אותו בערבית רכה. חוסיין מושך כתף.

"תכתבי שאנשים כאן מפחדים לדבר", הוא אומר, "זאת מדינה דמוקרטית לאזו"

את המשפט האחרון הוא זורק בכיוון החלונות של המועצה, בקול מתגרה.

"תעזבי אותו, את זה", אומרים לי אנשים ברהט, "הוא מהקיצונים, רק'ח".

על הקיר בבית שלו תולה במסגרת תעודת בוגר של המחלקה המרכזית לחינוך פוליטי־רעיוני במפלגה.

חוסיין: "אנחנו מתקדמים פה. לפני כמה שנים 99 אחוז הצביעו מערך. היום יצביעו רק 50 אחוז".

מה דל המשטר שלך נראה נכון יותר?

"תראי, שלחו אותי לבקר חודש בבולגריה. ראיתי שם מסגד בסופיה, ראיתי אנשים מתפללים חופשי".

כשהייתי בבולגריה, אני אומרת לו, ראיתי אנשים שמפחדים לדבר. סוגרים חלונות לפני שמתחילים שיחה בסלון.

חוסיין: "שם אנשים לא נרתפים בתורים כמו בישראל. כולם מנומסים".

הוא לא פגש אנשים מכווצים בבולגריה. הוא מתעקש רק על תמונות של נימוס, ומזמין אותי, על חשבונו, לנסוע איתו לשם כדי להיווכח. "פה יש רק פחד. פה כולם שי'ן בי'תניקים. אנשים ברחובות ברהט מפחדים לדבר. את לא תכתבי את זה. אני מכיר פה את העתונאים".

אבל כשאני שואלת אם יעדיף בלית־ברירה שלטון מצרי או ירדני, הוא אומר בלי להסס שנייה שעל אף הכל היה מעריף את הישראלי.

שלושה ימים אחר־כך, בערב רטוב, כוצי וחשוך, בבית אצל עלי אל־קרנאווי, האוויר פחות דחוס. בסלון של עלי ברהט יושבים שבעה גברים בסביבות הארבעים, כולם תושבי המקום. מדברים על זהות עצמית, לויאליות, תסכול, משחררים מרירות. בשלבי השיחה הראשונים מפרקים לחץ בהומור. מתרחקים מפרובוקציות. מקפידים על ניסוחים מאוזנים. כשמתחלק משפט חריף מדי לטעמם, הם מיד מתפתלים, מנסים לטאטא אותו מתחת לשטיח, מבקשים לא לרשום, למחוק, שוב לרשום, מתחרטים, מתווכחים ביניהם, חוזרים בהם. הכאב מתחיל לצאת רק אחרי כמה שעות של ארוחה משותפת, ושיחות על מה חשוב בחיים.

וכאב, כשהוא מתחכך בייאוש, מוליד גם דמעות. כמו אצל מחמוד, שמדבר על הבן שלו שיושב בבית מעלכון כי בבית־הספר של היהודים לא רצו אותו. העיניים שלו לחות, והידיים במוללות כר נוצות.

איך תגדירו את הזהות שלכם?

טלאל אל־קרנאווי, מנהל סניף בנק ברקליס־דיסקונט ברהט: "אני רואה את עצמי ערבי־ישראלי שעתידו הפוליטי הוכרע, יחד עם זה הייתי שמח אם היו מוצאים פתרון גם לעם הפלשתינאי".

שתיקה כתרה.

כאסאם אכרסיאם, עובד משרד החקלאות: "עד היום אנחנו לא מוצאים את מקומנו כאן. אנחנו לא שווי זכויות עם היהודים. לפני שיגיעו להסדר עם הפלשתינאים צריכים להגיע להסדר עם ערביי ישראל. אף ממשלה לא לוקחת אותנו ברצינות. כל הממשלות עסוקות כל הזמן בכיבוי אש ובהשתקות. אנחנו כמו עובד זמני בלי קביעות".

(המשך בעמוד 19)

"במגילת העצמאות כתוב שוויון מוחלט בלי להתחשב בדת, לאום וגזע, וזה אין אפילו בחלום כאן ברהט".

"מרהט עשו מחנה עבודה אחד גדול, כמו השכונות של הכושים בדרום־אפריקה".

"כל הממשלות עסוקות כל הזמן בכיבוי אש ובהשתקות. אנחנו כמו עובד זמני בלי קביעות".

תפוח אחד בשל מדי

(המשך מעמוד 17)

סעיד אבו־סיאם, גם הוא עובד משרד החקלאות: "אומרים לנו, כל עוד ערביי ישראל לא יילכו לצבא, לא יוכלו לתת להם שיווי זכויות. אני מסכים עם זה. אבל תראי את הדרוזים, כבר ארבעים שנה בצבא ורק עכשיו מנסים להשוות להם זכויות. אז אני מבין שהצבא זה לא הפיתרון".

מוחמד אל־קרנאווי, עובד בנק לאומי: "המדינה לא עושה כלום ומשאירה את העניינים בידי גורמים קיצוניים כמו רק"ח והמתקדמת, שעושים הון פוליטי על חשבון הערבים. איתנו צריך להתחיל מכיתה א'. צריך להראות לילדים שיש להם שייכות למדינה הזאת".

סעיד: "פה זה מעברה".

עלי אל־קרנאווי, קבלן: "בדיוק כמו שהיה אצל היהודים במעברות לפני ארבעים שנה. רהט זה מחנה עבודה אחד גדול שנותן שרותים לסביבה. אין מקורות תעסוקה. אין מפעל אחד. אין לאן ללכת בערב. אין מתנ"ס, אין קולנוע, אין שום דבר. אין איך להעביר ערב. פעם היה לי צריך כלי טלפון. כדי לטלפן הייתי צריך לנסוע לבאר שבע. ככה עבר הערב. עכשיו יש לי בית וטלפון, ואין מה לעשות כל הערב".

מחמוד: "אנחנו נאמנים למדינה. נאמנים במלוא מובן המלה. גאים להשתייך. ומה קורה, אם נניח, תסלחי לי, ברוּאי אונס. אנחנו בעמוד ראשון בעיתון, באותיות גדולות. אבל כשיש לנו בעיות זה מופיע באותיות קטנות בדף האחרון".

סעיד: "אנחנו אוכלים את המינוי של ראש־המועצה היהודי. אנחנו צריכים להסתדר עם בן־אדם שלא מבין אותנו ועם שייח'ים אנאלפביתים. מה הוא צריך אותנו, הצעירים, שיש לנו מחשבות משלנו ודעות על כל דבר? יותר קל לו עם הזקנים שלא מבינים שום דבר והכל הולך על כבוד".

טלאל: "לפני שלוש שנים פנינו אליו שישלב צעירים במועצה, והתשובה שלו היתה: יהיו בעיות אם תיכנסו".

לא אכפת לכם מהזקנים עם המסורת?

סעיד: "נעשה להם בית לורדים שיתעסקו עם ענייני כבוד".

מחמוד אל־קרנאווי, מנהל בית־ספר: "90 אחוז מהיישוב מעוניינים בבחירות, ושיהיה מה שיהיה".

מה יכול להיות?

> **"מה זה שאנחנו לא בשלים? הרי זה משחק. ומי שזורקים על שמעון פרס ביצים מסריחות הם כן בשלים?"**

מחמוד: "יש מי שמנסה להפחיד אותנו".

מי?

עלי: "ראש־המועצה וכל מיני אחרים. יש להם שם (בממשלה) מלה טובה. הם אומרים שאנחנו לא בשלים מספיק. או שישימו אותנו על הגז, שנתבשל".

מחמוד: "מה זה, שאנחנו לא בשלים? הרי זה משחק. ומי שזורקים על שמעון פרס ביצים מסריחות הם כן בשלים?"

משמאל לימין – מוחמד אל־קנאווי, סעיד אבו־סיאם, עמוס גלבוע, טלל אל־קרנאווי, מחמוד אל־קרנאווי: היאוש מוליד דמעות.

טלאל: "אני לא מסוגל לשמוע את הביטוי הזה, לא בשלים. הרי יש פה צעירים משכילים. אז למה לא נותנים לצעירים צ'אנס ללמוד איך מנהלים מועצה? כמה פעמים כבר ביקשנו את זה ממנו, מראש המועצה ראובן ויסוקר?"

סעיד: "את יודעת מי הגיש בג"צ שיעשו כאן בחירות? חוסיין אל־עוברה, הקיצוני מרק"ח. אז תגידי בעצמך, זה לא בושה שמדינת ישראל צריכה לחכות לאחד כזה שייזום בחירות?"

עלי: "ויסוקר עושה גם דברים טובים. אבל הוא כמו סטופר שמנהל עניינים כדי שלא תהיה התפוצצות. כזה הוא טוב".

סעיד: "מה הוא צריך מהומות. הוא עובד טוב עם השייח'ים. בשביל שירימו איתו רגליים וידיים, הוא נותן להם הכל".

מחמוד: "אבל לי הוא שם רגליים כשהייתי מורה. משנה יעדים ואינטרסים ועושה תרגילים כדי שיצביעו לקו הפוליטי שלו ויכתרו בו".

באסאם: "אתם מחטיאים את המטרה. אנחנו לא נגד ויסוקר באופן אישי אנחנו נגד המדיניות".

סעיד: "כשויסוקר ילך נרשום אותו בספר הזהב של קרן־קיימת".

טלאל: "שלא תקבלי תמונה שאנחנו אוכלים אחד את השני. סך־הכל יש פה יחסים מצוינים בין האנשים".

איזה כעס מסתתר מאחורי בניית המסגדים?

פוהמיד: "הבדואים אף פעם לא היו דתיים. עכשיו יש כאן גל של חזרה בתשובה. אנשים נעשים דתיים. אולי בגלל חוסר ברירה. לאנשים אין מה לעשות, אין מועדונים, אין תרבות אין כלום. אולי זה מה שמביא אותנו לדת. עכשיו הדתיים האלה מתרוצצים כבר חמש שנים לקבל היתר בנייה למסגד ולא מקבלים. וההיתר בידיים של ראש המועצה. או למה לבאנא סאלי מותר לבנות בית־כנסת על שני דונם, ולמה פה לא מקבלים? מה מפחיד אותם את אלה שצריכים לתת היתרים? הבדואים הם אנשים טהורים. רק הממשלה עשתה מהם אנסי".

טלאל: "יש אפליה".

עלי: "אנחנו לא על הגסה".

באסאם: "אומרים לנו, רוצים לשלב אתכם, אבל כבר במשפט הזה אני מרגיש אפליה. אני נולדתי עם המדינה. אני חי פה לטוב ולרע כבר ארבעים שנה. מה פתאום נזכרו עכשיו לשלב אותי?"

מחמור: "אני רוצה להוציא תעודת־זהות לבן שלי. או במקום שמשרד הפנים יפתח פה איזה חנות קטנה, 3,000 אנשים צריכים לרוץ לבאר־שבע, ושם לעמוד בתור. ואיך לעמוד? יש שם שתי מחלקות, מחלקה יהודית ומחלקה ערבית".

באסאם: "אותי לא מעניין תעודת־זהות. מעניין אותי ללכת עם ראש זקוף ברחוב. אתה חי במדינה,

(המשך בעמוד 38)

"אי שביעות רצון זה קומפלימנט למדינה"

פרופסור עמנואל מרקס, מרצה לתרבות הבדואית באוניברסיטת תל אביב, אומר שהמסגד שנבנה ללא רשיון לא היה דבר כל־כך נורא. בוודאי שלא היה טעם בגיוס כוחות משטרה גדולים כדי להרסו. "זאת אמביציה של שלטון לשלוט", הוא אומר, "זו פגיעה בתושבים".

האם הצירוף של השכלה, אמונה דתית, ותחושת קיפוח מביא למרירות שמולידה ביטויי הקצנה לאומנית?

"כן ולא. למעשה הבדואים אומרים: במידה ואתם לא רוצים לקבל אותנו כחלק מהאומה הישראלית, אז יש לנו אלטרנטיבה להיות חלק מהאומה הפלשתינאית. יחד עם זה, הרבה פעמים אלו ביטויים של מי שרוצים להזדהות עם המדינה. הם אומרים לעצמם: זו מדינה דמוקרטית ואפשר להתבטא בה, ואם נפגין שיש לנו אלטרנטיבה של לאומיות פלשתינאית, אולי יקבלו אותנו כחלק מהאומה הישראלית".

התייחסות המדינה אליהם היא תוצאה של אפליה וקיפוח מכוונים, או סתם עניין של הזנחה?

"אפליה היא לא מלה כל־כך נכונה. מדובר כאן באוכלוסייה חלשה שלא יכולה להפעיל לחצים חזקים. אלו אנשים חסרי כוח ומכאן הנחיתות שלהם. ברגע שתהיה להם מועצה חזקה משלהם אז יוכלו להפעיל לחצים שתואמים את האינטרסים שלהם בלבד".

מדוע, לדעתך, היססו לתת להם זכות בחירה לרשות מקומית?

"פוחדים לתת להם מושכות ליד".

מאחורי הפחד הזה מסתתרת מחשבה נכונה?

"לא. אני לא חושב שתהיה שפיכות דמים. במידה ונותנים לאנשים להיות אחראים הם לוקחים אחריות".

למה הם נוקטים בפרובוקציה דתית?

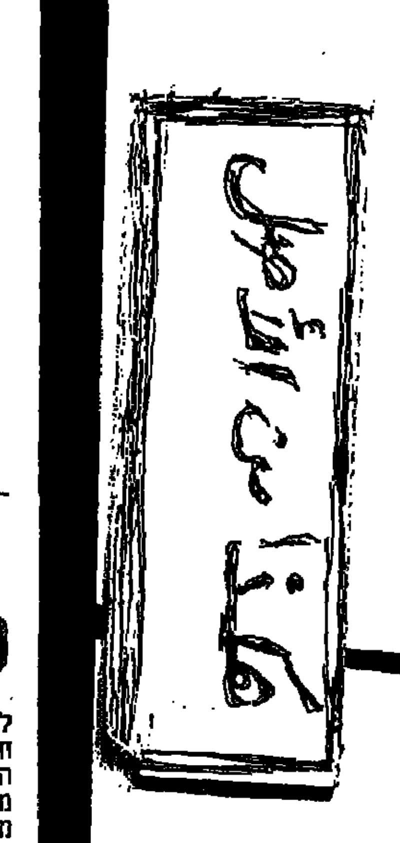
"הם חושבים שבמדינה שלו, שבה יש הרבה כוח לדתיים, תהיה פחות התנגדות לפעולות בתחום הדתי. אולי יהודים דתיים כמו אנשי משרד הפנים יכירו בזכויותיהם כמוסלמים. גם בדרום־אפריקה, כל התארגנות הכושים עומדת מאחורי הכנסייה הנידרלנדית החופשית".

וכשמפרקים את העטיפה הדתית?

"אז מגלים שהאנשים רוצים לפרוק כבלים. להגיע לאוטונומיה שלהם".

בכל מקרה, זה ביטוי לאי שביעות רצון?

"כן, ובעיני אי שביעות רצון זה אקט חיובי. אנשים יכולים להביע אי שביעות רצון בכל שיהיה להם ביטחון רב יותר. זה גם קומפלימנט למדינה שמאפשרת ביטוי לאי שביעות הרצון".

לקט שני של 10 סרטי הקלאסיקה של הוליווד - עכשיו במכירה ישירה לסלון ביתך.

39

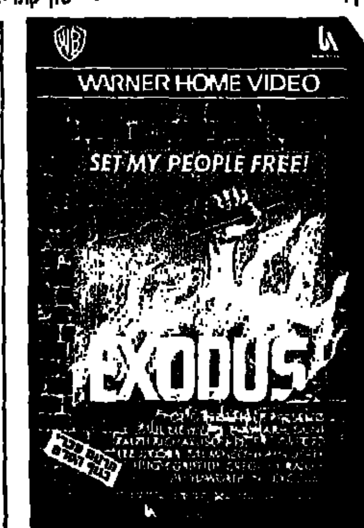

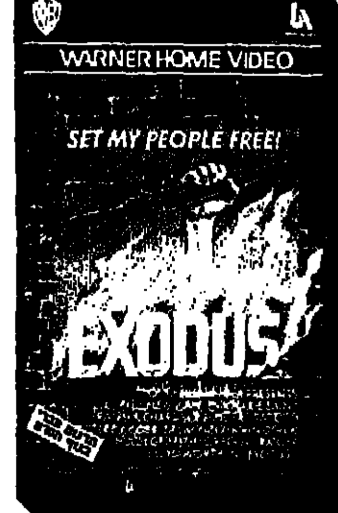
הטוב הרע והמכוער —
המערבון הקלאסי עם קלינט איסטווד ולי ואן-קליף.

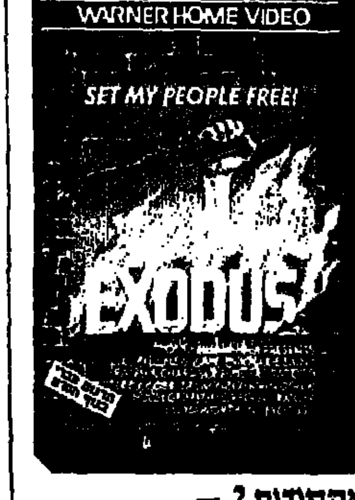
מרוסיה באהבה —
סרט הפעלה הטוב ביותר של ג'יימס בונד עם שון קונרי.

קאובוי של חצות —
סרט הדרמה זוכה תאוסקרים, עם דסטין הופמן וג'ון ווייט

לוני קרטוני —
סרט האנימציה המצחיק לילדים, עם באגס באני וחבריו.

אקסודוס 1 —
האפוס הקולנועי של אוטו פרמינג'ר על לידת מדינת ישראל, עם פול ניומן ואוה מרי סיינט.

אקסודוס 2 —
חלקו השני של האפוס הקולנועי בבימוי של אוטו פרמינג'ר עם פול ניומן.

הסייח השחור —
סרט ההרפתקאות הבלתי נשכח של פרנסיס פורד קופולה.

גולדפינגר —
סרט ההרפתקאות והפעלולים של ג'יימס בונד עם שון קונרי.

אוכפים לוהטים —
קומדית המערבונים הנפלאה של מל ברוקס

כנר על הגג —
המיוזיקל של המאה עם חיים טופול.

גזור ושלח

ציין ב־x את הקלטות הרצויות וצרף המחאה ע"ס -.39 ש"ח עבור כל קלטת שבחרת.

- ☐ הטוב הרע והמכוער
- ☐ מרוסיה באהבה
- ☐ קאובוי של חצות
- ☐ אקסודוס 1
- ☐ אקסודוס 2
- ☐ לוני קרטוני
- ☐ הסייח השחור
- ☐ אוכפים לוהטים
- ☐ גולדפינגר
- ☐ כנר על הגג

תרגום עברי
VHS בלבד

את התלוש בצירוף ההמחאה שלח ל"הד ארצי" ת.ד. 1741 ר"ג 52117 והמנתך תשלח לביתך.

שם ________ כתובת ________

עיר ________ מיקוד ________ טלפון ________

להשיג בספריות הוידאו המובחרות ובחנויות תקליטים וספרים.

WARNER HOME VIDEO

United Artists

*מופץ ע"י: **החברה הכללית למוסיקה (1973) בע"מ — הד ארצי** רח' החילזון 4, רמת-גן, טל. (03)7525854*

מבצע השנה של ויסוצקי:

"קומפקט־תה"

70 קומפקט־דיסק*

SONY®

ותקליטי קומפקט

בתקופת המבצע 24.3.88 - 24.12.87

יוגרלו בכל שבוע

5 מכשירי קומפקט־דיסק
+ תקליט קומפקט־דיסק.

איך משתתפים?

- גיזרו מתוך 3 אריזות כלשהן של ויסוצקי את דופן הקופסת עם החוראות להכנת תה בעברית.
(במבצע משתתפות רק אריזות שעל גביהן מופיעות הוראות להכנת תה).
- הכניסו את הגזירים למעטפה, צרפו את שמכם וכתובתכם והשלימו את סיסמת ויסוצקי "בשבילי רק......".
- **שילחו את המעטפה ל"מבצע קומפקט תה" שרות שק נעול סניף החשמונאים ת"א.**
- בהגרלה השבועית תשתתפנה המעטפות שתגענה עד מועד ההגרלה.

- המבצע בפיקוח רו"ח וכפוף לתקנון הנמצא במשרדי החברה.

*דגם CDP-35

בהגרלה השבועית שהתקיימה ב־24.12.87 זכו:

- מר מכלוף חטואל - בית־שאן
- מר אוברמן חיים - רמת־גן
- גב' אביטל אילנית - אזור
- מר שאול שאול - חולון
- מר איציק כהן - עכו

בשבילי רק ויסוצקי!

מה צריך ביום שמש אחרי הגשם? חורשות אורנים, פטריות, בלניות ורקפות.

מאת נילי פרידלנדר
צילמה שי גינות
בשיתוף רשות שמורות הטבע

50. אחרי הגשמים בשרון

טיול קצר לתושבי גוש דן והשרון שרוצים לצאת ביום שמש, אחרי הגשמים, אל דרכים בין פרדסים, חורשות אורנים עם פטריות ושדות בר עם רקפות וכלניות. מה צריך ביום כזה? חורשה קטנה, שדות פתוחים לאור. רקפות בין הסלעים, כלניות וכמובן אורניות בקצה החורשה, במקום שפתוח לשמש, והמון סביונים ופרדסים.

מקום נחמד לברוח אליו מהבלגן של העיר יש ביער חורשים, קרוב לפתח־תקוה, קרוב לכפר־סבא ולמה שביניהם.

● **איך מגיעים?**
מפתח־תקוה יוצאים לצומת גנים, לכביש הישן לכיוון חיפה. מצומת גנים נוסעים לכיוון ראש העין ובצומת אפק, אחרי פארק אפק (מבצר אנטיפטרוס) פונים צפונה בכביש מספר 444. נוסעים ועוברים את הפניה לכפר קאסם ולמושב חגור. כקילומטר אחרי הפניה לחגור יש פניה ימינה לקיבוץ חורשים. לפני הקיבוץ יש פניה שמאלה, צפונה, לדרך עפר שחוצה את נחל קנה ומתחברת לדרך שעולה מזרחה, ימינה, לישוב החדש נירית.

כאן מומלץ לחנות באיזשהו מקום וללכת לתעות בחורשה. מקום קטן אבל מלא הפתעות, פינות ניסתרות, סבך של חורש ים־תיכוני והמון רקפות וכלניות. מקום טוב לפיקניקים. אפשר גם למצוא אורניות – פטריות המאכל החומות הגדולות שצידן הפנימי נראה כמו ספוג צהוב.

אנחנו בתחום מדינת ישראל, קרוב (מכפים) לקו הירוק. אפשר לטייל בשתי דרכי העפר שמקבילות לנחל קנה ועוברות מעליו. הדרך הצפונית מתעקלת ועולה לכיוון נירית. הדרך הדרומית מתעקלת ועולה לכיוון אורנית. ישוב קהילתי חדש. בנירית עדיין בונים, ובאורנית כבר גרים והשכונה שהכי קרובה לחורשה היא השכונה הדתית, לכן מומלץ לטייל כאן ברגל, בשבת. דרכי העפר אינן ארוכות ובכל מקרה הן לא מושכות לטיול של יותר משני קילומטר.

אם עולים ברגל לנירית ומתעצלים או לא יכולים לחזור לרכב ברגל, יכול הנהג להקפיץ את הרכב לנירית.

● **הקפצת רכב מחורשים לנירית:**
חוזרים לכביש 444 ונוסעים צפונה כקילומטר וחצי. פונים ימינה לכיוון ג'לג'וליה, כפר ערבי בתחומי מדינת ישראל, ונוסעים דרכו (ג'לג'וליה ודרך מושב ירחיב), וממשיכים לנסוע ישר עוד כקילומטר וחצי עד נירית. שם יכול הרכב לחכות למטיילים.

● **סיבוב ועונה:**
איזור חורשים הוא למעשה החצר האחורית של תושבי הוד השרון, מגדיאל, הדר רמתיים ורעננה. מרעננה אפשר לנסוע ליער חורשים גם דרך צומת מורשה. פניה מזרחה (שמאלה) לכביש חוצה שומרון ופניה שמאלה, צפונה כמו שמתואר קודם, לכיוון קיבוץ חורשים.

● **הטיילת של כפר־סבא:**
למי שהגיע ליער חורשים מכיוון פתח־תקוה ורוצה לחזור לכיוון תל־אביב בדרך אחרת: יוצאים מהחורשה לכביש 444 בתוך מדינת ישראל. נוסעים צפונה ואחרי קילומטר פונים שמאלה בכיוון השלט כפר סבא, ואז נוסעים דרך מושב נוה ימין עד שמגיעים לכביש קלקיליה – כפר־סבא. פונים ימינה ואחרי חמישים מטר מיד פניה שמאלה, ונוסעים לאורך הטיילת האלגנטית של כפר סבא עד לשלט "עצור". פונים עוד פעם ימינה ונוסעים עם הכביש כחמישה ק"מ עד שמגיעים לכביש הישן חיפה־תל־אביב. פונים שמאלה לכיוון צומת מורשה, תל־אביב.

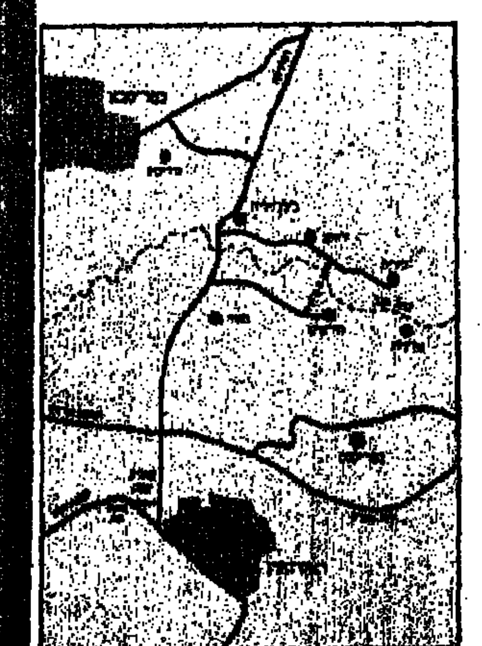
● **ומשהו אחר – ארמון בפרדס:**
שאול טשרניחובסקי אהב לתעות בדרכי השרון. גם אנחנו. גם אם רוב דרכי השרון הן היום אוטוסטראדות עדיין יש כאן דרכים ישנות בין פרדסים שמובילות לכל מיני הפתעות.

ארמון ישן טבול בשיחים עוקיים של יסמין ערבי שפורח עכשיו. הארמון נטוש, ומי שיעלה למרפסות שלו יזכה בבמה רגעים יפים. נמצא בפרדס ששייך לקיבוץ מעברות. בימי חול השער פתוח. אולי גם בשבתות.

נוסעים לכפר יונה. מזרחה ממחלף נתניה בכביש החוף, מזרחה מצומת השרון שפעם נקראה צומת בית ליד על הכביש הישן חיפה־ת"א.

נכנסים בכניסה הראשית של כפר יונה (כניסה שניה). פונים ימינה. נוסעים ישר עד שעוברים את בניין המועצה, לידו מגרש כדורסל. מחנים את הרכב והולכים לחפש בפניה הראשונה שמאלה ואחר כך ימינה. יש שער פתוח לפרדסים. לראות את הבית היפה "בית נבולסי" שהיה שייך עד מלחמת העצמאות לערבי עשיר משכם שהיתה לו פה חווה. אם מצליחים לטפס לקומה השניה, בין שיחי היסמין, רואים איך בנו פעם בארץ ומצטערים שהבית שומם, גם אם הוא עומד היום בתוך פרדס של קיבוץ מעברות. אם השער סגור אפשר לטייל בחורשת האקליפטוסים. בחורף יש פה פריחה עשירה וזוהרת. ואפשר גם לטייל לתוך מושב ינוב ולראות את בתי העץ הנורווגיים והגינות היפות ואת בית החווה של נבולסי בין שני דקלים גבוהים. תושבי ינוב מגדלים בו נבטים של אפונה למסעדות הסיניות.

ומעבר לכביש המחבר את כפר יונה עם טול־כרם רואים מבנה ישן מתקופת התורכים: חורבת מרגנה. הנה, גם כפר יונה עולה על מפת הטיולים.

אל הזעתר בכפר תבור

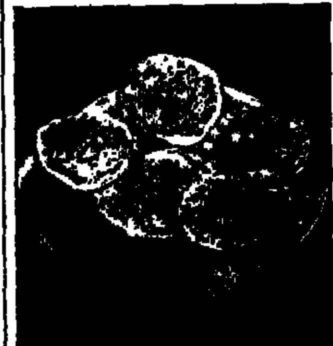
את הטיולים לכפר תבור והר תבור תיארנו בטיולי סופשבוע מספר 34, 35.

עכשיו יש כאן משהו חדש שאי־אפשר לעבור עליו לסדר היום: טיול וזעתר.

הזעתר הוא כידוע עשב־תיבול שהמרכיב העיקרי שלו הוא האזוב, צמח שמכסה את הגבעות בהרי יהודה, בכרמל, בגבעות מודיעין וברמת מנשה. זהו צמח מוגן בחוק. אסור לקטוף אותו למטרות מסחר. וכדי שלא יחסר הזעתר מהפיתות והעוגות שלנו ושל בני דודינו מעבר לקו הירוק עד כווית וערב הסעודית, קמה "החברה לתבליני ארצנו" שמגדלת את האזוב כצמח חקלאי ומפיקה ממנו זעתר שיוצא מישראל אל השווקים מזרחה מהקו הירוק עד המפרץ הפרסי.

לערבים לא צריך להסביר את שימושי התבלין הזה. הם יודעים זאת מדורי דורות. לא כך עם בני ישראל שרובם עדיין לא מכירים את הזעתר. כיוון שכך יש תווית ישראלית בכפר תבור. המטיילים מוזמנים להיכנס למפעל הזעתר בכפר, לטעום תה־צמחים, לראות נשים ערביות אופות פיתות עם זעתר בשיטה הערבית המסורתית ולטעום גם מהן.

● **איך מגיעים?**
נוסעים לכפר תבור. אחרי מסעדת "חנוקד" בכניסה לכפר ממשיכים עוד 200 מטר לצומת שבו פונים לאיזור התעשייה,

פיתות וזעתר. חסרה רק הלבנה

ושם החגיגה. סיור מודרך במפעל לתבלינים. הסבר על תהליך ייצור הזעתר ועל ההיסטוריה והפולקלור. ריח הפיתות בזעתר שאופות הבדואיות וגם הטעם. אחר כך שותים תה צמחים ואם רוצים קונים וממשיכים הלאה להר תבור שמכוסה עכשיו פריחה יפהפיה. אם החלטתם לרדת מכאן לכנרת שמאוד יפה אחרי הגשמים, סעו דרך יבנאל והמושבה כנרת.

מפעל הזעתר פתוח למבקרים בכל ימי החול משבע וחצי בבוקר עד שלוש וחצי אחרי הצהרים. סגור בשבתות.

פעם גאון תמיד גאון

סאניו - האיינשטיין של יפן, בהמצאה שהדהימה את העולם וגם את יפן!

סאניו הוא שם נרדף בעולם לטכנולוגיה גאונית. חדשנית ומקורית בכל תחומי האלקטרוניקה.
קשה להיות מנהיג בעולם בו חדשנות ויוזמה הפכו למושג יומיומי והדרישה לדמיון ולמקוריות היא מובנת מאליה.

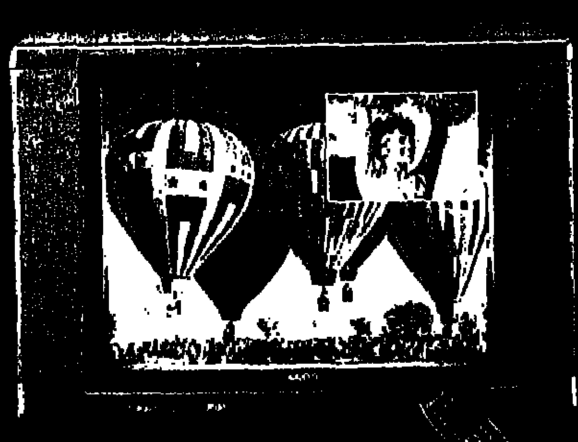
סאניו עושה זאת. בהצלחה.
כי ההמצאות הגאוניות של סאניו נובעות מהשאיפה לפשט תהליכים ולשפר עוד יותר את האיכות.

סאניו V.H.S סופר־דיגיטלי וידאו גאוני - היחידי המסוגל להציג על המרקע 9 תחנות או תמונות שונות

- ★ הצגת 9 תחנות שונות בו זמנית.
- ★ תמונה מרכזית בשידור ישיר ומסביבה - 8 תמונות עוקבות מוקפאות של אותה תמונה מרכזית.
- ★ מאגר זיכרון לאיתור קטעים מתוכנתים מראש. עד 100 קטעים.
- ★ קלוז אפ - הגדלת התמונה המרכזית פי 4, 9 או 16 והגדלה של אחת מפינות המרקע פי 4.
- ★ אפקטים מיוחדים: תמונת פסיפס וסולאריזציה.
- ★ הילוך איטי דיגיטלי באיכות מקצועית.
- ★ תיכנות דרך השלט של 6 תוכניות עד ל־12 חודש.
- ★ הקלטה באיכות גבוהה במיוחד.

תכונות ייחודיות נוספות:

- ★ הקפאת תמונה משידור חי בטלויזיה.
- ★ P.I.P – תמונה בתוך תמונה - אפשרות לראות 2 תחנות בו זמנית, כאשר התחנה הנוספת מוקטנת באחת מפינות המרקע.

סאניו P.I.P טלוידיה גאונית היחידה המציגה על המרקע תמונה בתוך תמונה

- ★ P.I.P - תמונה בתוך תמונה. שידור רגיל על המרקע ובמקביל (באחת מפינות המרקע) ניתן לראות שידור מתחנה אחרת או מוידאו (ואפשר להחליף בין התמונות).
- ★ קליטה ושידור סטריאופוני 2 x 15 WATT
- ★ F.S.T - מסך שטוח ומרובע גודלים 25 או 28.
- ★ 3 שיטות שידור - SECAM PAL 4.43 NTSC
- ★ 120 ערוצים
- ★ שקע 21 פינים לחיבור ישיר לוידאו או למחשב.

סאניו - SURROUND SOUND מערכת סטריאו גאונית בשיטת צליל הקפי מורחב

מערכת משוכללת ההופכת את החדר לאולם קונצרטים.
240 WATT נטו המחולקים ל־4 ערוצים הנשלטים כל אחד בנפרד ע"י "אודיו ספקטרום אנלייזר", עם השהייה בין רמקול לרמקול לקבלת צליל הקפי מושלם.

- ★ מגבר - הספק 240W נטו. אחוז עיוותים - 0.03% L.C.D - תצוגת "ספקטרום אנלייזר".
- ★ אקולייזר - 14 תחומים.
- ★ טיונר - 3 גלים, סורק אוטומטי ו־24 תחנות קבועות.
- ★ טייפ דק כפול עם הקלטה מהירה בין טייפ לטייפ.
- ★ פטיפון אוטומטי מלא.
- ★ רמקולים משוכחים 3WAY.

ירושלים, הלל 1; ת"א, פרישמן 50; מפרץ חיפה, ההסתדרות 203; באר שבע, רמב"ם 21

SANYO

האיינש של יפן

מוצצ… מים

מאת אלכס דורון

תחיית המתים של העלוקות. מוצצות ה… …ושת פנים משורות הרפואה העממית ההמונית, חוזרות בדלת האחורית אל בימת … …דרנית. אחרי שנהגלו בעלוקות חמרים נפלאים לייצור תרופות חדישות ויעילות … …קפי־לב וקרישי־דם במוח, מצאו חוקרים של האוניברסיטה העברית ו"הדסה" ירושלים … …מה לגרות אותן להפיק את המיצים הטבעיים. נותנים להן למצוץ מים בטעם … הצבע הן לא יכולות לראות בלאו־הכי.

בין ירושלים למוסקווה מתנהלת עתה תחרות עזה, שיש בה מרכיבים של השאיות. "מדובר בתחרות בעלת משמעות רפואית חשובה", מדגישים בירושלים. לא ייאמן, אבל הכוונה היא למירוץ אל גופו ובעיקר אל ראשו של אחד היצורים הפרימיטיביים ועם זאת המתוחכמים ביותר הקיימים בטבע: העלוקה.

עד ראשית המאה הנוכחית העריכו הרופאים כי עלה בידם לחסל את נוהג השימוש בעלוקות מוצצות הדם כאמצעי רפואה עממי. על סף המאה ה־21 באה להן עדנה. "אנו נמצאים כיום בעיצומה של תחיית המתים של העלוקות", אומר פרופ' עמירם אלדור (45), מהמחלקה ההמאטולוגית במרכז הרפואי של "הדסה" בירושלים. "התברר שבגופן יש חומרים נפלאים אשר עשויים לשמש בתרופות חדשניות ויעילות ביותר למניעת התקפי־לב וטרומבוזות במוח. יתכן שגם תרופות לסוגים שונים של סרטן".

המפנה המחשבה הרפואית התרחש הודות לארוע שהיה לפני כשנתיים בעיירה מרפורד שבמדינת מסצ'וסטס, ארה"ב. ב־16 באוגוסט 1985 התנפל כלב ענק על גיי קונרלי בן ה־5 ונגס את אוזנו הימנית. עד אז לא היה לרופאים נסיון בחיבור מחדש של אוזן ילד שנעקרה ממקומה. היה נסיון בתיקון כזה אצל מבוגרים. הניתוח מסובך ומפחיד: קל, יחסית, לחבר את העורקים כדי לחדש את זרימת הדם לאוזן, אבל על חיבור הוורידים אמר המנתח הראשי, פרופ' ג'וזף אפטון מבית החולים לילדים בבוסטון, שהוא דמה ל"תפירת פיסות נייר טואלט רטוב". כל פיסה כזו היתה בקוטר של עשירית המילימטר.

עשר שעות נמשך הניתוח בעזרת מיקרוסקופ, כדי לאחות קרעים של עורק אחד וארבעה ורידים. ימים אחדים אחר־כך התנפחה האוזן מגודש דם מדאיג ומסוכן. איך מסלקים את הגודש מבלי לפגוע מחדש בכלי הדם שכבר החלו להחלים? פרופ' אפטון נזכר בעלוקות, שלפני דורות מעשים היו מצמידים אותן לגופו של חולה מתוך אמונה עממית שמציצת דמו תרפא מחלות ממחלות שונות, כמו כאבי ראש, לחץ־דם גבוה ומה לא. חיפושים אחרי העלוקות בבתי המרקחת, שפעם היו נמכרות שם – העלו חרס. שום רוקח מודרני לא ישתטה להחזיק היום.

במקרה נזכר אחד מחברי הצוות שקרא פעם על ביולוג אמריקני תמהוני בשם רוי סייר ואשתו לורנה, המגדלים עלוקות לצרכי מחקר בדרום ווילס שבאנגליה. מצאו אותם, ותוך שעות ספורות יצא משלוח כהול של 30 עלוקות בדרך האויר לבוסטון.

שמונה עלוקות, שהוצמדו לאוזן הילד סילקו את הנפיחות במשך מספר ימים. גם בשני ניתוחים פלסטיים מורכבים שנערכו באנגליה, שבו המנתחים והשתמשו בעלוקות כדי לסלק גודש בכלי דם גימיים.לא רק התקשורת ההמונית חגגה את נצחונן של העלוקות. סיפורן הונצח גם בספרות הרפואית. "הדיווחים הללו הציתו את רימיוננו", אומר פרופ' אלדור. הם התווספו על מימצאי מחקר מלפני 103 שנים, בו גילה ג'י. ב. הייקראפט כי ברוק של העלוקות הרפואיות (זן אחד מתוך 650 מצוי חומר מונע קרישת־דם. שם החומר – "הירודין" – נגזר מהשם המדעי של העלוקה הרפואית, הירודו מריצינאליס. הגילוי האיץ סידרת מחקרים הנמשכים עד היום. הוא מעניין המאטולוגים, קארדיולוגים וביוכימאים, החוקרים את תהליך קרישת־הדם, וכן רופאים המחפשים תרופות יעילות למחלות כלי הדם.

"באחרונה", אומר פרופ' אלדור, "עלה בידי מדענים לפענח את סוד המבנה המולקולרי של ההירודין. גילו כי הוא מורכב מ־65 חומצות אמיניות. כן עלה בידם לבודד מראשה של העלוקה את ה־DNA – חומצת הגרעין שמקודדת את יצירת החלבון הזה. התוצאה: באמצעות שיטות של הנדסה גנטית וביולוגית ניתן מעתה לייצר הירודין בחיידקים ושמרים, ולא צריך עוד ללכוד עלוקות ולחסלן".

בשיטות החדישות ניתן יהיה לייצר את ההירודין בקנה מידה תעשייתי, כמו שמייצרים את האינטרפרון, את הורמון הגדילה או את [illegible] שאיננו אלא אנזים מסוג חדש להמסת קרישי [illegible] שרק לפני שבועות אחדים אושר לשימוש תרופתי בארה"ב. מומחים אומרים כי ההירודין, והאמרים

(המשך בעמוד [illegible])

צילום תקריב (מוגדל פי 13 לערך) של העלוקה הצמודה לממברנה על פי כוסית הפוכה, ומתנפחת אגב מציצת המים. למטה – שלישיית החוקרים מ"הדסה" ירושלים: ההמטולוג פרופ' עמירם אלדור (בחליפה), הביוכימאי פרופ' מאיר ריגבי וד"ר מרים עורבי. (צילום: אירית זילברמן). מימין – ריפוי עממי בעזרת עלוקות.

הפכתי לגבר אינדיבידואליסט בגיל 13

כל שאני מותש יותר, אני מרגיש טוב יותר. לא יודע לנוח. הכי טוב אני מתפקד במתח גבוה. כצבא גדלתי לתוך המתח. הורדת המדים, המפגש עם המכאניזם של העולם האזרחי, לא שינו אותי. אתה מוצא עצמך שוחה בעולם של סחי וצריך להיות מספיק חזק כדי לא לאבד אמון בבני אדם. חוטפים מכות מפה ומשם, עד שעומדים על הרגליים.

לא נבהלתי, כל חיי היו מאבקים. טעמתי את טעם הבדידות והסבל מרגע שעזבתי את בית הורי בבצרה ויצאתי למסע רגלי לטהרן. המציאות הפכה אותי לגבר אינדיבידואליסט בגיל 13. גם בקבוץ הייתי לבד, למרות שסובבו אותי בהרבה חום. וכשהגיעו הורי, היו צריכים להתחיל הכל מהתחלה ואופק הראיה שלהם היה קצת האוהל במעברה. גם בצבא הייתי לבד, אני לא איש של קליקות.

אני חי בתחושה שהזמן לא מספיק לי, שאני יכול וצריך עוד לתת, לתרום, להשפיע. לכן, אני גועש כל הזמן, לא מחפש שלווה, מחפש מגע עם אנשים, להסביר, לומר את שלי. אני אוהב את האוזניים הקשובות והעיניים המחפשות תשובות. קשה לי לראות את עצמי לא עושה משהו. עד שהגעתי לכנסת הייתי במערכות בהן קבעתי לעצמי תכנית ויישמתי אותה. ותמיד היתה אפשרות לבדוק, למדוד כמה אתה מייצר. בכנסת אתה אמור לחשוב ובעצם אתה מדבר ואין יכולת ממשית למדוד את כוח ההשפעה שלך. לפעמים אני מקנא בחיים שאומרים הכל בלי חשבון.

שטח פרטי

בנימין (פואד) בן־אליעזר

חבר כנסת

תת־אלוף (מיל.) בן־אליעזר נולד בבצרה, עיראק, ב־1936, עלה ארצה לבדו בגיל 12. היה ילד חוץ בקבוץ מרחביה. מגיל 16 עבד כחרט בבית חרושת ולמד בתיכון ערב. התגייס בשלהי 1954 ושירת בצבא 28 שנה (בין השאר מפקד סיירת שקד, סמח"ט בסיני במלחמת יום כיפור, מפקד גזרת דרום לבנון, מפקד יהודה ושומרון). שמונה חדשים היה מזכ"ל תמ"י, אחר־כך מתאם הפעולות בשטחים. כיום הוא חבר כנסת ("יחד"). נשוי פעם שניה. אב לחמישה ילדים. גר בבית בראשון לציון.

אני בא מהעולם הצבאי עם בלמים. משול לאחר שצריך להתבטא כנגד קרוב משפחה. בנושאים אחרים אני מביע דעתי בצורה בוטה ונחרצת. בענייני צבא ובטחון – אני בורר את המילים. לצערי, כמה חכים מהימין ומהשמאל, נזכרים היום שצדקתי בדברים שאמרתי על השטחים לפני שנתיים.

השנים לימדו אותי להבדיל בין ידידים לחברים. ידידים יש הרבה. ויש קומץ חברים שרצים איתי לאורך כל הדרך. לחברות איתם אין בסיס פוליטי, הם יכולים להיות מהתחיה או ממפ"ם. אנשים שיש לי איתם עבר משותף, בפוליטיקה, באופן קטגורי אין לי חברים. לגבי דידי, חבר זה מי שאתה יכול ורוצה לשתפו במה שעובר עליך, בשמחתך ובכאבך ולהיות בטוח שיאמר את המילה הנכונה. חבר זה מי שאתה יכול לסמוך עליו ומוכן לעשות למענו כל מה שיש צריך ואפשר. התחנכתי על תפיסת עולם האומרת שלא משאירים פצוע בשדה קרב ואני, כדי להציל פצוע, ולאו דווקא פיזית, מוכן אפילו לעבור על החוק ולשלם את המחיר. מציאות חיי לא הקשיחה אותי, קשה לי להשלים עם מצוקות וכאבים של אנשים.

אני חי במחושה שהזמן לא מספיק לי. לכן אני גועש כל הזמן, לא מחפש שלווה, מחפש מגע עם אנשים, להסביר, לומר את שלי.

מצאתי עצמי מליד־יושר לארם שפרץ לביתי. לפעמים מנצלים את רגישותי לעוול. כמה פעמים נכשלתי כי איבדתי פרופורציות, אבל כשזה קורה, אני לא מתבייש להתנצל.

אני משתדל לחזור הביתה כל לילה, גם אם זה בשלוש לפנות בוקר, אחרי הרצאה בקרית־שמונה או מצפה רמון. הבית בשבילי הוא המפלט, המקלט, האוויר, הכוח, הכל. מי שמכיר את חיי מבין מה ערכו של בית לגבי. מגיל 12 לא היה לי בית, בכל מקום שהייתי ידעתי תמיד שאני ארעי. בצבא גרתי תמיד קרוב ככל האפשר למחנה. עברנו 13 דירות לפני שהגענו לכאן. ואני מאמין שזה ביתי עד סוף ימי. לכן, מעבר לקירות, לרהיטים, לחפצים, זו הפינה שלי, למי שחי שנים במערכות של מתח וחוסר ודאות, הבית הוא המקום הכי בטוח. ולהיות בבית, זה גם הסיכוי היחיד לראות את כל בני הבית בלי תכנון מוקדם. בשבילי, חופשה מורכבת מאותן שעות שכולנו ביחד. אין לנו חופשות ממוסדות. הכל ספונטני. מדי פעם לוקחים צידנית ונוסעים לדרום, או לצפון, פעם

התחנכתי על תפיסת עולם האומרת שלא משאירים פצוע בשדה קרב ואני, כדי להציל חבר פצוע ולאו דווקא פיזית, מוכן גם לעבור על החוק ולשלם את המחיר.

בשבועיים שלושה נוסעים לבקר את הבן, חייל בשריון, וזה יום חג. המתנה שלו בשבילנו היא מקום התעסוקה, לראות את החדר שלו, לשמוע את החוויות, לנסות ולהשוות לסיפורים שלי משנות ה־50, לפרוש שמיכה ולהוציא שניצלים או חמין עיראקי שאשתי למדה להכין מאמי ז"ל.

בגלל חוסר זמן, אנחנו לא מרבים לבלות עם חברים. אני משתדל להיפגש איתם בבית־קפה כל שישי בצהרים. מרכלים, צוחקים, מתווכחים, פוליטיקה רעה וציונית. בשיש זמן, אני אוהב לראות סרט טוב. דרמה, קומדיה, מתח. פעם בשבוע אני משתדל לראות סרט בווידאו. לפעמים אפילו כשאני חוזר מהרצאה, בשתיים בלילה. מעדיף סרט טפשי, מעורר חיוך או סרט מתח. בשניהם אני נרדם אחרי 10 דקות. מדי פעם, כשאני לא עייף מדי, הולכים להצגה. אני אוהב הצגות עם מסר, אבל זה מחייב יותר עירנות, התייחסות, תשומת לב. סרט הוא פורקן של מתח. מעטים הסרטים עם מסר, שלא משאירים אותך אדיש, שאתה עובר מימד שלישי, נכנס למציאות שאתה מכיר. למשל "שתי אצבעות מצידון" או "פלאטון". טלוויזיה כמעט שאין לי מתי לראות.

במכונית יש לי המון קסטות של הגשש החיוור, מוסיקת קאנטרי ושירה מזרחית. פעם בחודש אני נזקק לקצת שירה ערבית, זה ממלא לי איזושהי פינה, מרמז לנוסטלגיה רחוקה, לבית בעיראק. אני אוהב את זה. עד לפני כמה שנים אהבתי את הזמר הישראלי ההרש. היום כבר איבדתי את הצפון ואני דבק בשירה הישראלית הישנה. שושנה דאמרי, יפה ירקוני, הצ'יזבטרון, הגבעתרון, יהורם גאון, שלום חנוך, אריק איינשטיין, אותם אני מסוגל לשמוע שעות על גבי שעות. מאוד אוהב את השירה המזרחית, אביהו מדינה, חיים משה ואחרים.

הבית בשבילי הוא המפלט, המקלט, האוויר, הכוח, הכל.

כשיש זמן, אני עושה כל דבר בבית. ראשית, אני מגהץ לעצמי את החולצות. אף אחד לא נוגע בחולצות שלי. אני יכול לחזור באמצע הלילה ולעמוד לשטוף כלים. אוהב לערוך שולחן, להגיש אוכל, לעזור. אם צריך לטאטא או לשטוף רצפה, אין בעיה. אני לא יכול לראות לכלוך ואי סדר. מוכרח לנקות ולסדר. אולי זו מין תרפיה, הצורך לעשות כל הזמן משהו, לקחת על עצמי פרוייקטים קטנים וגדולים. למשל, ראיתי שבראשון לציון בני העדה הבבלית מנסים להקים בית כנסת כבר כמה שנים, אז לקחתי את זה על עצמי והנה, הולך להיות בית כנסת. אני מרבה להופיע ולהרצות. בשישבת אני משתדל, עד כמה שניתן, להיות בבית. זה הזמן להיות עם המשפחה, לקרוא ספר ולעבור על סונה עתונות. אם בעבר התמקדתי יותר על קריאה הקשורה לצבא, הרי היום, כשליח צבור, אני חייב להתייחס לכל. היום יש לי פחות זמן לקריאת ספרים מאשר בעבר כי אני צריך לקרוא המון מסמכים בינלאומיים וישראליים כדי לבדוק התייחסות ולגבש עמדה. אני אוהב לקרוא בעיקר ספרים הקשורים למזרח התיכון ולמאבק הערבי־יהודי, הסוגיה הפלשתינית, השטחים. ספרים הקשורים לנושאי צבא וטריקה. עכשיו גמרתי לקרוא את "זהרה נור" ואני קורא את "כרגודין הערבים".

אני מרבה לעבור בפינת האוכל, קרוב לתה ולקפה, לדלת, למי שנכנס ומי שיוצא, לשני הטלפונים. אחרי 28 שנה בצבא ומתנה לטלפון זה הרגל. שילשו לו, יוניק אותך, יתייעצו איתך. את המתח הצבאי והחליף המתח הפוליטי. מגוון אחר, סוג אחר של אנשים וטלפונים אחרים. הכל בעצה, ביקורת, הבעת עמדה, בקשה. למעלה יש לי פינת עבודה עם כל מה שאני אוהב. כל העבר בתמונות, מזכרות, ספרים שאני נדרש להם כשאני כותב ומכין את נאומי לכנסת, ובמרפסת אני אומר שאני לא שלם, ואין לי תשובה על כל דבר. יש נושאים שבהם אני מרגיש חזק: שטחים, ערביי ישראל, חברה, צבא. אבל יש דברים שאינני מבין בהם ואני נזקק לעזרה. אני גם מתעד. היו תקופות חשובות בחיי עם אירועים שנתנו לי רתף לכתוב. והצטברו אלפי דפים, המה גלם, ויום אחד אשדר לאוויר העולם כמה דברים מעובשים.

ראיונה: מרית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

מה מביך אותך? כשלון.
מה מפחיד אותך אצל אנשים? הציפיות.
מה מקומם אותך? עוול, טיוח, עקיפת בעיות, חוכבנות במקום שדרושה מקצועיות, רמייה.
מה נותן לך הרגשת בטחון? הבית, הילדים והאמונה שלי בעם הזה.
מה מעצבן אותך? בלונות, סטגנציה, "פעם היה..."
מה מגעיל אותך? הונאה, רמאות, סחיטה.
מה מעליב אותך? כשמרמים אותי, כשמחייכים לי בפרצוף ותוקעים לי מאחורי הגב, כשלא מחזירים פרומיל יחס שניתן.
אתה אדם חזק? אני אדם חזק וגם רגיש ובעל כושר סבל בלתי רגיל.
מה מניע אותך? תחושת השליחות. אין לי הסבר אחר.
מה החולשות שלך? אנושיות, רגישות, יותר מדי אמוציות, לפעמים נאיביות.
ממה בחיים שלך אתה מאוכזב? שלא היה לי זמן ללמוד יותר.
על מה אתה גאה? על מה שעשיתי עד היום. הכל בשתי ידי. ואני גאה במשפחתי ובצבא. מאד.
מתי התבגרת? בגיל 12, במסע הרגלי הקשה מבצרה לטהרן, כשהבנתי שאני חייב לתפקד, לחשוב, לתת תשובות לבד.
מהם ציוני הדרך החשובים בחייך? העליה לארץ לבד, ההחלטה לעזוב את חממת הקיבוץ ולצאת לעבוד כדי לעזור להורי, תקופת לבנון, עם הסיכון והסיכוי, ההחלטה להצטרף לפוליטיקה, ההחלטה להצטרף לתמ"י וההחלטה לעזוב.
בחברת איזה אנשים אתה מרגיש נוח? בחברת אלה שמשדרים אתי על אותו גל, אנשים שבאו מהרקע שלי.
את ידו של מי אינך מוכן ללחוץ? אנשים שרימו אותי או ניצלו אותי.
למי אתה בז? לאנשים שהרימו ידיים.
את מי אתה מכבד? אנשים חזקים שלא פוחדים להחליט, שמסוגלים לתת העדפות ברורות לערכים שלהם, אנשים שיודעים להקריב קורבן למען הזולת.
במה היית מוכן לעבור על החוק? אם אדע שבזה אציל מישהו או אמלא חובה ערכית מקויימת.
באיזה מצב אתה שונא להימצא? כשאני יודע שאני יכול לפתור בעיה ואינני פותר, כשיש לי מה לומר ואני צריך להחזיק את עצמי ולא לומר, כמו בענייני צבא ובטחון.
מה ישראלי בעיניך? אדם שיש לו הרבה אלטרנטיבות ופיתויים ובכל זאת חי פה ואוהב את הארץ.
מהו זכרון הילדות החזק שלך? ה"פרהוד" (הפרעות) בבצרה. יושב במסתור ומציץ במאות הערבים שבוזזים חנויות ובתים יהודיים ומכים אנשים.
מה אתה רוצה להיות כשתגדל? ילד.
אילו יכולת לבחור מינוי, מה היית בוחר? שר העבודה והרווחה, שר הפנים או סגן שר בענייני שטחים.
איזו אשה יפה בעיניך? יופי קורץ לי, הוא אינו מדבר אלי. אני מתרשם מנשים חושבות, יוצרות, תורמות, המטביעות חותם על הסביבה בכל מישורי החיים.
מה קיבלת מהביתך? רספקט למסורת, לדת ולמשפחה. מאבי קיבלתי את האהבה לבני אדם, מאמי, את החוסן והיכולת להתמודד.

1988. הורוסקופ אישי

תחזית שנתית לבני כל המזלות של האסטרולוגית אנג'לה יורזיק. הפוטנציאל וההבטחה האישיים, עולמכם הפנימי והחיצוני, הצפוי לכם בהתמודדות עם הסביבה והעתיד בכלל בלי להכנס לפרטים. כפוף לשינויים.

טלה: שינויים בגישה, ברגשות ובתדמית, בלי הרבה מאמצים

(21 במארס עד 19 באפריל)

● **עולמכם הפנימי:** השנה – אתם קובעים את הצרכים והמניעים שלכם, אתם היודעים את מקורות העוצמה שלכם ואת כישוריכם. יש לכם תמונה טובה של תכונות אלה והיא עוד תתחדד ותתמקד ותשתלב בחיי היום-יום. תאמנו את עצמכם ליצור תמונה בדימיונכם ולפעול לפיה, לקחת חלום ולהופכו למציאות.

● **עולמכם החיצוני:** אתם מעורבים במצב מורכב שעליכם להבינו לעומקו ולהתחיל לפעול לפיו. השנה סוף-סוף תוכלו לפתח בעצמכם את המשמעת הדרושה כדי לחולל את השינויים הנחוצים, ותשיגו שליטה רבה יותר על חייכם. משמעת ושליטה, אומץ וכוח-רצון מתחזק – כל אלה יהיו חלק מאישיותכם המתפתחת בשנת 1988.

● **אתם והסביבה:** בשנת '88 תקדישו להופעתכם החיצונית תשומת לב רבה יותר מבעבר, והדימוי העצמי שלכם ישתפר. תתמקדו במיוחד בשמירה על הגיזרה, בשיפור האינטונציה, בגינונים – ותהנו גם מכך וגם מהתגובות החיוביות לשינוי, שיבואו מבחוץ. החיוניות שלכם תגבר וכמותה גם הפופולאריות שלכם. תקרינו יותר בטחון עצמי ויהיה קשה לרפות את ידיכם; ספקות עצמיים ופיקפוקים – יידחו. בעזרת הבטחון העצמי הגדל תצליחו להתגבר על כל איום לבטחון הרגשי. תצטיירו, בעיני עצמכם והסביבה, כנבונים ורגישים – ובכל זאת כמחוסנים מפני ביקורת.

● **פוטנציאל והבטחה:** השנה תמצאו בעצמכם עוצמת רגשות גדולה מכפי שהיתה בכם בשנים האחרונות, ותחפשו אינטנסיביות רבה יותר גם ביחסים האישיים. עתידכם כארם המגשים את עצמו טמון במימוש הפוטנציאל הזה – להרגיש, לבטא את עצמכם, למצוא תמימות בחברת הסובבים אתכם. ב-1988 תצליחו טוב מבעבר להפגין את אהבתכם לאחרים, והם, מצידם, יגיבו בהתאם.

● **אבן-המזל שלכם ל-1988:** יהלום.

● **העתיד:** ב-1988 תהיו עסוקים בהכנות לאירועים בעלי השפעה חשובה וארוכת-טווח עליכם ועל יקיריכם. הכנות אלה תהיינה בעיקר ברמות שינויים בגישה, ברגשות, בתדמית, והן תתבצענה בלי מאמצים מיוחדים, שכן אתם בשלים לקראתן – השתוקקתם אליהן באופן לא מודע כבר זמן רב. עתה תוכלו להשלימן.

שור: פיצוי על כל מה שאבד לכם או שראיתם זמן רב כהפסד רציני

(20 באפריל עד 20 במאי)

● **עולמכם הפנימי:** בשנה החדשה תקדישו תשומת-לב מיוחדת למיקצבים הפנימיים שלכם. תגלו שהם שונים מאלה של הסובבים אתכם, ועובדה זו גורמת תגרום לכם לבלוט בחברה. תהיו מרוצים מהמודעות הזו ותרגישו טוב עם עצמכם. השנה גם תחושו גאווה על הייחוד שבכם, ותחזקו אותו בכל דרך אפשרית.

● **עולמכם החיצוני:** 1988 תהיה תקופה של הגשמת יעדים. תפעילו תכונות שהיו בכם גם לפני-כן אך היו רדומות, ובכך תיצרו חיים חדשים ויפהפיים ותלמדו להופכם ליצירת אמנות. אתם תהנו מהעולם ש"תיכראו", והסובבים אתכם יראו בכך מזל. רק אתם תדעו שהתמורה התחוללה באמצעות כוח-הרצון שלכם.

● **אתם והסביבה:** ב-1988 תוסיפו לרשימת התכונות הטובות שלכם עוד תכונה – גבורה. תצטרכו להתמודד עם לחצים חברתיים מחניקים ועם כוחות שליליים, אך שתצליחו להתגבר עליהם באמצעות עמידה תקיפה ודבקות באידאלים. רק מעטים יכירו בגבורת מעשיכם ובאומץ ההחלטות שאתם עתידים לקבל, אבל זה לא יפריע לכם. תצליחו להתמודד מול אתגרים ולצאת נשכרים.

בתחום האישי תנועו ממערכת יחסים אחת לשניה. המטרה הפנימית שלכם היא מחוייבות עקבית. ב-1988, יהיו רגשותיכם כלפי אחרים תלויים יותר ויותר בדימוי העצמי שלכם, והצלחתכם בכל תחומי היחסים תגבר אם הדימוי העצמי יהיה חיובי. הסובבים אתכם יימשכו אליכם בשל החוסן שתקרינו.

● **פוטנציאל והבטחה:** היעד המרכזי שלכם ל-1988 הוא שמירה על היושר הפנימי ושיפורו לשם ביסוס ההערכה העצמית. כבר בתחילת השנה תחושו יותר בטוחים ומצב-הרוח שלכם ישתפר. אך יהיה צורך לרסן את התחושה החדשה הזו של עליונות; הימנעו מנטיה לראות באחרים בני-אדם נחותים מכם, גם אם הם אכן כאלה. הפוטנציאל שלכם גלום בשיפור העצמיות.

● **אבן המזל שלכם ל-1988:** אבן אודם

● **העתיד:** בתקופה הקרובה תצליחו להחזיר לעצמכם את שאבד לכם, ולקבל פיצוי על מה שזמן רב ראיתם כהפסד רציני. לא כדאי לנהוג בקמצנות או לשמור טינה – כל מה שתעניקו לאחרים יחזור אליכם, עם ריבית. לימדו לתת יותר מעצמכם, בלי לחשוש, התגמול יהיה רב.

תאומים: הזעם יהפוך לגישה סובלנית יותר כלפי האהובים עליכם

(21 במאי עד 21 ביוני)

● **עולמכם הפנימי:** השנה כדאי להתחיל לעצב את החיים הפנימיים בעזרת הכוחות החזקים שנמצאים בכם כבר זמן רב ומשפיעים על מעשיכם ורגשותיכם. ב-1988 תפתחו יכולת לבצע פעולות שרציתם לבצע כבר מזמן. האינטואיציה וההרגשות שפיתחתם בשנה שחלפה יסייעו לכם לשלוט במצב אתכם.

● **עולמכם החיצוני:** ב-1988 תפסיקו לשקוע בחרטה ובצער, ותגלו שבעצם לא היה לכם על מה להתחרט. הכל היה רק בראש שלכם, בדיה שנוצרה בגלל כוונים שאחרים שיכנעו אתכם באמיתותם. אינכם חלשים, אך בעבר גרמו לכם להרגיש כך. אינכם אשמים – אחרים גרמו לכם להרגיש אשמים. אינכם לכודים: עכשיו יש לפניכם דרכים חדשות, פתוחות.

● **אתם והסביבה:** הדחפים היצירתיים שלכם גוברים ותובעים ביטוי חיצוני. בתקופה הקרובה תלמדו להביע את רגשותיכם בזהירות, תוך התחשבות באחרים. התחושות מעמיקות ונעשות ברורות יותר. תלמדו לשלב את האלמנטים היציבים והבוגרים האלה בהתנהגותכם.

השנה גם תלמדו לשלוט על תחושות כמו קנאה וזעם באמצעות התמודדות עם העובדות. הקנאה תהפוך לתחושה בריאה של תחרותיות. הזעם יהפוך לגישה סובלנית יותר כלפי האהובים עליכם. תמורה זו באישיותכם תזכה אתכם בהערכה מחודשת מצד אנשים החשובים לכם.

● **פוטנציאל והבטחה:** זו תהיה שנה של חוויות חדשות שכדאי יהיה ללמוד להנות מהן ולנצלן לתועלתכם, וגם להתחלק בהן עם אחרים. אתם משתוקקים לאינטימיות, לתשומת לב ולחמימות, ורוצים שהתחושות האלה תהיינה מעוגנות ברגשות כנים, בפתיחות ובמחוייבות. 1988 תהיה שנה של עוצמת רגשות ושל אושר.

● **מתכת המזל שלכם ל-1988:** כסף

● **העתיד:** הוא טמון ביכולתכם החדשה לראות את האחרים כפי שהם באמת. עד כה הייתם אידיאליסטים שנוטים לצייר לעצמם תמונה של האחרים כפי שהם "צריכים" להיות, לדעתכם. תכונה זו לא תמיד פועלת לטובתכם, והשנה תלמדו להיות יותר מציאותיים. לא להציג דרישות, אלא להשפיע באמצעות דוגמה אישית.

סרטן: שינוי המבנה הבסיסי של חייכם וחיי הקשורים בכם

(22 ביוני עד 21 ביולי)

● **עולמכם הפנימי:** התחושות הבולטות בשנת 1988 תהיינה סימפטיה, נדיבות וחמלה. מעבר נפגעתם בשל שנאה ומבוכה מיותרות. מצבים אלה ייעלמו השנה. תצטיירו כחזקים יותר בעיני אחרים, ותחושו יותר כבוד עצמי – בלא התנשאות.

● **עולמכם החיצוני:** ב-1988 תתמודדו עם העולם החיצוני הרצוף ספקות ומטלות קשות באמצעות מחשבה צלולה, קבלת החיים כפי שהם ומחוייבות אמיצה. ספקות שכירסמו בלבכם לגבי הטוב שבחיים ייעלמו – למרות קשיי השיגרה היום-יומית.

● **אתם והסביבה:** תלמדו לשאת קשיים, לשפוט בצורה הוגנת, להבחין בין דברים שוליים לחשובים. מודעות חדשה זו תקנה לכם סיפוק רוגע. תשלימו עם החיים ותהיו יותר מרוצים בחלקכם.

כלפי הסביבה תנהגו בחוסר אנוכיות, מתוך שליטה עצמית חזקה, ותקבלו אחריות על דברים שאחרים נוטים להאשים בהם מישהו אחר או להתנער מהם. ב-1988 תנהגו בכובד-ראש ובבגרות. תמתחו פחות ביקורת על הזולת ותעודדו יותר את האחרים.

● **פוטנציאל והבטחה:** ב-1988 תצמצמו למינימום את השפעות הדחייה והביקורת. אם בעבר הייתם מגיבים על ביקורת בדיכאון ובהסתגרות, השנה תלמדו לשלוט על רגשותיכם, להתעלם מדברים שליליים ולהדיר רגליכם ממחיצת אנשים שליליים. תפתחו אווירה פנימית של התעלות שתגלה לכם עוצמה פנימית שלא ידעתם שהיא קיימת בכם.

● **אבן המזל שלכם ל-1988:** איזמרגד

● **העתיד:** צפוייה תקופה של התגברות על תחושות והתרחשויות גרועות. תשנו את המבנים הבסיסיים של חייכם, וכתוצאה מכך גם את אלה של חיי אנשים הקשורים בכם. למשל, תוכלו להפוך דכאון ליצירתיות. תעברו תמורה אמיתית: לא עוד רחמים עצמיים, חרטה, נסיגה, בדידות. עצב העבר ייהפך להחלטיות שתעזור להשיג מטרות התורמות לאושר בעתיד.

אריה: עבודה קשה בדרך להצלחה וחיי סיפוק והישגים

(22 ביולי עד 21 באוגוסט)

● **עולמכם הפנימי:** ב-1988 יכללו התחושות הבסיסיות חיסול עויינות ושנאה. תתמקדו ברווחת האנשים האהובים עליכם, בהבטחת נוחיותם ואושרם. תופיע שאיפה להתנער מאחריות מסויימת המונעת מכם לעשות דברים שאתם באמת רוצים לעשות. אינכם מוותרים על הנאמנות ועל טוב-הלב, אך השנה תיאלצו להגביל את פעילויותיכם כדי להשיג את הדברים שבראש סולם העדיפויות.

● **עולמכם החיצוני:** העולם סביבכם שרוי בבילבול ובאי-סדר, אך לא תניחו לכך לשבש את פעילותכם. אינכם יושבים בחיבוק ידיים ומחכים שהעניינים יסתדרו מאליהם וגם לא מצפים מאחרים לעשות זאת במקומכם. ב-1988 תהיו פעילים הרבה יותר מבעבר, ותנצלו את האנדרלמוסיה שסביבכם כדי לחשוף את כישורי הניהול שלכם. מרצכם הרב ידביק את הסובבים אתכם.

● **אתם והסביבה:** יש לכם ערכים איתנים ומחוייבות חזקה. אתם מחפשים, מתאמצים, מצליחים להגשים, שקועים לחלוטין במטרות שהצבתם לעצמכם. השנה תכפילו את מאמציכם לחיות יותר מעורבים בחיי הזולת, ועוצמתכם תמשוך אליכם אנשים אחרים כאל מגנט. תקבלו אותם, על חולשותיהם ומומיהם. גישתכם מאופיינת השנה באובייקטיביות, והמוטו שלכם – "חיה ותן לחיות".

● **פוטנציאל והבטחה:** השנה תתייחסו למטלות כאל אתגר, לא כאל עול. שום משימה לא תהיה שולית בעיני. תממשו את הפוטנציאל העצום שלכם לפיתוח כל היבט של כל משימה המוטלת עליכם, ותבצעו דברים ביסודיות ובדייקנות, בלי להזניח פרטים. 1988 תסלול לפניכם דרך לדברים גדולים וטובים יותר.

● **אבן המזל שלכם ל-1988:** טופז.

● **העתיד:** מסירות למטרה בניגוד לייאוש; פעילות בניגוד לאדישות. עם זאת, אינכם מצפים ליותר ממה שמגיע לכם. ראייתכם את העולם תהיה רחבה ומקיפה – ותדעו להביא בחשבון את כל ההיבטים. כדי להגיע להצלחה אמנם תעבדו קשה, אך צפויים לכם חיי סיפוק והישגים.

בתולה: הרבה מזל. על כל פעולה למען אחרים תקבלו כפל כפליים

(22 באוגוסט עד 22 בספטמבר)

● **עולמכם הפנימי:** ב-1988 ישווע עולמכם הפנימי לרגשות חזקים ולסיפוק הצרכים הרגשיים. תתעורר נטייה להתמרד נגד שיגרת היום-יום, ולכן תצטרכו לעשות שינויים ולפתח אסטראטגיה חדשה. ביכולתכם להשיג שליטה על חייכם ולעצב את הסביבה כרצונכם.

● **עולמכם החיצוני:** העולם החיצוני אכזר, "אדם לאדם זאב", אך תצליחו להרחיק את עצמכם מכל אלה ולפתח טקטיקות הישרדות. תכונות פנימיות יסייעו לכם לעצב חיי שלווה ורוגע ולהתמודד עם העולם. לא תניחו למאורעות מסביב להשפיע עליכם ולטרוד את רוחכם – ותהיה בידיכם שליטה מלאה על העניינים.

● **אתם והסביבה:** ב-1988 תמנעו מלעשות דברים שאחרים רוצים שתעשו, אך לכם אין שום חשק לעשותם. בניגוד לעבר, אינכם נסחפים עם הזרם. תהיו יותר אסרטיביים ובטחונכם העצמי יגבר. עכשיו אתם כבר בטוחים ברצונותיכם ובצרכים שלכם – עושים מה שאתם רוצים לעשות, בלי התנצלויות.

אנשים ינסו לרסן את מרצכם ולשכך את התלהבותכם בכל דרך אפשרית, אך אל תניחו לשום דבר לעמוד בדרככם. מצבכם, האופי שלכם, הרעיונות שלכם – כל אל יתגנשו ליחידה אחת שתאפשר לכם לפעול. כדאי להתעלם מדברים שוליים ולמקד את המשאבים במה שחשוב באמת. אל תניחו לאיש לשלוט בכם – קחו את עמדת ההנהגה.

● **פוטנציאל והבטחה:** השנה עליכם לפתח את הדימיון וכוח היצירה, לפנטז, לחלום, להתנער מתזהירות ומתגיון. להרשות לעצמכם להיות נועזים, לא להפנות עורף לרעיונות חדשים אלא לחוקרם ולנצלם. אם רעיון חדש מלהיב אתכם – השתעשעו בו, נסו אותו על אחרים, העלו אותו על הנייר. יש לכם רעיונות טובים, עשו בהם שימוש לטובתכם.

● **אבן המזל שלכם ל-1988:** אחלמה

● **העתיד:** צפוי לכם הרבה מזל, וככל שתכירו במזלכם הטוב, כן יבואו הצלחות נוספות. אל תניחו לפסימיות להעכיר את רוחכם: היו אופטימיים, עליזים. על כל רגע של אושר, על כל פעולה שתעשו לטובת מישהו אחר – תקבלו כפל-כפליים. העתיד צופן לכם בטחון לטווח הארוך. בקרוב יגיעו אליכם זרמים חזקים, מבטיחים, מלאי עוצמה.

מאזניים: יותר מרוצים מעצמכם ומהחיים בכלל. תגלו חוסן פנימי

(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)

● **עולמכם הפנימי:** ב-1988 תתגברו על תחושות של רחמים עצמיים, הלקאה עצמית, דחיה עצמית. תפסיקו להתבשל במיץ של עצמכם ותתחילו לפעול, להזיז דברים. השנה גם תפתחו כשרון להתמודד עם אנשים המעצבנים אתכם באמצעות הערות נועזות ומסקרנות. יהיו לכם תשובות מוכנות לשליפה מהשרוול. ההערות המהירות והשנונות האלה יבואו במקום ההרחקות. חריפותכם השכלית תשתפר באופן קיצוני.

● **עולמכם החיצוני:** השנה יתגלה צורך בשינויי גישה, נקודות-מבט חדשות, ערכים חדשים, עדיפויות שונות. אם תניחו לכך לקרות, הסביבה תרכא אתכם. האווירה נוטה להיות עויינת, אך אפשר ליצור מתוכה משהו טוב יותר, שתרגישו בו נוח. השינויים שתעשו יהיו מרשימים.

● **אתם והסביבה:** השנה תלמדו לשלב בין רגשות למחשבות ובשילוב הזה תשתמשו לפתרון בעיות. האירועים בזירה הביתית יקבלו התייחסות הרמונית; ותוכלו להביט במתרחש מנקודת-מבט של שלמות פנימית שתאפשר לכם להתמזג עם הסביבה. אלא שהשלמות הזו לא תבוא מעצמה – תצטרכו לעבוד קשה כדי להשיגה.

הסובבים אתכם ינסו לטעת בכם תחושה שאינכם מספיק טובים, להכעיס אתכם ולערער את שיווי-משקלכם. אך אתם תצליחו לרכא ניסיונות אלה. הקשיבו, שיקלו את הדברים והמתינו. לא תהיו להוטים לנקמה. תניחו לאחרים להבין שאי אפשר להפחיד אתכם – ובשל כך תזכו בהערכתם.

● **פוטנציאל והבטחה:** הוא טמון ביכולתכם ליצור הרמוניה בין הרגש להיגיון, יכולת המקנה לכם חוכמה רבה. השנה תצליחו להתגבר על הרגה "מגרעות" ו"מומים" באישיות-העבר שלכם. ההחלטות וכושר השיפוט שלכם נוקבים, שנונים – ונכונים.

אבן המזל שלכם ל-1988: אלמוג

● **העתיד:** תיעשו יותר מרוצים מעצמכם ומהחיים בכלל, תגלו את החוסן הפנימי שלכם ותכירו בעובדה שאופייכם חיובי מאוד ואישיותכם רצויה. תעבדו קשה על שיפור עצמי, ותוך כדי התהליך תשכילו רושם טוב על הסביבה – למענה ולמענכם.

(המשך בעמוד 37)

1988, הורוסקופ אישי

(המשך מעמוד 35)

עקרב: תמורות מפתיעות, ממוזלות ובלתי נשלטות במישור האישי

(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)

● עולמכם הפנימי: ב־1988 צפויות תמורות קסומות, מפתיעות, בלתי־נשלטות וממוזלות במישור האישי. לא תכפו דרישות בלתי־הגיונית על עצמכם או על הסובבים אתכם, אלא "תיקלעו" לרגשות ולאירועים – ותלכו איתם לאן שיובילו אתכם. שינויים בעולמכם הפנימי יתרחשו באופן "טבעי", לא במכוון – באמצעות המזל או הגורל. התוצאות תהיינה טובות ומתמשכות.

● עולמכם החיצוני: השנה אולי יזדקק העולם שסביבכם לתנופה מסויימת, אך אינכם חייבים לעשות זאת בעצמכם. תמיד יש דברים הטעונים תיקון, אך אין זו המשימה שלכם. היו רגועים. תנו לדברים לקרות מאליהם, והתענגו על הורימה הפנימית שלכם.

● אתם והסביבה: ב־88' לא תבזבזו זמן על הגיגים ועל הזעפת פנים, ולא תתרגשו משינויים חיצוניים ומתקלות פעוטות. תהנו משלווה פנימית ומתחושה הולכת וגוברת של אהבה עצמית. תקרינו אושר, פתיחות לאירועים ולהתנסויות מסוג חדש. תקבלו את הדברים כמות שהם ותהיו מרוצים מעצמכם.

הסובבים אתכם יביטו בכם בפליאה ובהערכה, מופתעים מההתמודדות המוצלחת שלכם עם העולם הפנימי והחיצוני. יהיו גם כאלה שיתרחקו, אלה שלא ידעו כיצד להגיב על השלווה הפנימית והבטחון העצמי שלכם.

● פוטנציאל והבטחה: הפוטנציאל יתגלה בעיקר בסגנון החיים. תצליחו לאתר את "התחום" שלכם ממרחק, כתור משקיפים. כאן טמונה גם ההבטחה: תוכלו לאפשר ליחסים אישיים מסויימים להתפתח בלי מורא, חששות, סייגים או איפוק.

● מתכת המזל שלכם ל־1988: זהב לבן

● העתיד: אין בו התחוות, אלא רק – להיות מה שהינכם. העתיד הקרוב צופן לכם חיוניות פנימית וצמיחה, רגשות עזים לצד תחושות רכות, אחרות של אושר שקט.

קשת: מי שיתעלמו מכם – יפסידו

(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)

● עולמכם הפנימי: בשנת 1988 תהיו עסוקים בחיפושי זהות – ואכן תמצאו אותה. תלמדו להבין ולאהוב את עצמכם. אתם מבקשים משהו שמעבר לסטריאוטיפים, לתוויות, לקטיגוריות. השנה אתם רוצים להיות אוניברסאליים ברעיונות וכאידיאלים.

● עולמכם החיצוני: זוהי תקופה בה אתם שואפים לכך שהעולם מסביבכם יהיה זקוק לכם, ייראה בכם מועילים, חשובים – נחוצים. העולם החיצוני יתמקד בעבודה ובפעילויות חברתיות, ולא תהיו מוכנים לכך שאחרים יתייחסו אליכם כאל מובן מאליו, שיתעלמו מכם. השנה – מי שיתעלמו מכם, יפסידו.

● אתם והסביבה: זוהי תקופה בה תנסו להימנע מתחרות, עימותים ומאבק, ותחפשו קבלה, יושר פנימי, כבוד, הערכה. המניע יהיה אלטרואיסטי, אך גם מופנה פנימה, לשיפור הדימוי העצמי. ב־1988 תתאמצו מאוד להתגבר על תחושת נחיתות. אינכם רוצים להגביל את עצמכם לתפקידים הזוטרים שהאחרים מנסים לכפות עליכם. תוכיחו לאחרים כי לא העריכו כיאות את יכולתכם. יהיה לכם חשוב מה חושבים ואומרים עליכם האחרים, והשנה תכינו את התשתית לקראת "אחרים" חשובים חדשים שיככבו בחייכם.

● פוטנציאל והבטחה: השנה מתחיל להתבטא הפוטנציאל שלכם להיות, בעת ובעונה אחת, מיוחדים במינכם – ואנושיים. תכונה זו תמיד היתה קיימת בכם אך עתה היא תתחדד ותתחזק. ההבטחה שלכם גלומה בפיתוח הצטיינות האישית, בקפדנות ובסבלנות, לטובתכם ולטובת הסובבים אתכם.

אבן המזל שלכם ל־1988: תרשיש ואקוומארין)

● העתיד: עתידכם יציב, מופנה פנימה וממומש בידיכם־אתם. הוא יתוכנן ויוגשם על־ידי חוכמתכם, שכלכם הישר, חוסנכם. אנשים אחרים ירחשו לכם אמון. עתידכם טמון כמתן הוקרה לאלה שאהבו אתכם ובטחו בכם.

גדי: החיים יחייכו ואנשים יקנאו בהצלחות ובבטחון העצמי שלכם

(22 בדצמבר עד 20 בינואר)

● עולמכם הפנימי: אל תעסקו השנה במאמצי נקם. זה הזמן למשוך תשומת לב, לצבור כוח, להתחפר בעמדה. הרצון לנקום ייעלם ותרגישו שהתעליתם על עצמכם. מצפות לכם השנה הרבה מסירות ועבודה, ותזכו לקבל תמיכה גופנית ונפשית כאחת.

● עולמכם החיצוני: חשיבות העולם החיצוני תלך ותיפחת, ותמקדו את מרצכם בפרוייקטים חדשים ובפיתוח הפוטנציאל. יהיה ביקוש למלאכתכם היצירתית. העולם שסביבכם יתבע יותר מומנכם, אך תסמכו פחות ופחות על מכרים בתחום העסקים, ותחפשו תמיכה אצל יקיריכם.

● אתם והסביבה: עבודה רבה לפניכם, אך תעשו אותה בלי שהדבר יעיק עליכם. תרגישו מאושרים, מרוממי־רוח, היות שתגיעו לאן שרציתם להגיע. תהיו מוקפים באנשים אוהבים. החיים יחייכו אליכם ב־1988. אנשים יקנאו בהצלחותיכם, בבטחון העצמי שלכם, ברכוש שלכם, בהתקדמות שהשגתם. השנה תפתחו יחסי ידידות מוצקים עם יחידי סגולה, אך את רוב הזמן ותשומת הלב תקדישו למי שגילו כלפיכם אהבה ואמון בשנים שעברו.

● פוטנציאל והבטחה: הפוטנציאל שלכם הוא מעל ומעבר לציפיותיכם, הרבה יותר ממה שידוע לכם. הוא נובע מחיים משותפים ומיחסי קירבה ואחדות עם הנפש האהובה. כאחרות הוו תמצאו סיפוק, הצלחה, גמול.

● אבן המזל שלכם ל־1988: אופאל.

● העתיד: העתיד צופן אהבה, אחריות ומעורבות. לא עוד "אני" ו"אתה", אלא "אנחנו", מיזוג שיהיה לטובת שני הצדדים. אמנם תעבדו קשה – אך תאהבו את העבודה. העתיד מוקדש לאהבה, לטיפוח ולמתן הגנה, לנאמנות ולמסירות מוחלטת.

דלי: חיפוש סיפוק וקשרים עם החברה, אין טרגדיות גדולות

(21 בינואר עד 19 בפברואר)

● עולמכם הפנימי: זו תהיה תקופה של חיפוש סיפוק וקשרים עם החברה. אתם זקוקים לשבחים ולהכרה, נוטים ליצור קשר עם אנשים שמכירים בערככם; אתם מורעבים מבחינה רגשית, והרעב יהיה כה גדול עד שלפעמים רק סגירה של ממש או הערצה עיוורת תספק אותו.

● עולמכם החיצוני: לפעמים אתם ממש מיואשים אם לא נוצר קשר רגשי עם הסביבה. אתם זקוקים לכך כדי לספק את תיאבונכם למתן ביטוי עצמי ולהכרה. העולם הוא הבמה, ואתם הכוכב. השנה תרגישו עשירים בכאריזמה וקסם אישי, יותר מאי־פעם.

● אתם והסביבה: אתם טובים, חביבים, בעלי מזג נוח. אינכם מתפשים מעמד, "רק" רוצים להיות במרכז תשומת הלב. אתם נוטים להתנהגות בלתי־צפוייה, שואפים לאינטימיות – אך לעתים מתקשים להתמודד איתה. הנטיה הכללית שלכם היא לסגת ממצבים בלתי־נעימים ומעימותים. ב־1988 תיפתחו לסביבה ביתר קלות ותעמיקו את הקשר עם אנשים חשובים בחייכם. יותר מבעבר, תדעו לזהות במי אפשר לבטוח כידיד, במי יש לחשוד.

אבן המזל שלכם ל־1988: ירקן (ג'ייד)

● העתיד: עתידכם אינו כולל אשמה, פחדים או זעם. לא תהיינה טראגדיות גדולות, ועימותים ייושבו בעורם באיכם. העתיד צופן בתוכו ערכים החשובים לכם, אהבה, הכרה, עלייה בסולם ההצלחה.

דגים: הדברים שתיצרו השנה ישפיעו על עתידכם

דגים (20 בפברואר 20 במארס)

● עולמכם הפנימי: אתם טובים, הגונים, יודעים מה רצונכם והולכים בכיוונים הנכונים. אתם גם עובדים קשה כדי לברר לעצמכם מהו רצונכם האמיתי, ובסבלנות רבה מתכננים את הצעדים להגשמתו.

● עולמכם החיצוני: תמיד היה נדמה לכם שסביבכם שורדים חוסר יעילות ועבודה שלומיאלית. השנה תשתנה זווית הראייה הזו, ובמרכז העניינים יעמדו הצלחתכם בעבודה, יחסי אהבה ועשיית כסף. תקבלו את העזרה והתמיכה הדרושים לכם מהאנשים האהובים עליכם, וכך תוכלו להפוך את חייכם ליעילים יותר.

● אתם והסביבה: השנה תחליטו להרשות לעצמכם לאהוב ותעשו זאת בכל הכוח. לפני כן מעולם לא הרשיתם לעצמכם להתאהב, אלא הפכתם את ההחלטה "האם להתאהב" לשיקול הגיוני. עכשיו הקשרים עם העבר ניתקים, ואתם חופשים ליצור מחוייבות אמיתית עם האדם המיוחד שבחרתם בו. אל תושפעו מהחלטות של אחרים – דעו להחות אותם בתור "אחרים", בניגוד לכם עצמכם.

● פוטנציאל והבטחה: הפוטנציאל שלכם עצום וההבטחה אדירה. אך היא תהיה תלוית בתמיכה שתשיגו. בלא תמיכה, אתם עלולים להיכשל בחלק מהמשימות. אף אחד לא יכול להסתדר ללא עזרה, ואתם תזכו לקבלה מאדם שאוהב אתכם. התמיכה תהפוך לקשר שיפרה את שני הצדדים.

הסמל שלכם ל־1988: ברולח

● העתיד: הוא תלוי ברבות מההחלטות שתקבלו ב־1988, שתהיה לה חשיבות מכרעת להמשך חייכם. הדברים שתיצרו השנה והמטרות שתשאפו אליהן ישפיעו על עתידכם. המודעות לתקוותיכם, תשוקותיכם ושאיפותיכם תקבע את הכיוון והאיכות של עתידכם. יש לכם הכוח לגרום לשאיפותיכם להתגשם.

תפוח אחד בשל מדי

(המשך מעמוד 19)
מלא כוונות טובות, וכל זיק חשמלי הכי־קטן יכול להוציא עליך אש".

מחמור: "אני היום בן 42 ומסתכל על יהודי מאופקים באותו גיל. איפה אני ואיפה הוא. רק במשכורת אנחנו שווים. אבל לאיזה בית הוא חוזר ולאיפה אני?"

באסאם: "את יודעת שאין פה ביוב? אני במדינה הזאת לא זכיתי לראות ישוב יהודי של מאה נפשות בלי ביוב, ופה גרים 17 אלף בלי ביוב, בתוך בתים מלאים יתושים".

עלי: "שתדעי, רהט זה פצצת זמן! יש מרפאה, יש בית־ספר על הכיפאק, אבל לא רק ביוב אין פה. אין מזון רוחני. יש צעירים עם המון שאלות ואין מי שיתן להם תשובות. גם אין כתובת לפנות אליה. אוזן אטומה. אתה מגיע למשרדים לשאול שאלות, ומתייחסים אליך מלמעלה. עושים ממך קטן, לא מבין, לא בשל".

בנים זורגים?
באסאם: "בנים חורגים עוד מטפלים בהם. אני רוצה רק שיכירו בי כישראלי".

סעיד: "אם לא, התוצאה תהיה שמחר יהיה פה כמו חברון. צמיגים בוערים ומחסומים, וברגע שיהיו צמיגים, אני לא רוצה לחיות פה".

באסאם: "היום זהו לא רחוק. היום הכל על אש קטנה, אבל בלי פיתרון יסודי תבוא הקצנה. במקום תשתית יש רק כיבוי שרפות. מטפלים בנו באופטלגין במקום לעשות ניתוח. איזה בית יכול לעמוד בלי עמודים?"

סעיד: "מה אנחנו רוצים בסך־הכל? שיכריזו עלינו איזור פיתוח סוג ג', לא סוג א'".

מוחמר: "אנחנו אין לנו מקום. בעזה וחברון אנחנו נחשבים ליהודים. אני הייתי מנהל בנק לאומי בקריית־ארבע ובעזה, ותאמיני לי שאצל הרב לווינגר הרגשתי יותר נוח מאשר בעזה. בעזה אני לא נחשב ערבי, כשאני חוזר לארץ אני בן נחשב ערבי. אנחנו שנואים על העם הערבי. אנחנו שנואים על העם היהודי. טוב, נגיח שלא שנואים, אבל לא אהובים. אז איפה נהיה? לאיפה נלך? אולי תקימו לנו איזה מדינה משלנו?"

צחוק עצבני. שתיקה.

מוחמר ממשיך: "שתדעי לך שכל התסיסה הזאת, זה מרוב לחץ. כולנו בעצבים, מרגישים מדוכאים, לא יכולים להתמודד".

"כשבנתיבות יש הפגנה, הכל בסדר. כשפה יש הפגנה קטנה, מיד אומרים תראו את הלאומנים האלה".

סעיד: "לא מזמן, בשביל לבקש פגישה עם יועץ ראש־הממשלה לענייני ערבים, הייתי צריך להתכונן ולהתכוון כמו לפגישה עם אלוהים. היה יושב מולי עם עניבה וחמש מזכירות ועשר יועצים. דווקא עכשיו יש את עמוס גלבוע, יופי של בן־אדם, אני מרגיש שהוא רוצה לשרת אותי, נוח לי לשבת איתו, הוא עושה עבודה טובה אפילו שאני מעריך והוא בצד השני עם ארנס".

גלבוע נשמע יותר מבוהל מכוון הצד שלהם. הוא אומר שזו היתה טעות שלנו לגייס כוח עצום בשביל להרוס מבנה לא גמור של מסגד. במקום זה, הוא אומר, "צריך להשקיע בהם כספים. אין ברירה. צריך להקים להם איזור תעשייה, ומבנים קהילתיים, ורשת ביוב. אחרת רהט תהפך לסלאמס. ויותר מזה, המקום הזה יכול להפוך מחר למקום עויין, תא פלשתיני עם צמיגים בוערים והרבה שנאה".

השיחה ברהט התקיימה בראשית השבוע שעבר, ערב שביתת ההזדהות של המגזר הערבי בישראל עם ערביי השטחים. מאוחר יותר בלילה, כשנעזוב את הבית, ולפני שרהט תתכווץ לנקודת אור קטנה, כבר בוערים ארבעה צמיגים לרוחב הצומת, בסיבוב האחרון לפני היציאה מהעיירה. יש גם נער אחד על הגבעה בעמדת היכון של ידויי אבן.

שעה־שעתיים קודם, אמר טלאל שהם לא מזדהים עם השביתה, כי היא משרתת רק את האינטרסים של רק"ח, ו"אין לנו עניין לסייע להם". וסעיד אמר: "הקומוניסטים כל היום רק נוסעים לקרמלין ושותים שם וודקה".

עלי: "יש פה תסיסה חזקה מכיוון השמאל הקומוניסטי. אנחנו מחזיקים בשיניים לא להתפתות לרק"ח, והלוואי שהבנים שלנו ילכו אחרינו. יחד עם זה מה נסביר להם? הממשלה לא עוזרת, והילדים מסתובבים בבאר־שבע, יש להם עיניים, הם רואים ומבינים את המצב".

סעיד: ההבדל הגדול בינינו לבין נתיבות שכששם נסגר מפעל צועקים, ואצלנו עוד מחכים שיפתח".

באסאם: "כשבנתיבות יש הפגנה, הכל בסדר. כשפה יש איזה הפגנה קטנה, מיד אומרים תראו תראו את הלאומנים האלה. בנים גידלתי ורוממתי. מין שיגעון יהודי כזה, שאם אנחנו צועקים – מיד שמים את כולנו בעגלה של רק"ח".

סעיד: "וכשאנחנו צועקים, מיד קורא לנו ויסוקר ראש המועצה, מתיישב איתנו בערב בכיתות בית־הספר ואומר לנו: 'האווירה אצלכם תמה, תשתחררו, תשתחררו!'. איך הוא לא מתבייש? זה שיא החוצפה! מושיב אותנו בכיתות של בית־ספר לשחרר אותנו".

כששרון קנה בית ברובע המוסלמי בירושלים, מה זה עושה לכם?

עלי: "לי עושה חרארה".

סעיד: "תשאלי את עלי מה קרה כשרצה לקנות בית במושב עומר".

אני שואלת מה קרה.

עלי: "פסלו אותי. רצו ממני פנקס מילואים".

סעיד: "ואיך הם התחכמו עם בדואים שכן שרתו בצבא? הקימו ועדות מיוחדות".

מחמור (מתלבט כמה דקות לפני שמדבר): "לקחתי את הבן שלי שילמד בבית־ספר תיכון מקיף באופקים. אחרי שבוע קרא לי פתאום המנהל. אמר: הבן שלך לא יכול ללמוד כאן, אין תקדימים שילד בדואי ילמד באופקים. הילד שמע את זה, נעלב, חזר הביתה. מאז לא לומד, יושב בבית, לא רוצה לצאת. ואני עובד באופקים, בבנק לאומי, ואת יודעת איזה שרותים אני נותן להם? מכל הלב. וחוץ מזה, בכל מיני שיחות, באו ואמרו לי שלא רוצים שבחור ערבי ילך עם בנות יהודיות".

בוקר. שוב שמש. פגישה עם ראובן ויסוקר. ראש המועצה ברהט, מתחת לתמונה של שמיר, תמונה של הרצוג, וסמל המדינה. ויסוקר, גבר בן 69, טיפוס של חלוץ משרידי מפא"י עם בלורית כסופה וערכים מוצקים, רואה בתפקידו "שליחות לאומית עם סיפוק עצום". בסביבות ארבע אחרי־הצהרים, בדרך כלל, הוא אורז את התיק שלו, וחוזר הביתה לבאר־שבע.

אתה לא חושב שהתושבים יכולים לבחור את המועצה המקומית בעצמם?

ויסוקר: "לא. אבל מוכרחים לאפשר להם את זה. לדעתי, הרשות שתיבחר לא תגמור קדנציה אחת. אני לא אופטימי".

למה לא לתת להם לשבור את הראש לבד?

"הם באמת ישברו, ואז זה יהיה טוב למדינת ישראל?"

מה עם איזור תעשיה?

"אין לצערי".

וביוב?

"כשנולדתי, גם אצל אמא שלי בפתח תקווה לא היה ביוב".

אנחנו בסוף 1987...

"נכון. אין ספק שצריך ביוב. כאן יש לי טענות אל המדינה".

למה לא נתנו להם רשיון למסגד?

ראובן ויסוקר נאנח ומבקש מציפורה המזכירה שתביא לו את תיק המסגדים. ציפורה מביאה. ויסוקר מדפדף בתיק ואומר: "יש ארבעה רשיונות למסגדים קיימים. זאת מדינת חוק. אי־אפשר לעבור על החוק ולבנות באופן בלתי חוקי".

היית צריך את כל המון השוטרים ואנשי הסיירת הירוקה בשביל להרוס את המבנה?

"לדעתי לא היה צריך אותם".

שאלת את עצמך אם בישראל הרסו אי־פעם בית־כנסת בגלל היותו מבנה לא־חוקי?

"שלום דנינו אמר לי פעם שהרסו בית־כנסת בנתיבות ובאופקים".

(דנינו, הממונה על המחוז, מתקן: "הרסו מקומות תפילה, נדמה לי שבפתח־תקווה ובתל־אביב". הרב פנחס שיינמן, יושב ראש המועצה הדתית בתל־אביב, אומר: "לפני 25–30 שנה הקימו בתי־כנסת בלי רישיון ולא הרסו אותם. היום כל בית־כנסת נבנה עם רישיון").

ראש המועצה ויסוקר: "ביוב? כשנולדתי, גם אצל אמא שלי בפתח־תקווה לא היה ביוב".

אתה לא חושב שהדרישה שלהם למסגד נוסף צודקת?

ויסוקר: "אם אין חוק, יש אנרכיה. אני מאוד מכבד חוק. גם אם החוק לא תמיד נכון".

איך אתה מסתכל על ההתמרמרות שלהם?

"כשאני לוקח חברה נוודית ליישוב קבע, זה תהליך מתמשך. אני כל הזמן מסתכל מה היה קודם, למה הגענו".

אתה מעדיף להסתכל אחורה במקום להתמודד עם מציאות חדשה?

"צריך להסתכל על שני הדברים. צריך להסתכל אחורה מדי פעם, אחרת כל הזמן מתוסכלים".

אחר־כך מתקיימת במועצה ישיבה עם מנהלי בתי ספר. סולטן, אחד המנהלים, אומר פתאום: "אני רוצה לראות אור בקצה המנהרה".

ויסוקר נוזף: "התפרצת. תבקש רשות דיבור".

סולטן מבקש. "אין טלפון לבית־ספר", הוא אומר. "אין לי תקשורת עם העולם החיצוני. גם אין בתי־שימוש. זה מפגע בריאותי. ילדים מעדיפים לעשות את הפיפי שלהם בוואדי".

ויסוקר: "אני מסכים איתך. אתה לא מכיר מספיק את החוקים במדינת ישראל. יש כאן עובדות היסטוריות. בית־הספר שלך הוא לא בתחום שיפוט של רהט, ומשרד החינוך עוד לא קיבל החלטה".

מצב הרוח של רהט עובר גם במרפאה. היא עומדת על גבעה. לפני דלת הכניסה שלולית עכורה עם פסולת לא מזוהה. נשים רעולות פנים ממתינות עם ילדים קטנים על הידיים. ד"ר יונס, רופא בדואי, בוגר האוניברסיטה בירושלים, אומר: "מצב רוח קשה. אבטלה וחוסר אמצעים לקיים תרבות בזמן פנוי יצרו תיסכול עמוק. אנשים פוחדים מהמחר, לא יודעים מה הוא יביא. את צורת החיים המסורתית הכירו וידעו להתמודד איתה. היום חיים חיים מודרניים בלי שיהיו להם כל הכלים. חסרים הרבה מרכיבים. ההקצנה הדתית החזקה צריכה להדליק אצל השלטונות אור אדום. זה גם לא בא מהשמיים שבדואים פתאום נעשים שמאלנים. אם לבדואים יש אכזבה מהמפלגות הציוניות, הם יפנו לפתרונות אחרים. הדת, למשל, נותנת להם הרגשה של שוויון ואחריות עצמית".

אולי בעוד כ־11 חודש, יחשבו אחרת. בנובמבר '88 יבחרו תושבי רהט לראשונה את המועצה המקומית שלהם. חוסיין אל־עוברה, איש רק"ח שעתר בעניין זה לבג"צ נגד שר הפנים, גורף בינתיים את הנקודות.

"צריך לתת להם לנהל את העיר שלהם", אומר עמוס גלבוע, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, חדש יחסית בתפקיד אך מאד משתדל לצמצם את הנזק. "הם בשלים לקחת אחריות. בשלים באבהא. וצריך לזכור שתפוח שהוא יותר מדי בשל יכול גם להרקב".

בילי מוסקונה־לרמן

אדום עתיק

מסע משכר במנהרת הזמן ספוגת אדי יין. משפחת שור, המחנה החרדי, מייסדת היקב היהודי הראשון בארץ־ישראל החדשה. 140 שנה וחמישה דורות של יצרני יינות מתוקים־מתוקים לקידוש. היום כבר יותר ענין של מסורת, לא כל־כך של ביזנס. "כלבוטק" ניסה לעלות עליהם ונפל. למרתף היקב המקורי בעיר העתיקה של ירושלים מותר להכנס בקושי. אסור לצלם. משפצים אותו לספריה איסלאמית על־שם אנוואר נוסייבה.

מאת אביבה מץ
צילומים: יצחק (ג'קי) גורן

את יחיאל שור פגשתי במוצא, לפני העליה לירושלים. חרד בן 57 לובש קפוטה, שלא לחץ את ידי, אבל אמר שאם הייתי מושיטה לו יד, היה לוחץ אותה כדי שלא להלבין את פני. מוצא היא רק תחנה בחייו. לא מכבר היה שותף שם ביקב המשפחתי הקטן, "יקבי אשכול", שעושים בו יין מתוק לקידוש. יחיאל הוא ייגן בנו של ייגן בנו של ייגן ככה במשך חמישה דורות רצופים. כשעדיין היה עוכר במוצא, הוא חשב לפתוח לצד היקב מסעדה בשותפות עם אורי זוהר, אחרי שזוהר חזר בתשובה. אבל לא הסתדר להם. היום, אלישע שור, אחיו של יחיאל, הוא בעל־הבית במוצא. ליחיאל יש יקב משלו, "יקבי הכורמים", במישור אדומים שמצידה השני של ירושלים. ההתמחות שלו זה יין מתוק לפסח ולראש השנה.

באוויר היקב במוצא עומד ריח חריף־מתוק שעולה מחביות יין ענקיות הצבועות באדום. בפינה כסא גבוה, "ענתיקה", עם ריפוד עור ותחריטים. על משענת הראש מגולף כתר שעליו כתוב: כסא של הצדיק רב ינקיל. "זה של אחד הסבים שלי", אומר יחיאל שור ומתיישב עליו בגאווה.

משפחת שור נטועה בארץ ובעסקי היין למעלה מ־140 שנה. מייסד השושלת הארצישראלית הוא מרדכי אברהם שור, הסבא הגדול של יחיאל, שעלה מרוסיה הלבנה. חסיד האדמו"ר מרוזין שציווה עליו לעלות ארצה. ברוסיה הוא היה שוחט ורב. שם המשפחה מורכב מראשי התיבות של עיסוקיו. בירושלים היה ראש ישיבת "תפארת ישראל" בעיר־העתיקה. משה מונטיפיורי מזכיר אותו ביומן המסע שלו השמור עד היום במוזיאון הבריטי.

ב־1848, שנתיים אחרי עלייתו, הוא יסד ברובע היהודי את היקב הראשון בארץ, והחל לייצר את יין "קונדיטון". את השם לקח מהתלמוד הירושלמי. את הענבים קנה מהכורמים הערביים שבהר חברון. "כדי להרגיע את מצפונם אמר להם סבא שזה יין לרפואה, לא לשתיה", אומר יחיאל שור, שממשיך לקנות את הענבים מצאצאי המשפחות בהר חברון שסבו היה סוחר איתן. שיווק היין בימים ההם לא נעשה כמו היום. מי שרצה יין, בא עם בקבוקיו ליקב ומוגו לו את המשקה ישר מהחבית. מאוחר יותר הוא החל לייצא לרוסיה בבקבוקים משלו, אחרי שהגיעו הזמנות מכמה משפחות יהודיות שהכירו את משפחת שור וידן היתה משגת לקדש על יין יהודי כשר למהדרין מתוצרת עיר הקודש ירושלים, ראשון אחרי אלפיים שנה.

משפחת שור משתייכת למחנה החרדי. כל אחד מבני השבט, בשבעה הדורות האחרונים בארץ, הוליד או ילד בממוצע עשרה ילדים. כמה הם מונים? אלפים רבים. יחיאל אומר שלאביו לבד יש 500 צאצאים, וכמוהו באותה רמת־ייחוס יש בשבט עוד כ־120. מכאן, שבמכפלה פשוטה מתקבלים כ־60 אלף נפשו לא מכבר חגגו את בר־המצווה לאחד מ־17 הנכדים של יחיאל. חגיגה צנועה בחוג המשפחה, מתוסר מקום, שהסתכמה בכ־500 אורחים.

יחיאל לא מנסה להתחסר תוך שהוא מדריך אותנו במסע במינהרת הזמן של משפחת שור לאורך 140 שנה. הוא אמנם מחמיר במצוות, "אבל לא מאלה שאת תושבת". גבוה, שזוף, עם עיניים כחולות, שיותר ויותר מצטייר כאיש עסקים נמרץ וממולח. דברן לא קטן שמנהל את העניינים בשטף ובמרץ. צוחק הרבה, כמעט שובב, עם נטיות למציצנות מאחורי הגדר. "אני קורא עיתונים. אני מוכרח להיות בעניינים בגלל העסקים. כשהילדים עוד היו קטנים לא יכולתי להחזיק בבית עיתונים חילוניים. רק אתמול היתה שם תמונה, נו, של בחורה עירומה. אז איך אפשר להסביר לילדים דברים כאלה, כשהם לומדים בחדר דברים אחרים? אולי מסיבה זו הציג אותנו לפני אחותו כמאה־שערים כצוות של העתון החרדי "יתד נאמן". בריחה.

היקב בעיר העתיקה עבר בירושה ממרדכי אברהם שור לבנו יצחק, שהעביר את המפעל לנכד שמואל, סבו של יחיאל. ברכה בעסקים ראה גם ראה, אך שמחתו לא היתה שלמה מפני שכל הבנים והבנות שילדה לו רוזה מצפת, מתו זמן קצר לאחר הלידה. שמואל ביקש לנסוע לרב המשפחה ברוסיה לשאול בעצתו. רוזה, שהיתה כמו קוזאק, חסמה את הדלת בגופה ולא נתנה לו לנסוע. יום אחד, אחרי תפילה, לא חזר הביתה. חמק לחצר, הוריד בחשאי מהחבל כמה חולצות שנתלו לייבוש אחרי הכביסה, והסתלק לרוסיה. אחרי שחזר נולדו להם שלושה ילדים בריאים ושלמים, שהולידו צאצאים לרוב. יחיאל היה אחד מהם.

לא רק שמואל חשש מנחת זרועה של רוזה. היא ניהלה ביד קשה ורמה את בית המרזח של המשפחה שהוקם לצד היקב. אשה קשה היתה. יהודים וערבים ברובע היהודי וסביבתו רעדו מפניה. יחיאל זוכר סיפור ששמע לא מזמן מפי יהודי זקן, על מאורע מסעיר שקרה לו בילדותו. "כשהיה ילד בן חמש, חזר יום אחד הביתה מן החדר ובדרך ראה אשה יהודיה מרביצה לערבים. הוא היה מאוד נרגש. רק הביתה מתנשף וסיפר לאביו מה ראה. האב שמע ואמר: אהה, זו בטח רוזה'. היא היתה אשת חיל. הערבים פחדו ממנה ונתנו לה כבוד. אפילו במאורעות 29' התייצבה מולם והתגרתה בהם. אמרה: 'נראה אתכם גיבורים', והם לא נגעו בה".

היקב העתיק של משפחת שור נמצא במקום בו נפגש היום הקרדו המשוחזר עם שולי הרובע היהודי הלא משוחזרים. בית בן שתי קומות עם חצר פנימית, מוזנחת. עם כל גבורתה של רוזה, משפחת שור לא היתה יכולה להמשיך ולהתגורר במקום אחרי מאורעות 29' ששיאן היה בטבח בחברון. מאז גרים בה ערבים. אחד מהם, זורבה, מכיר מיד את יחיאל כשאנחנו בפתח הבית. יחיאל לא היה בטוח שנוכל להכנס פנימה. כדי שלא תהיינה אי־הבנות, שולף זורבה מכיס מכנסיו תצלום של שטר הקניין, להוכיח שהבית שייך למשפחתו. זורבה מדבר עברית עילגת. הוא מרשה לנו להציץ פנימה. רק להציץ. החצר הפנימית מחולקת בין מספר דירות. תוך דקות היא מתמלאת בגברים ונשים עם ילדים על זרועותיהן. השמועה על דבר הביקור הלא־שיגרתי עשתה לה כנפיים. יחיאל שואל אותם בערבית במבטא יידישאי איך נקרא המקום הזה.

"חמרה רוזה" (הפונדק של רוזה), אמרו הערבים במקהלה.

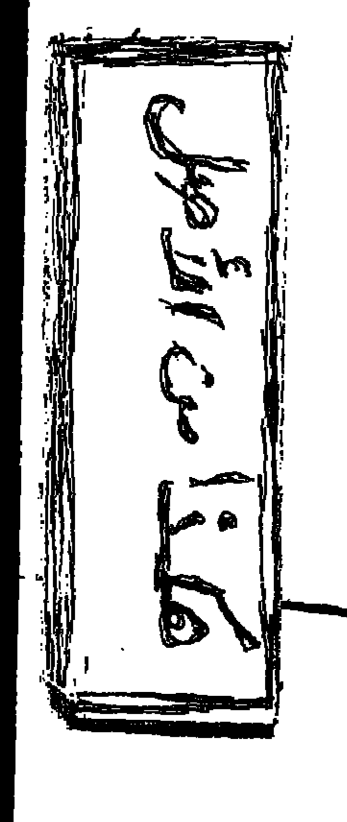
"את רואה?", צהל יחיאל, "הם אפילו לא יודעים את מקור השם".

זורבה מרשה לנו לרדת למרתף, בו היה היקב. אחיו האילם ראה את יחיאל והחל מסמל ברגליו את דריכת הענבים, לאות שהוא מזהה את האיש. אולם את הכניסה למרתף חסם ערבי צעיר, גדול ושמן, לבוש כהידור אירופאי ועדוי תכשיטים. הסכים שניכנס בתנאי שלא נצלם. יחיאל ניסה לשכנע אותו בערבית שאנחנו לא מישיבת הכותל. הערבי המטורזן התעקש

(המשך בעמוד הבא)

יחיאל שור ביקב החדש במישור אדומים (מימין) ועל כסא סבא ביקב של מוצא. למטה – אמא רוזה ה"קוזאק". אצלם לא ידעו לעשות משהו אחר מלבד יין. זה עובר בדם.

יחיאל שור עם האשה נחמה (משמאל) עם זורכה הערבי בפתח הכית הראשון בעיר העתיקה (מימין) ועם האחים ביקב שבשכונת בית ישראל. "בשבילנו אלה השורשים".

(המשך מהעמוד הקודם)
אפילו שיחיאל נשבע שאין לו זיקה לחרדים תושבי הרובע. "לא תצלמו כל עוד אני חי", אמר באנגלית. "רוצים רק להכנס לראות – אהלן וסהלן". איש לא הציג אותו בפנינו. זורכה ואחיו נרתעו מפניו, כנראה שנבהלו. בלית ברירה הסכמנו לגנוז את המצלמה לפני הביקור.

היקב נשאר כפי שהיה לפני 140 שנה. אולם ענק ומקומר שעובר שיפוצים. כהמשך הסיור תספר לנו אחותו של יחיאל ש"הקיר המזרחי ביקב שלנו, בעיר העתיקה, הוא המשכו של הכותל המערבי. אבא היה מעמיד שם חביות עם יין קצת רחוק מהקיר, כדי שלא יגעו בקיר הקדוש". היום רוחצים שם את אבני הקירות אחת אחת, ומנקים את הפיתוחים. הצעיר המטורזן הסביר שעומדים להקים כאן ספריה ואולם תרבות על שם משפחת נוסייבה, ושהוא המארגן ואוסף התרומות. קליפת הנימוסים שלו היתה דקה. אחרי כוסות התה התפרצה השנאה. "יש לכם מזל שהערבים מסוכסכים בינם לבין עצמם", אמר לפתע. "אם זה היה תלוי בי, לא היתה לכם היום מולדת. מאז משה רבנו זאת הפעם הראשונה שהצלחתם. איזה מזל יש לכם!"

יחיאל היה נרגש עד דמעות מעצם הביקור ביקב ובבית. את השמחה הזאת לא הצליח הערבי להשבית. בקול מאופק הוא אמר: "אני בכלל לא מתרגש ממנו. לפני כמה שנים אמנם ניהלתי משא־ומתן עם זורכה כדי שירשה לי לאחסן שם בקבוקים בשכירות, והוא אמר לי אז: 'גם אם תיתן לי מיליון דולר אני לעולם לא אמכור לך את המקום'. אבל אני יודע שהמקום הזה יחזור אלינו ביום מן הימים. לא צריך לדאוג. שם עוד יהיה יקב".

אחרי שנאלצו להתפנות משם במאורעות '29, העתיקו את ביתם עם היקב לשכונת בית־ישראל שליד מאה־שערים. מרים זלצמן, אחותו הגדולה של יחיאל, עדיין מתגוררת שם. היא אשה קטנת־קומה, בת 79, החובשת לראשה שביס לבן שמכסה את מחצית המצח. ביתה הוא התחנה הבאה שלנו. תמונות הסבים, שמואל ורווה שור, מקשטות את קיר הסלון שהוא גם חדר־האוכל. מרים נולדה בעיר העתיקה, ושם גם ילדה את בתה, לאחר שהתחתנה בגיל שש־עשרה וחצי. מספר צאצאיה היום נאמד ב־250. את המספר המדוייק אין היא נוקבת מחשש עין הרע. היא זוכרת חיים ברוחק. ששה־עשר אחים ואחיות, ביניהם יחיאל, מתוכם נשארו עשרה. היתר נפטרו. היא גם זוכרת ימים בהם היתה מכינה ליחיאל התינוק "דיסה של מים וסוכר". זה היה כל האוכל שלו. "לא היה אז מה לאכול. זו היתה התקופה הכי־קשה של ההורים שלנו. נס שלא הרגו אותנו בזמן הפרעות".

אל היקב בעיר העתיקה לא חזרו אלא אחרי מלחמת ששת הימים. רק לביקור. הבית הלא נמכר. "ממש בכינור", זוכר יחיאל. "זורכה היה שם, הוא קיבל אותנו יפה. אחר־כך היינו מטיילים שם כמעט כל יום, עם הילדים. בשבילנו אלה השורשים. כמו שיהודים נוסעים עכשיו לפולניה".

היקב בבית־ישראל היה רק אחד מתוך ששה יקבים שהקימה משפחת שור בארץ במרוצת השנים. "אצלנו לא ידעו לעשות משהו אחר מלבד יין. כולם עשו יין וזה עבר מדור לדור", אומר יחיאל. אולם החבילה החלה להיפרד. היקב בבית־ישראל נשאר בידי בן־דודו של יחיאל, אלישע. לא להתבלבל עם אחיו, בעל אותו שם, עמו הלך יחיאל להקים את היקב במוצא. הטלוויזיה עלתה על יין "קונדיטון" שלהם בתכנית "כלבוטק". טענו שלא הכל יין ביין המתוק והכבד הזה, ואחרי מאבק ניצח היקב והוכיח את טוהר מוצריו, והטלוויזיה הוכרחה לחזור בה ולהתנצל. אלא שמכאן, ובלי שום קשר, נפרדו דרכי האחים לפני שנתיים, כשיחיאל עזב את מוצא סופית והתמקד ביקב שלו במישור אדומים.

העזר כנגדו של יחיאל שור ב"יקבי הכורמים", היא אשתו נחמה. בת 54, אשה חייכנית בפאה נכרית. נחמה לא מתמצאת ביין אבל טובה מאוד בעיצוב הבקבוקים ובחשבונות. יש להם ששה ילדים, לא כולם נשואים. אלה שנישאו כבר העמידו להם שבעה־עשר נכדים! יחיאל אומר שנחמה היא בעלת־הבית ביקב. "בלעדיה אני לא יכול לעבוד ולא יכול לחיות. זה מפעל גדול עם אלף ואחת בעיות. אני מנהל את העסק. אבל ההתחשבנות עם הקליינטים זה הכל היא. אשת חיל. סוחרת, נוסעת לחו"ל, בוחרת בקבוקים. עכשיו אנחנו בונים דירה. אני אפילו לא יודע כמה חדרים יהיו שם. הקבלן צוחק ממני. היא מסדרת את הכל".

"אני נולדתי בתוך חבית יין. אותי לא צריך ללמד מה זה יין. כשאני רואה משאית עם בקבוקים ריקים אני יודע מאיזה סוחר הם באים".

יחיאל ולנחמה שור משרדים נפרדים המרוהטים בפשטות. בלי מזכירות, בלי כורסאות מנהלים ושארפטנטים. רק כמה בקבוקי יין לדוגמא וחבית עץ קטנה עם נת[...] שניהם לבדם מתמודדים עם כל הבעיות. בחישוב ק[...] של כדאיות כלכלית אולי היו מגיעים מזמן למסקנה שמוטב לסגור. הדרישה ליין מתוק ירדה בצורה ח[...] בשנים האחרונות. שיטות הסבא מהעיר העתיקה עבר[ו] מן העולם. בינתיים גם עבר יחיאל ניתוח לב פתוח לפני ארבע שנים. הוא כבר לא צעיר כשהיה. אלא שבמחשבה שניה גבר השיקול הרגשי להמשיך מסורת משפחתית, ולהתחרות בתעשיית היין המתוחכמת ש[ל] חיכם של אניני הטעם המחפשים יינות משובחים. להמשיך כל עוד הוא ואשתו יכולים. כי הבנים שלהם, ככל הנראה, לא ימשיכו את דרכם. הם לומדים בישיבות. "זה כואב לי אבל מה אני יכול לעשות? זו בהחלט דילמה. מצד אחר רוצים שהילדים ילמדו ומצד אחר שימשיכו את העסק, והבעיה שהיום זה לא הולך ביחד".

יחיאל לא מתרגש מהחידושים. את יינות הגול[ן] הוא מסרב בעקשנות לטעום. יודע שזה יין טוב, "אבל במחיר כזה? איך אמר הורוביץ – תרדו מהגגו אני צריך לטעום את זה? אני נולדתי בתוך חבית יין. אותי לא צריך ללמד מה זה יין. כשאני רואה משאית עם בקבוקים ריקים אני יודע מאיזה סוחר הם באים. לפני חמש שנים לא היו ענבים בגולן? למי מכרו אותם אם לא לכרמל מזרחי. למה אז לא אמר אף אחד שהיין שלהם מיוחד?"

איך אתה מסתדר בין העולמות – העולם החרדי שלך עם העולם החילוני שאתה נחשף לו?

"זה לא קל. יש מגבלות, אבל יש פלוסים. אני כבר 200 שנה אותו דבר. אין סיכוי שאחליף את עורי. מדי פעם אני נוסע לרבי שלי בניו־יורק. בתי מלון אני לא צריך בתי מלון. בכל מקום בעולם חוץ מאפריקה, יש לי אצל מי לישון. מה חסר לי, סרטים כחולים? קולנוע? אני לא מפסיד שום דבר. גם אין לי טלוויזיה בבית. הכל בזבוז זמן. אני יכול לתאר לעצמי מה זה, במקום הדברים האלה אני לומר כל יום דף גמרא".

יחיאל התגייס לצה"ל, בניגוד לתלמידים אחרים בגיל הגיוס בישיבה בה למד. בטירונות, הוא ונוה שיחררו אותו הביתה בשבת. כל האחרים נשארו בתורנות. "אף אחד לא אמר מלה. כולם הבינו שאני צריך לצאת כי לא אכלתי שם שום דבר". אחרי הטירונות הוצב ליחידת תותחנים במילואים. עושה שם שרות שנתי, כולל קורסים. הוא לא רואה בזה שום דבר מיוחד. "אני ציוני דתי. חשוב לי הדגל, אבל לא פחות מהדגל חשובה לי התורה".

לאכול בחוץ

ניו־יורק־תל־אביב. הדיילים באים

פרן חיים ב"חסילונית". הגוון הוא לבן.
(צילום: שמואל רחמני)

בניו־יורק, בשדרה הראשונה ורחוב 76, יש מסעדה ושמה "סצ'ואן קיטשן". אף אחד לא מבין את הראש שלה. פותחים רק בערב. אין לה רשיון להגיש משקאות חריפים, אז לכל סועד מותר להביא איתו את היין או הבירה שלו. יש שם טבח שגעון, מחירים מאוד נמוכים, בקושי 35 מקומות ישיבה וגם זה בצפיפות ובאי־נוחות. ואף על פי כן, לא פעם אתה נאלץ לחכות לפחות חצי שעה בחוץ עד שמתפנה לך מקום רחוק בפנים.

ומחכים באורך־רוח. גם כשקר מאוד. מפני שהאוכל במסעדה הזו מעולה, והמחירים "כמעט ברצפה". מפי כמה אנשי צוות־אוויר של "אל־על" וישראלים אחרים הסועדים שם לעתים תוכל לשמוע את ההצהרה ש"זוהי המסעדה הסינית־אמריקנית הטובה ביותר". חובבי החסילונים מרעיפים על המסעדה הזו שבחים כפול שבע. אחד ממתכוני החסילונים הטובים ביותר (דעה אישית, כמובן), נקרא שם "שף ספיישל שרימפס". מכינים אותו על בסיס רוטב חריף־מתוק.

אם אינך מגיע בקרוב לניו־יורק ואם אינך מתכונן לבלות בתור המשתרך לפני המסעדה האמורה, תוכל לקבל חסילונים בטעם דומה מאוד במסעדה תל־אביבית שנקראת "חסילונית" (רחוב פרישמן 14). אחד מבעלי המסעדה הזו (יש לה אחות, תאומה־זהה, במרכז המסחרי של כפר־שמריהו. קוראים לה "חסילון") הוא דייל, ש"סחב" מהמסעדה הניו־יורקית את המתכון והכניס בו שיפור מסויים: בעוד שהמסעדה ההיא משתמשת בריבה כמרכיב המתוק של הרוטב, הוא משתמש במסעדתו התל־אביבית ברבש.

הגוון הדומיננטי ב"חסילונית" התל־אביבית הוא לבן. המפות על השולחנות – ורדרדות. התפריט גדול ומגוון וכמובן שלחסילונים מוקצה בו מדור גדול־יחסית, המכיל לא פחות מ־18 הצעות. אנחנו בחרנו בשלוש: קוקטייל חסילונים עם פיסות קלאמארי וגבינה, מוקרם בתנור, מוגש בתוך צדפה; חסילונים בבצל, פטריות ורוטב שמנת; חסילונים ברוטב חריף־מתוק.

את הראשונה לא אהבנו כל־כך, בגלל פיסות הקלאמארי הלבנבנות־חלקלקות שלא התמזגו בטעמים הטובים יותר של שאר מרכיבי המנה. טובה לעין־שיעור היתה מנת החסילונים בבצל, פטריות ורוטב שמנת, ועלתה על כולן זו ברוטב חריף־מתוק. מנה עיקרית אחת הזמין שולחננו: סול מטוגן בחמאה ושום שעליו "דוכבים" חסילונים וקלאמארי ופטריות – וכל זה מוקרם בגבינה ושמנת. משהו־משהו.

מבחר המנות האחרונות אינו גדול, אבל כמה מהן בהחלט ראויות לשובב את החיך והנפש. אנחנו עשינו את זה עם מוס תפוזים. שותפינו לארוחה כיבדו מוס שוקולד וכוואריה. טעמנו מהם. לא קונפקציה של המסעדה הישראלית המצוייה.

המחירים: חסילונים – 25 שקלים למנה. דגים – בין 19 ל־25 שקלים.

מייבשים, תולים, מועכים, מבשלים

במיה הוא ירק עונתי. סנפרוסט וכתי תרושת לשימורים פורסות אותו על פני כל השנה. ב"כתר המזרח" ברחוב אבן־גבירול, מול השק"ם, ת"א, שהיא מוללה מזרחית החביבה, בין היתר, על אנשי בוהמה, הבמיה היא תבשיל קבוע ומבוקש מאוד. והבמיה הזו, ליריעתכם, לא משקית קפואה באה ולא מקופסה משומרת.

אלא מאיפה? בעלי המקום קונים הרבה במיה בעונתה, מייבשים אותה, וכשאין במיה בשוק הם מתחילים להשתמש במלאי המיובש. איך? מטגנים מעט את הבמיה המיובשת, אחר־כך מבשלים אותה עם מישמש מעורך־מיובש, מיץ עגבניות ושום. והתוצאה? כמו טרי.

ואם אתם כבר שם, בעניין הבמיה, אל תחמיצו את החצילים במיץ, מצויינים. איך עושים אותם שם? מטגנים את החצילים למחצה. מכינים תבשיל סמיך מעגבניות, בצל ותבלינים שונים. מניחים בתבנית שכבת תבשיל עגבניות ועליה שכבת חצילים מטוגנים־למחצה, שופכים על זה מיץ עגבניות – ולתנור.

ואם אתם כבר שם בעניין החצילים, נסו את השווארמה. לא מכבש. מבשר הודו. אבל איך בכל זאת יש שם לשווארמה־הודו ריח וטעם של בשר כבש? פשוט מאוד, מרפדים את בשר ההודו עם חתיכות פאלאזה, שזה שומן של כבש, שאינו בא מן האליה שבזנבו אלא מקדמת הגוף, מימין ומשמאל, שם השומן שמן וריחני יותר. וכא לבשר ההודו הגואל.

ואם אתם כבר שם בעניין השווארמה, סיימו את הארוחה בכוס תה עם נענע, השקיפו על הרחוב הסואן, הציצו על הסועדים סביבכם, תפגשו וראי אנשי תקשורת, זמרים, כוכבי במה קטנה. הם באים בטח בשביל הבמיה. ואולי בשביל מרק השעועית והממולאים.

את המוללה הקטנה והעממית הזו סוגרים אחרי הצהריים, או לפנות ערב. שעת הסגירה המדוייקת נקבעת על פי קצב התרוקנות התבניות, המגשים והסירים. ככל שתבואו מאוחר יותר – תמצאו תפריט מצומק יותר. וכשהדלת נסגרת, דעו כי נמכרה מנת החומוס האחרונה.

בגדים שנשים אוהבות

הצצה לשבוע האופנה האחרון שנערך במינכן חושפת כמה הסברים להצלחה העצומה של תעשיית האופנה הגרמנית בשנים האחרונות. למעצבים וליצרנים שם אין יומרות להמציא חידושים מקוריים, הם אינם רוצים להדהים וגם לא לומר לכל העולם מה ללבוש. הם כן יודעים לקחת את הקווים הכי מתאימים שממציאות פאריס ומילאנו, ולתרגם אותם לבגדים שנשים אוהבות, תפורים היטב ובמחירים סבירים.

מאת יהודית חנוך

מה שגרמניה עשתה בשנות ה־60' בתעשיית המכוניות, היא עושה עכשיו באופנה. ל"אודי", "מרצדס" ו"ב.מ.וו." יש מקבילים בעסקי הבגדים. קוראים להם "אסקדה", "מונדי" ו"לאורל", אחרים מרשימה גדולה יותר של מפעלים שמייצרים ומייצאים בגדים יפהפיים עשויים בטכנולגיות משוכללות, ועושים זאת בהצלחה שמתחילה להתחרות בזו של תעשיות ייצוא אחרות. האופנה הגרמנית, שעד לפני כמה שנים נראתה מיושנת ומרובעת, עם בגדים מאיכות טובה שנועדו לשימוש במשך שנים וענו לטעמה של ה"האוספראו", עקרת־הבית הלא־כל־כך אלגנטית, עברה מהפך מרהים.

הסבירה עתונאית עמיתה: בשנים הראשונות לאחר המלחמה היינו עסוקים בבעיות קיום: חיפוש מגורים, פרנסה, צרכים יומיומיים בסיסיים. אחרי־כן שופצו הבתים והתחלנו לקנות מכוניות; בשלב הבא התחלנו לצאת לחופשות בחו"ל. עכשיו הגענו לאופנה ולבגדים. יותר ויותר נשים יוצאות לעבודה, מפתחות קריירה, מרוויחות כסף ומוציאות אותו לא רק כמו שהיה מקובל בעבר – על הבית והמשפחה – גם על טיפוח ובגדים. השינוי הזה נתן דחיפה עצומה לאופנה.

הגרמנים לא רק מייצרים ומייצאים אופנה, הם גם קונים אותה – במיליארדי מארקים. פעמיים בשנה נערכים ירידי אופנה בדיסלדורף ובמינכן. היריד בדיסלדורף גדול יותר. זה של מינכן – שנערך באוקטובר ובמרץ – קומפקטי, מאורגן ואלגנטי יותר.

ב"מינכן מודה ווכה" האחרון שנערך בפעם ה־56 השתתפו לא פחות מ־2,220 מציגים של בגדי קיץ '88. הם באו מ־31 ארצות, כשאוסטריה ואיטליה מובילות, צרפת, אנגליה ושוויצריה אחריהן, וברשימה מדינות נוספות כמו סין, פולין, בולגריה וישראל שיוצגה על־ידי ארבעה יצרנים.

ב־25 ביתנים ענקיים מעוצבים להפליא, פרושים על־פני שטחו הגדול של היריד (למעלה ממאה דונמים) נערכו, כמו שמקובל בירידים, עשרות תצוגות אופנה ביום. דוגמניות יפהפיות לבושות במיני טיילו בין הביתנים למשוך את עיני הלקוחות, ובין עשרות אלפי המבקרים היה מספר מרהים של יפים ויפות לבושים בבגדים משגעים, קניני אופנה שבאו מכל העולם לרכוש בגדים ואביזרים, חגורות, ארנקים ותכשיטים שהוצגו בביתן מיוחד.

בכל ערב נערך אירוע אחד. בראשון – תצוגה אלגנטית של המעצב האיטלקי נינו צ'רוטי, שבגדיו מוצגים בצרפת; בשני חגגו 150 שנה לאופנה ברלין, העיר בה התחילו בשיטת הייצור ההמוני של בגדים ולא לפי מידה, כמו שהיה מקובל עד אז. המעצבים הברלינאים הציגו בגדים אוואנגארדים ונועזים יותר מכל האחרים שנראו ביריד. על מסך־ענק הוקרנו תצלומי אירועים מ־150 השנים האחרונות, כולל תמונות ההרס משנות המלחמה, ועל המסלול הדגימו דוגמניות את הבגדים של 150 השנים הללו.

מימין: מיני קצי, צר. צמוד.
משמאל: המעצבים הגרמניים עושים בגדים שנשים אוהבות. שחור, לבן, קלאסי.
באמצע: על המסלול במינכן: צעיר וקצר, סריגים עם אפליקציות צבעוניות לאביב 88'.

יומיים לפני תחילת יריד מינכן נערכו ב"רזידנס", ארמון ששימש בעבר כאחד ממשכנות מלכי גרמניה והיום הוא מוזיאון, תצוגות של מעצבים מקומיים ידועים או מבטיחים, ביניהם כרכרה ברנסדורף, יורגן וייס, מנפרד שניידר ויוקה – לא גרמני, יפני שהיגר לגרמניה.

הצרפתים מציגים את האופנה שלהם באוהלים. הגרמנים – באולם שתקרותיו מכוסות ציורים מפוארים מלפני 300 שנים ועל קירותיו תלויים שטיחי־קיר ענקיים. פעם רקדו פה מלכים ונסיכות, עכשיו נעו על המסלול דוגמניות יפהפיות לצלילי מוצרט, יוהן שטראוס ורוסיני. שום דבר לא צרם. כאן לא שמעו על מוסיקת־פופ מחרישת אוזניים וגם לא על מוסיקה אלקטרונית.

הדוגמניות מציגות הרבה רגליים חשופות בחצאיות קצרצרות; אבל לא רק. גם חצאיות ארוכות יותר, הרבה חליפות רכות ומערכות מכנסיים, רק קצת בגדים שנועדו להדהים. רובם – מהסוג שכל אשה חולמת עליהם: גזורים היטב, צבעים יפים, עשויים בשלימות שמרגיזה את מי שהורגל בגימור המרושל של הבגדים שלנו.

וזה אולי סוד הצלחתה של האופנה הגרמנית. אין להם יומרות להמציא חידושים מקוריים, הם אינם רוצים להדהים וגם לא לומר לכל העולם מה הוא צריך ללבוש. הם יודעים לקחת את הקווים הכי מתאימים שממציאות פאריס ומילאנו, ולתרגם אותם לבגדים שנשים אוהבות, תפורים היטב ובמחירים סבירים. ■

ובשנה הבאה...

בשבוע האופנה האחרון במינכן השתתפו שישה יצרני אופנה ישראליים: "גבי מודל", "ניבה", "סריגי הלן", "אדם וחוה", "מאיר שמי", ודורין פרנקפורט שהגיעה מלונדון עם אוסף קטן של בגדים. קבוצה זו משתתפת ביריד כבר שנים רבות ומדברת בשבחו. מארגני היריד היו רוצים לראות בו יותר ישראלים. לא רק מציגים, גם קונים.

המארגנים הציעו שבאוקטובר '88 תתכבד ישראל לפתוח את היריד בתצוגה מייצגת של אופנה מתוצרתה שתקבל את חסות רעיית הנשיא, הגברת אורה הרצוג, באירוע שנקרא יום האופנה הבינלאומית בו מצינה בכל שנה ארץ אחרת.

נציג חברת הירידים של מינכן בארץ הוא פנחס שמיר, ירושלמי יליד צ'כיה. חביב ויעיל, בעל נימוסים ונינוחים אירופיים ששרת שנים רבות בתפקידים שונים בשירות החוץ. הוא מקווה שתהיה תיענות לפניה. אופנה היא כרטיס הביקור היפה ביותר שישראל יכולה להציג, וגרמניה לא רק מייצגת בגדים יפים, היא גם קונה אותם. יהיה חבל, הוא אומר, אם נחמיץ את ההזדמנות.

שיפודים

משהו:

בסקר בינלאומי התברר שישראל היא הארץ בה, יחסית לגודל האוכלוסיה, נמדד המספר הגבוה ביותר בעולם של ביקורים בתיאטרון. נו, ואנחנו חשבנו שאנחנו ארץ תרבותית מתקדמת החיה בסוף המאה העשרים.

אם המפורסמים היו אומרים את האמת

אחת לזמן קצר מאוד יושב עורך כלשהו וכבר קרה שזה הייתי אני, ואומר כך לצוות: חבר'ה, מתקרב החג. אני רוצה שתצלצלו לכמה אנשים מפורסמים ותשאלו אותם מה הם עושים בחג.

או מה הם עשו בזמן חתימת רייגן־גורבצ'וב. או כשסאדאת בא.

אחרי ג'וגינג טלפוני קל יש תשובות מיוסי שריר, אברהם שפירא, רוני סומק, דודו דותן, טל ברודי – ואם עורך כלשהו יצליח ללחוץ כראוי על כתביו ולהפעיל קשרים, יש סיכוי שהוא יכה את כל העיתונים המתחרים וישיג שלוש מלים מסנוב־שאלונים כגון חנוך לוין או ארנסט יפת.

תמונות, כותרות, עלא־כיפק של חומר. קצר, נחמד, יש מה לקרוא. אבל לפעמים אני חושב לעצמי, גם כמי שנשאל לא פעם בשאלונים כאלה, מה היה אם הנשאלים היו מספרים את האמת?

הבה ננסה:

מה אתה מתכנן ליום העצמאות הארבעים:

חבר הכנסת השמאלי השנון והעוקצני:

איזה פעיל בכפר יוצמח הזמין אותי לבוא להשתתף שם בעימות מול איזה אידיוט מהימין. מה אני יכול לעשות, אסע. אני צריך אותו בבחירות.

חבר הכנסת הימני האהוד למרות:

מישהו שלא מעניין אותי הזמין אותי לבוא למקום שאין לנו בוחרים שם, להשתתף בעימות עם המטורף מהשמאל. אני יודע שמשתמשים בי, אבל אם אהיה על הבמה עם השמאלני ההוא, אולי אראה לעתונות אחד מהחבר'ה.

הבדרן הקל, גם מנחה:

מה אני עושה ביום העצמאות הארבעים? וואללה אני מרביץ מכה מטורפת. בחמש אני מופיע בפני קשישות רמת מה שמו, 6.000 דולר, במארקים. בשש וחצי אני בערב ועד עובדי המשפצר, 12.000 דולר, בינים. בשמונה אני בחגיגת מועדון הקלפנים של התחנה המרכזית, 8.000 – אבל במזומן, ביד. בעשר ועשר דקות אני במועדון לילה ביפו בין זוג לסביות שמנות לגברת עם נחש. את המופעים המרכזיים לערב עוד לא סגרתי. רק תנו לי כל שנה ארבעים שנה למדינה.

המשורר המוביל למדי:

ביום העצמאות אשתי נוסעת למושב להורים שלה, ואני נשאר בעיר לכתוב בשקט. כבר צילצלתי לזאת מהחוג לכתיבה יוצרת במתנ"ס שיקום השכונות, ואמרתי לה שיש משהו בשירים שלה, ושנורא מעניין מה שהיא הערה על השירים שלי. היא בטוח באה לתל־אביב. רק שהיא לא תוציא לי פתאום קופסה קטנה מהארנק שלה, ותבקש ממני ללבוש, כמו שמלמדים אותן היום בבית־הספר.

העמק חקר

והנה, בין החדשות המעופפות בעולם יצא לי לשמוע דבר מעניין. קרן אחת העניקה כמה אלפי שקלים למישהו שביקש לעשות מחקר על הסרטים של אורי זוהר. מטרה נלבבת. בדרך כלל עורכים מחקר על יצירתו של אדם לאחר מותו, אבל במקרה זה בהחלט מתבקשת הקלה.

וכשיסתיים המחקר יהיה כנראה עוד מחקר, ואחר כך מחקר עם גילויים חדשים, וברבות המחקרים יעניקו מענק למחקר על חוקרי אורי זוהר, ויהיה שמח.

אורי זוהר, כשהיה עוד בתוכנו, התלבט והתחבט במציאת עוד 1000 דולר לעוד עשר דקות סרט. ואולי אם היה מקבל את כל כספי המילגות למחקרים עליו, אולי בטרם פרש מאיתנו אל שדות הצייר הניצחיים, אולי היה משאיר למאמיניו על כדור הארץ עוד סרט או שניים שנתנחם בהם. ורשעים יכולים לומר, אולי לא היה פורש מאיתנו כלל.

מה שמאוחר לתקן מאוחר לתקן. אבל להבא, ראוי להנהיג מנהג נבון כזה: שאם מישהו יעשה סרט, או יכתוב ספר, או אפילו יקשקש על הקירות (בטוח שיהיה מחקר על "קישקושי קירות בישראל 1988"), וככן –שהוא בעצמו יוכל לבוא לקרן, לדפוק בדלת, להציג את עצמו ולגבות את כספי המחקרים על מה שהוא עשה.

שומר מה מליל

בפיאצה ברבריני ברומא דולקת חנוכיה. שני שוטרים עומדים לידה עשרים וארבע שעות, שוטרים איטלקיים שמשלמת ממשלת איטליה. חנוכיה, כידוע לכל אדם עם תודעה בטחונית, היא התגרות. אתם כבר יודעים התגרות במי, נכון?

לפני שבוע התברברנו קלות ברחובות פירנצה, חיפשנו את בית־הכנסת. התקיים בו מפגש של נערי השומר הצעיר ובני־עקיבא, וגם כמה גננות יהודיות ערכו סמינר.

הסתובבנו בסימטאות הצרות וכבר חששנו שנאחר. פתאום צעקה רותי: "או, הנה משטרה". יופי, הגענו הביתה. ניידת משטרה יש שם, כל שעות היום וכל שעות הלילה, כשיש יהודים בבית הכנסת וכשאין, וכמה כבר יש שיש? ממשלת איטליה היא ממשלה אחראית. לא משאירים בשום מקום שלושה יהודים יחד בלי לשמור עליהם. יש נסיון רע עם מה קורה כשלא שומרים עליהם.

אלה הם החיים בגולה. ובין היהודים בגולה מסתובבת אגדה שבמדינה של היהודים, הו שם, יכולים היהודים לחיות ללא שמירה.

מה לעשות, ועדיין איננו רוצים להגיע לשלב הזה. כדרך יהודי כל הדורות אנחנו חושבים שהפתרון המוצלח הוא באי־התגרות. היו הרבה יהודים ברומא, אגב, שאמרו: בשביל מה להדליק חנוכיה בפיאצה ברבריני, זה רק יגביר את האנטישמיות. בגלל שהם פחות גלותיים מאיתנו, הם עדיין לא הגיעו לשלב של הפגנות נגד.

ההבדל היחיד, כפי שאני רואה אותו מאיטליה, הוא שבאיטליה הגויים משלמים בעד השמירה עלינו. בארץ זה מהכיס שלנו, לכן אנחנו בוכים.

פינת השלולית

והוא שלחש מר צפרדע לנסיכה בלילות חשוך אף אפל על גדות השלולית: בואי נא יקירתי ו פששששש, פששששש, פששששש.

מפאת הלחש לא שמענו מה אמר בדיוק הנסיך, אבל הכה נעקצ אחר תגובת הנסיכה. אם היא ציחקקה, ואף אמרה לו "משוגע אתה", זה סימן שהכל בסדר, ותפסיקו להציץ. אם היא קמה וברחה בצרחות, זה סימן שהיא לא אוהבת את הצפרדע בכלל, ויש לתמוה מה היא עושה בעצם בשלולית בלילה.

מאיר עוזיאל

מוצצת מים

(המשך מעמוד 30)
אחרים שיופקו מהעלוקות, עשויים להועיל בטיפול במחלות הקשורות בקרישת דם (טרומבוזות), כפי שהפניצילין, בשעתו, הועיל להרברת דלקות שונות.

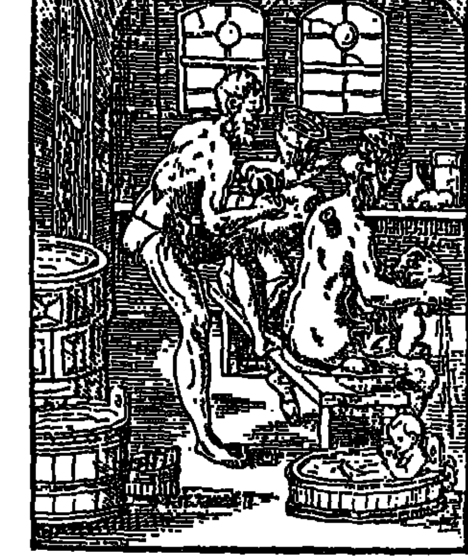
את ההירודין הפיקו מבלוטות הרוק שבראש העלוקות, אולם הכמויות שהופקו היו מיזעריות. לפיכך, לא יכלו הרופאים לספקו לכל חולה נצרך. הכמויות בשוק היו זעומות והמחיר יקר מאד. חוות "ביופארם" של רוי ולורנה סוייר שבווילס, שם מגדלים עלוקות להכנת ההירודין, זכתה משום כך בשנים האחרונות לפירסום בינלאומי ולשיגשוג כלכלי. את העלוקות מזינים שם מדם פרות שמגיע ממשחטה קרובה. מספיקה להן ארוחת-דם אחת בשנה. כל ארוחה מנפחת את העלוקות פי שבעה. בחוות הזוג סוייר מגדלים 50 אלף עלוקות משמונה זנים שונים. היקף הייצוא שלה, לבתי-חולים בארה"ב, קנדה ומערב אירופה, ולצרכי מחקר, מסתכם בכ-35 אלף ראש בשנה. המחיר: 5 דולר לעלוקה חיה.

חוק ההירודין העולמי מגלגל היום כ-4 מיליון דולר בשנה, ומדובר בינתיים בעיקר בחומר לצרכי מחקר ולא לשימוש רפואי המוני. כיום, מחיר מיליגרם אחד של הירודין נקי הוא 24 אלף דולר (!), ולכן מחפשים החוקרים דרכים חלופיות כדי להוזיל את מחירו. כתרופה, ההירודין הוא איפוא חומר חדיש, שראוי להחליף את תכשיר ה"הפארין", אותו מקבל לתת היום לחולים הנזקקים לתרופה נוגדת קרישה. גם הוא חומר יקר המופק מריאות ומעיים של פרות, אך בנוסף לזה גורם לתופעות לוואי, ביניהן הנטייה לדימום. תופעה זו איננה מופיעה בטיפול בהירודין.

מה ייחודו של המחקר הנעשה עתה בישראל, ומה התחרות עם הסובייטים?

שלושה חוקרים שותפים בו: פרופ' מאיר ריגבי, ביוכימאי מהמחלקה לכימיה ביולוגית במכון למדעי החיים באוניברסיטה העברית בירושלים, הגב' מרים עורבי, חוקרת ראשית בפרוייקט, מאותה מחלקה ופרופ' אלדור, מבית החולים "הדסה". הם מצאו דרך פשוטה וזולה לגרות את העלוקות לייצר את הרוק הדרוש להפקת ההירודין החיוני והיקר.

"הצלחנו להערים על העלוקה", הם מספרים, "דק בירושלים היא שותה מים ולא דם – ומתנפחת. אחרי-כן אנחנו חולבים אותה, להפקת הרוק... את השיטה להפקת רוק מהעלוקה למדנו מפרופ' רחל גלון, פרזיטולוגית מביה"ס לרפואה באוניברסיטה בירושלים ו'הדסה'. פרסנו ממברנה כתחתית גליל חלול ועליה פוזרו חומרים שגירו את העלוקה להתחיל למצוץ. מצאנו כי חומצה אמינית אחת ושמה ארגינין, מגרה את העלוקה למצוץ, והיא 'חושבת' שמדובר בדם. מהלנו איפוא את המים בחומר הזה ועד מהרה נתגלה כי העלוקות מוצצות את המים וממלאות בהם את הזפק שלהן, כאילו היה דם. התברר כי בעת המציצה העלוקות מפרישות רוק, ובחליבת – בלחיצה על גופן הנפות – הרוק מופרש. כך נתגלתה דרך חדשה להפיק מן העלוקה חומרים בעלי פעילות ביולוגית, ביניהם הירודין. בחליבה אחת של עלוקה ניתן להפיק הירודין ששוויו 150 דולר. ניתן לחלוב כל עלוקה פעמיים בשבוע, ובסך הכל 6-8 פעמים, עד מותה.

בחליבה אחת של עלוקה ניתן להפיק הירודין ששוויו 150 דולר. עד יום מותה אפשר להרוויח ממנה כ-1,000 דולר.

חקות "דם חולה" בעזרת עלוקות. תחריט עץ מהמאה ה-16. גם בן-גוריון אהב אותן.

"במפעל בירושלמי 'מקור כימיקלים', שבבעלות חברת 'סיגמה' האמריקנית, כבר מפיקים את הרוק במטרה לשווק את ההירודין לצרכנים בחו"ל. ב'מכון החליבה' הירושלמי, כך מכנים אותו המדענים, יש רק 400 עלוקות בשני אקווריומים. חולבים אותן פעמיים בשבוע. החומר המופק מהן הוא איפוא בעל רווח מוסף בשיעורים ניכרים.

"במוסקווה עוסקת קבוצת חוקרים ובראשה ד"ר איזולדה באסקובה, מן האקדמיה הסובייטית למדעים, במחקר דומה. גם שם גילו בעלוקות את החומרים מונעי הקרישה, אלא שבכל הידוע לנו הסובייטים הפיקו מהעלוקות שלהם פחות חומרים מאיתנו". שיטת ההפקה הסובייטית היא סודית, וכרגיל אין הסובייטים מפרסמים פרטים עליה בעתונות המדעית העולמית – מה שיוצר באורח טבעי מעקב הדדי ואיסוף כל פיסת מידע בנושא משני הצדדים גם יחד – כמעט תרגילי בילוש. המדענים הסובייטים נושפים בעורף חברי הקבוצה הירושלמית. הישראלים רוצים, כמובן, להיות ראשונים במירוץ הזה, ויוכלו לנצח אם יקבלו תקציבים הולמים.

מדוע כי בעלוקה הברזילית, השונה בגודלה מזו הרפואית, נמצאו חומרים שמעכבים גירולים סרטניים. אנחנו חושבים שגם בעלוקות שנחקרות אצלנו יש חומרים כאלה. למשל, בעלוקת היאור הנפוצה במצרים, אתיופיה וחופי הים התיכון, בעוד שהעלוקה הרפואית נמצאה בצפון הארץ, עלוקת היאור נתגלתה בדרומה. אבל היא נחקרה מעט מדי (בעבר, בידי פרופ' י. ויטנברג ז"ל ופרופ' גבי איזק ז"ל). ידוע כי בעלוקת היאור יש חומר נגד קרישה וצימות של טסיות (לוחיות דם), עד כה לא מצאנו את החומר שיגרה את העלוקות הללו למצוץ. הנושא נמצא איפוא במחקר, אך הוא בראשית הדרך. יש לנו גם חשד כי בעורן של צפרדעים, שחביבות במיוחד על עלוקות היאור, יש חומר שמגרה את העלוקות להיצמד אליהן ולמצוץ את דמן. ניסויים שנעשו במעבדה אישרו זאת".

במעבדתם של פרופ' ריגבי וגב' עורבי באוניברסיטה העברית בירושלים, בודדו מהעלוקות – באמצעות שיטות חליבה – כמויות רוק גדולות ביותר שאיפשרו מיצוי של חומרים בעלי פעילות ביולוגית. החוקרים מצאו ברוק כמה אנזימים המסוגלים לעזור בריפוי רקמות. בשיתוף פעולה עם מעבדתו של פרופ' אלדור ב"הדסה", התגלה לראשונה כי רוק העלוקה מכיל חומרים נוספים על ההירודין, ביניהם כאלה העשויים למנוע יצירת קרישי טסיות (טרומבוציטים). מימצא זה הסביר את ההשפעה החיובית שנצפתה בניתוחים המיקרו-כירורגיים שבוצעו בידי מנתחים פלסטיקאים, היות שחומרים אלו מסוגלים למנוע יצירת קרישי דם בנימים ובעורקים זעירים.

לטסיות תפקיד חשוב ביצירת טרשת העורקים וכהופעת מחלות לב כמו התקף לב, קרישי דם במוח ודחיית אברים מושתלים. כיום נוהגים טיפולים שונים למחלות אלה, ביניהם שימוש באספירין, שמונע קרישת טסיות. החומרים שנמצאו, לראשונה, בידי קבוצת החוקרים הישראלית, פעילים הרבה יותר ומסוגלים לעכב יצירת קרישי טסיות במנגנונים רבים יותר בגוף האדם.

יש בעלוקות גם חומר שממנו ניתן יהיה להפיק תרופה אנטי-דלקתית שיש לה עתיד גדול בטיפול במחלות פרקים ובמחלות של המערכת החיסונית. בקיצור: בגופו של בעל החיים הפרימיטיבי הזה יש כל כך הרבה חומרים, עד שבהחלט ראוי לכנותו: בית מרקחת זוחל. "אם המחקרים בחולים יאמתו את ההשערות שלנו", אומר פרופ' אלדור, "הרי התרופות שיופקו בעתיד הלא רחוק מהחומרים שיש בעלוקות יהיו שכיחות וטובות, כי הן תרופות מהטבע".

אלכס דורון

עלוקות בבית-מרקחת? רק בחיפה

פולקלור עשיר מאוד יש לעלוקות. הן נזכרות בתנ"ך ("לעלוקה שתי בנות, הב הב; שלוש הנה לא תשבענה, ארבע לא אמרו הון", משלי ל', 15), והן ידועות כאמצעי רפואי מאז 200 לפני הספירה. היתה תקופה שהרופאים המליצו על שימוש בעלוקות מוצצות דם כאמצעי טיפול כמעט לכל מחלה – כאבי ראש, קדחת, נדודי שינה, מחלות רוח, כיב קיבה ואפילו נגד השמנת יתר. רווחה האמונה כי העלוקות מוצצות מהגוף את הדם החולה, בניגוד לדם הבריא.

"תקופת הזוהר" של העלוקות היתה במאות ה-18 וה-19. צרפת נעשתה לצרכנית העלוקות מס. 1 בעולם, במיוחד בהשפעת רופאו של נפוליון, פרנסואה ברוסיי, ותלמידו בוילאר, שכונו "הרופאים צמאי הדם הגדולים ביותר בהסטוריה". ברוסיי טיפל פעם בעצמו במשך 18 יום באמצעות 60 עלוקות שהניח על גופו. היתה נהוגה אז גם אופנת-לבוש בשם "שמלת ברוסיי", כיוון שקושטה ברקמות של עלוקות מתות... בימיהם יובאת צרפת מיליארד עלוקות ודווח כי באמצעותן הקיזו מן החולים 363 אלף ליטר דם בשנה. סופר כי אשה אחת אפילו ניסתה להתאבד על ידי שימוש ב-50 עלוקות שהניחה על גופה...

ההיסטוריונית הבריטית אן יאנג מעריכה שנפוליאון כנראה הפסיד בקרב ווטרלו משום שהתעסק אז יותר מדי בטחורים שלו, באמצעות העלוקות שסיפק לו רופאו.

כשגברה הדרישה לעלוקות, החלו מדינות שונות להטיל עליהן מכסים או העניקו זכיונות יבוא בלעדיים לסוחרים שונים, חביבי השלטונות. הצאר הרוסי הטיל ב-1848 מס בשיעור 5 רובל על כל אלף עלוקות שיוצאו מארצו. סוחרים גרמניים הבריחו את הגבול הרוסי עם סחורתם ועד מהרה התפתח שוק שחור בעלוקות.

מספרים על הסופר הרוסי הגדול גוגול שטופל בעת גסיסתו בעלוקות. הניחו על נחיריו שש עלוקות שמצצו את דמו. עד למחזת סיפר כי שמע את הסופר מיילל: "סלקו אותן מעלי, סלקו אותן מהפה שלי". הנוכחים מנעו זאת ממנו מחשש שיפגע בתהליך ריפויו. "יתכן שכל זה רק קרב את קיצו", כתב עד הראייה ביומנו.

בראשית ההתיישבות בארץ היה שימוש נפוץ בעלוקות לצרכי ריפוי. מסופר על אחד מבני העלייה השניה שנדרש לספר את קורות-חייו והשכלתו לאחד המוסדות בארץ, אשר הכריז על עצמו כ"חוקנאי מדופלם וגם יודע שטעלען פיאבקעס" (ביידיש: להניח עלוקות). פרופ' אליעזר רחמילביץ' מ"הדסה" בירושלים נוהג לספר לתלמידיו, מפי אביו המנוח, על מקרה שבו דוד בן-גוריון מחה נמרצות כאשר אשתו פולה אושפזה בגלל טרומבוזה בוורידי הרגליים, וטופלה בתכשיר ה"הפארין". בן-גוריון אמר לרופאים: "בשביל מה הפארין? יותר טוב פיאבקעס" – "וכנראה שהוא צדק", אומר רחמילביץ'.

בהדרגה עלה בידי הרופאים לשכנע את הציבור כי השימוש בעלוקות הוא בגדר אמונה טפלה. בתחילת המאה ה-20 פסק השימוש בהן, אבל לפני כ-30 שנה התחדש בהן העניין, בעיקר לצרכי מחקר. בין השאר התברר כי ניתן ללמוד מהן הרבה על מערכת העצבים.

בחיפה יש עדיין בית מרקחת בו ניתן לרכוש עלוקות רפואיות כאמצעי להקלת בלחץ דם. העלוקות הללו מיובאות או מוברחות מהונגריה. הונגריה היא בין המדינות הבודדות בעולם והיחידה באירופה שעד היום אוסרת יצוא של עלוקות מתחומה.

חיים ואוהבים

חיימקה שלי

על זה אתה ישן? – אני שואלת את בבת עיני – ככה, בלי סדין?... על מזרון כזה דק? ואיפה כל השמיכות?

כן, אמא, על זה אני ישן, משיב לי חיימק'ה שלי שלרגע נראה לי כמי שהתחפש לחייל.

ולא קר לך? (עד הגיוס היה הנ"ל מכוסה בשמיכת פוך).

עם שק שינה כזה אני יכול לישון גם בקוטב, והוא מצביע על מה שצה"ל מנפיק לחייליו.

אנחנו נמצאים במבנה מגורים של טירונים במסגרת "יום הורים" שבסופו ייערך טקס ההשבעה של ילדינו. עדיין איני יודעת אם רעיון "יום הורים" הוא רעיון טוב. וכי מה היה קורה אילמלא ראיתי להיכן התגלגל חיימקה שלי. גם ההורים שלנו לא ראו להיכן התגלגלנו במלחמת השחרור, ומוטב היה כך.

הבוקר התחיל אצלי כמו במערכון של וודי אלן על האמא היהודיה שלו מברוקלין. כן, הכנתי מרק עוף, העברתי אותו לתרמוס, את התרמוס לאחת משתי הצידניות המלאות בכל טוב פולני – ולדרך. הנה, בני, אמרתי בלבי, אמא שלך מוכנה לנסוע למענך בין כפרים ערבים שרק אתמול השליכו מהם אבנים על מכוניות. אמא שלך – כך הפלגתי על גלי הדמיון – מוכנה לעשות הכל, אפילו להיפצע קלות משברי זכוכית, כדי להשקות אותך במרק שאתה אוהב. הרגשתי עצמי כל־כך אמא יהודיה, לפתע, עד שהתבוננתי בראי, אולי חל בי שינוי חיצוני. כמובן שלא, אמא יהודיה אינה מאפרת עיניה איפור כה כבד. אמא יהודיה אינה לובשת חליפת עור שעלתה לה כמעט משכורת שלמה אלא חוסכת את הסכום הזה בקופת חסכון למען ילדיה. אבל מה, אמא יהודיה זה משהו שמתחת לאיפור ומתחת לעור. גרדו אותה מילימטר אחד לעומק – ווה מה שתמצאו. אמא של מרק עוף.

אבל נחזור לבסיס הטירונות שהוא המקום הכי חשוף לרוחות בארץ. בבואי לשם ציפיתי כי – כדוגמת מה שהיה בגן שושנה, שם ראיתי אותו בתפקיד נר גימל מדקלם טקסט בן שתי מלים ורוקד כמו סביבון – אוכל גם כאן לקבל אותה מנה של נחת.

איפה.

לצה"ל פתרונים מדוע מנעו מאיתנו, ההורים שגידלנו אותם והבאנום עד הלום – ז"א עד בסיס ההדרכה שאיני זוכרת את שמו אולי מפני שאני רוצה לשכוח אותו – מדוע מנעו מאיתנו לחזות בזיו פניהם של ילדינו החמושים ברובים?

את הטקס ואת המסדר עם הנשק ערכו בחשכה. אמנם פה ושם האירו את השמים פצצות תאורה וכתובות אש שהבטיחו לנו משהו די מבהיל: "הננו ועלינו בסערה" (על מה? סטייל אליהו הנביא?). אמנם מפקד הבסיס היה מואר באור מלא כאשר הבטיח לילדינו "עבודת פרך". אבל בעקרון שרר חושך מצרים, ואני ניסיתי בחשכה הזו שעל מגרש המצעדים לדלות את בבת עיני, חיימקה שלי, מבין כל "בבות העיניים" של יתר ההורים שהתכנסו מכל הארץ וישבו מכווצים ומכורבלים על ספסלי עץ כשגדר חבלים מפרידה בינם לבין ילדיהם. לא הצלחתי לראותו. כששאגו בקולות בס כל הילדים שהתחפשו לחיילים "אני נשבע" – הרגשתי כאילו משהו פקע אצלי, נזה, עידן חדש החל.

וכאשר פרצנו בסערה את גדר החבלים וכולנו התנפלנו בנשיקות וחיבוקים על ילדינו שלא ראינו שעה אחת – שמעתי אותו אומר לי בקול חדש: אמא, מספיק.

חזרתי הביתה דוממת. והיה לי קצת פחות קר בלילה. ידעתי שהוא כבר מסתדר. בעזרת צה"ל, כמובן.

תמר אדירי

תיבת דואר / מקום אחר, זמן אחר

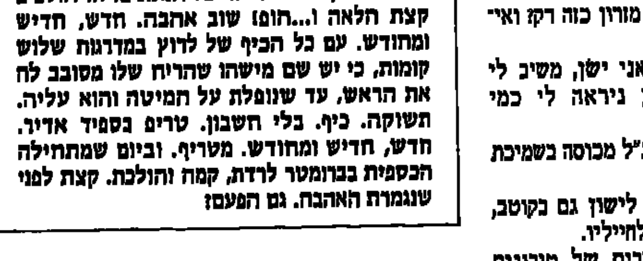
קורא בשם סבי גרונות שלח לי רשימה שהיא מעין תגובה לרשימתי "על משכבך בלילות", והוא הוסיף: "גם זה חיים ואוהבים. מקום אחר. זמן אחר. מצב אחר. זה מה שיש". אני שמחה, כן, ממש שמחה, לארח אותו במדורי:

קצת לפני שנגמרת האהבה, יודעת שיש רק עוד חמש דקות. צריך לעשות חשבון. טור אחד של קרדיט. טור אחד של דביט. למטה קו שחור: מאזן. מאוזן אולי... אבל היא מרגישה אחרת. בחורה לאהוב בדרך לא שיגרתית. אולי האווירה של שנות ה־70' גרמה לכך. אורח חיים חדש. פשוט אהבה. בדרך כלל, קצת לפני שנגמרה האהבה, קמה והלכה הלאה. גוף טוב. ראש בכיף. עבודה. כסף. עצמאות... כל הנתונים. אז הולכים קצת הלאה (...תום) שוב אהבה. חדש, חדיש ומחודש. עם כל הכיף של לדוש במדרגות שלוש קומות, כי יש שם מישהו שהריח שלו מסובב לה את הראש, עד שנופלת על המיטה והוא עליה. תשוקה. כיף. בלי חשבון. טרים בספיד אדיר. חדש, חדיש ומחודש. מטריף. וביום שמתחילה הכספית בברומטר לרדת, קמה והולכת. קצת לפני שנגמרת האהבה. גם הפעם?

כמעט ארבעים. בעתון כותבים ששולחים מיצרכים חיוניים לקשישים עריריים. עוד עשרים שנה וקצת, תתחיל להיות קשישה ערירית. זה מתד, אבל מאידך מעמידה את הדודה שלה, שהיא ערירית, למרות שהיה ארבעים שנה עם אותו בעל. לפחות בעשרים השנים האחרונות נראה היה, שלא יכלה לסבול את הפרצוף שלו. עכשיו ערירית. בת אחת באמסטרדם. בן אחד בפילדלפיה.

קצת לפני שנגמרת האהבה, חושבת על דברים כאלה. וגם על דברים אחרים. אוהבים ילדים, אבל כשהם של אחרים. עכשיו, קצת חוששת. לא שהיא רוצה, אבל מה תרגיש בעוד עשר שנים? תצטער? יהיה מאוחר מדי? חברה שעובדת איתה, נשואה מגיל עשרים ושתים. הגדול שלה עוד מעט בצבא. אומרת: מה הקטע שלך? כל האהבות הופכות בסוף לפשרות. צאי מזה!

אבל אצלה... אצלה זה אחרת. קצת לפני שנגמרת האהבה, יושבת עם סיגריה. מביטה אל חדר השינה. אז מה? להפוך את חדר השינה לתחנה בין המטבח לחדר הילדים? לא, לא רוצה.

הורוסקופ

תחזית לשבוע שבין 1 ל־6 בינואר

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
במגעים עם מישהו קרוב, תצטרכו עכשיו לעשות ויתורים כלשהם, שאולי יהיו כרוכים בפגיעה באגו שלכם. אירועים חברתיים יכולים להביא להזדמנויות עסקיות בתחום העבודה, אינכם מספיקים לעמוד בקצב.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
העליזות שלכם משפיעה בצורה חיובית בזוהר על מי שחי בה. השבוע כדאי לצאת לטיולים קצרים ולבלות בחברת מישהו אהוב – צפויים רגעים רומנטיים נעימים. בתחום הקריירה תהיה בימים אלה נקודת מפנה.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
השבוע אתם עשויים לקבל מתנה יפה מקרוב משפחה, או לקנות פריט חשוב לבית. האושר מצפה לכם עכשיו בדמות בני משפחה. דאגות בעבודה עלולות להטריד אתכם בימים אלה, אך תוכלו להתגבר עליהם בקרוב.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
בימים אלה מוטב להניח לענייני העסקים ולהתמקד בבילויים ובשהיה במחיצת יקיריכם, שתסב לכם אושר. אינכם מקבלים עכשיו את התגובה הראויה לרעיונות שאתם מעלים, אך צפויה הזדמנות חשובה לקריירה.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
עניין מן העבר, הקשור לידיד טוב, מטריד אתכם תשבוע, אך לא כדאי לעסוק בכך יותר מדי עכשיו. חדשות טובות ישפיעו על עתידכם הפיננסי ועל תחום העסקים, אך כדאי בינתיים לפרוע חובות שהצטברו.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
בעיה בתחום העבודה עדיין מטרידה אתכם השבוע, אך יהיה על כך פיצוי בתחום החברתי – אתם עתידים להתידד עם אנשים חדשים. בימים אלה אנשים אחרים יכירו את צעדיכם, אך צפויה התפתחות חיובית.

סרטן
21 ביוני עד 22 ביולי)
מישהו בחוג מכריכם מודאג קמעה השבוע, אך הבעיה תיפתר במהירות. אתם אופטימיים מאוד בימים אלה לגבי התפתחויות חדשות בעבודה. צפויים רגעים מאושרים בתחום הרומנטי והעמקת הקשרים האישיים.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
הסובבים אתכם מצויים השבוע במצב־רוח מרומם, ותוכלו ליהנות מפגישות חברתיות נעימות, אם כי מחשבותיכם נוטות לנדוד – יתכן כי בעיה מסוימת בעבודה, או בקשר לשותפות, מטרידה אתכם.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
מישהו שאתם עתידים לפגוש השבוע יהיה בעל חשיבות רבה לגביכם השנה, בעיקר מהבחינה העסקית. כדאי לקבל הזמנה למסיבה. ההתפתחויות בתחום הכספי חיוביות בימים אלה, והמצב משתפר גם במישור הרומנטי.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
חדשות טובות יגיעו אליכם השבוע מרחוק, או שתתחילו לעשות תכניות לנסיעה. בתחום הרומנטי העניינים פורחים, ותוכלו ליהנות מבילויים. במישור הביתי צפויים שינויים – אולי רכישת פריטים חדשים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אם כי אתם אופטימיים עכשיו לגבי צורת חדשה של הכנסה, נסו לא להרבות בבזבוזים מיותרים. השבוע כדאי לשים את הדגש על הבית ועל המשפחה, בתחום העסקי יכולים להתגלע סיבוכים, ותצטרכו להקדיש לכך מחשבה.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
השבוע צפוי לכם ביקור במקום חדש, בחברת מישהו אהוב. שימו את הדגש על שעות הפנאי שלכם. ההתפתחויות בתחום הרומנטי משמחות אתכם בימים אלה, אך הישמרו מפני נטיה לחוסר עקביות בתקים אישיים.

פנטהאוז

יגאל לב

צבע הכסף

גליה אומרת שאורי מתייחס לכסף כפי שהוא מתייחס לדם שזורם בעורקיו, כאל דבר שאולי לא נעים לראותו, אבל אי־אפשר בלעדיו. אבל כשנכנס לדירה שבקומה השלישית השכן החדש, גילה זווית ראייה חדשה לגבי ה"מוצר" המבוקש הזה. השכן החדש היה קיבוצניק לשעבר שלמד משפטים, פתח ומנהל משרד משגשג, ואורי ראה בו מתחרה נכבד.

היחס של אביב דגן לכסף זיעזע את גליה. הוא התנהג אליו כאילו היתה זו מפלצת שצריך להימלט ממנה. הכסף נהג בו כמינהג הכבוד. ככל שאתה בורח ממנו – הוא רץ אחריך. הוא נחשב לאחד מעורכי־הדין הטובים וההוגנים, למרות שאין הוא מטפל בתיקים רבים ולמרות שהוא מסרב להקים לעצמו משרד גדול וגדוש מתמחים ופקידות.

"כשיש לך משרד גדול אתה נהפך לקבלן. ב־1 לחודש אתה צריך לשלם המון משכורות. במקום ליהנות מהמקצוע ולחפש תיק מיוחד שמעניין אותך, אתה נהפך לקבלן תיקים ולמפרנס של עורכי־דין מזכירות. בקיצור – לעבד הכסף".

אביב מסרב להפוך לעבד הכסף, וזו לא העמדת פנים. מהרבה בחינות נדמה שעד היום הוא נשאר ילד תמים. תמימות נאיווית שאיננה עולה בקנה אחד עם השם שיצא לו כבעל מוח משפטי מבריק. הוא צנוע. אינו נדחק. לא תפגוש את שמו ותמונתו בטורי הרכילות ובסלונים של נשות חברה.

גליה שמחה לידידות שנוצרה בין אורי לאביב, ידידות מעבר לקולגיאליות המקצועית. אם יש מישהו שרצתה שאורי ידמה לו הרי זה אביב דגן. אבל היחס שלו לכסף בכל זאת זיעזע אותה. לא נדיבות, לא פזרנות, הוא פשוט מתייחס לכסף בלי שום קרושה.

אורי טען שזוהי מורשת מימי ילדותו של אביב בקיבוץ. "אתה מתחנך להעריך כסף כאשר אתה נולד בבית שבו לכסף היתה משמעות, או אחרי ילדות של עוני מעליב. לאביב אין שום עלבון לנקום". גליה שמה לב לכך שמעולם לא דיבר איתו אורי על עלבון נעוריו בשכונה.

ערב אחד עלה אביב דגן אל אורי לדון איתו בפרשת ערעור לעליון. אחרי־כן פנה ישר אל השולחן עליו הציבה גליה קפה. גליה אוהבת את השיחות איתו. "יש לו חינוך של ג'נטלמן", היא אומרת. הוא מקרין הומור של טוב לב ותמיד מסיים את השיחה בסיפור או בדיחה, משאיר את גליה צוחקת.

יש לו זמן, כמו לכל האנשים שעסוקים באמת. דווקא להם יש זמן. למרות שהוא מנהל משרד מצליח, הוא פנוי לשיחות. המשרד מקבל רק תיק אחד לחצי שנה, אבל זה תיק רציני. אביב משקיע את מיטב כשרונו, גובה סכום כסף גדול אבל נותן שרות מעולה. כשהוא טוען, הלקוח יודע שאם יכול בשר ודם להלץ אותו מבעייתו – זהו אביב.

התיאבון שלו מזכיר את זה של ילדים קטנים. עדיין לא חדל לאהוב דברי מתיקה. יכול לחסל במכה ארבע פרוסות עוגה ולמרות זאת שומר על גיזרה דקה.

לאחר שחלפו על נושאים מקצועיים כמו קידומם של שופטים ומערכות היחסים בבית המשפט בתל־אביב, שאלה גליה שאלה שהציקה לה זה מכבר: "תגיד לי איך יצאת כזה?"

אביב נוהג לדבר לאט כאילו כל הזמן בידו. הוא נוהג במלים בשלווה, בטוח שאחרים יקשיבו לו: "עד גיל 13 אפילו לא ידעתי אפילו איך נראה מטבע... בגיל עשר יצאתי מהקיבוץ לטייל, עליתי על אוטובוס וכשהנהג אמר לי לשלם שאלתי 'מה זה כסף?' אני חושב שלבסוף הוא הסיע אותי חזרה למשק רק משום שלא האמין שקיימת 'חיה' כמוני...".

העולם הרחוק שהשאיר מאחוריו עדיין קוסם לו. "אני זוכר שפעם הגיעו אלינו ילדים מהעיר, שלא האמינו שאיני יודע מה זה כסף. אחד מהם שאל: 'אתה רוצה להגיד לי שאתה לא מקבל דמי כיס מהאבא שלך?' אמרתי 'אף פעם'. 'ואמא לא קונה לך בגדים?', אמרתי 'אני מקבל בגדים במחסן'. אז בשביל מה בן אדם צריך כסף אם יש לו אוכל בגדים וגם כמה קוביות שוקולד? פשו לא הייתי זקוק לכסף".

גליה הכירה לא מעט בני קיבוצים שדווקא הכירו היטב בערך הכסף, אולי דווקא משום שחונכו בחברה שבה היה לו ערך שונה. אבל אביב דגן הוא אקזמפלר מיוחד במינו.

"אתה רוצה להגיד לי שבגלל הקיבוץ אתה כזה? בגללו אתה לא מתייחס לכסף?".

אביב חייך "חשבתי שגם את תטעי בי. אני לא חושב שזה בגלל הקיבוץ. יש לי סיבות אחרות. תזכירי לי פעם ואני אספר לך את הסיפור".

גליה לא התכוונה לחכות לפעם. היא לא התכוונה להניח לו לחמוק. "אתה רוצה עוד עוגה? יש לנו עוגת גבינה ועוגת־שרה, תשתנע".

עדיין אפשר לפתות אותו עם עוגות. כמו ילד. אבל ברעבתנות, וגליה המתינה בנימוס. לאחר שקינח בקפה רותח שלגם כאילו היו מים צוננים, אמר: "זה קשור לעבודה שלי, כאשר הייתי סטודנט למשפטים".

לא. גליה לא תניח לממזר להתחמק במשפט סתמי כזה. אחרי שולל חמש פרוסות עוגה הוא יכול לתרום לה קצת יותר מידע.

"הייתי אז קיבוצניק תמים. סידרו לי עבודה בבנק. לא שזה הגיע לי. אבל באחת הצניחות, בסדיר, שברתי את הכתף, וקבעו לי עשרים אחוזי נכות, וכך הגעתי לעבוד בבנק ישראל לזמן הלימודים.

"ביום הראשון התייצבתי בבנק ב־8, בסנדלים וחולצת טריקו. האדונים מהבנק, לבושים בחליפות, הסתכלו עלי כמו על חיה שהגיעה אל המשרדים המהודרים שלהם ישר מהג'ונגל. וכאותם ימים גם גידלתי זקן. הציבו אותי במרתף, שם חיכו לי שני שומרים במדים. הם ערכו עד גופי חיפוש מדוקדק והכניסו אותי לחדר שהעבודה בו חיסלה אצלי אחרי כן סופית את היחס לכסף".

אביב התבונן בצלחת הריקה, וגליה מיהרה אל המקרר להוציא משם את פרוסת עוגת השוקולד ששמרה לרינה, מעלה אותה קרבן על מזבח הסיפור.

"במרתף נערמו שטרות כסף מוכנים לגריסה. סכומים עצומים, דמיוניים. במרכז ניצבה המגרסה, תפקידי היה לרשום את השטרות, להכניסם למגרסה, ללחוץ על הכפתור – וכסף שיכול היה לקנות את כל החלומות נהפך כהרף עין לפתיתי נייר זעירי ערך כמו אלה שילדים משליכים אחד על השני בחתונות ובחגים. באותם ימים הרווחתי 400 לירות לחודש, ובכל יום של עבודה השמדתי מיליון וחצי לירות..."

"שנים אחרי־כן – בעצם עד היום – איני יכול להשתחרר מההרגשה שהכסף – שבני אדם אוהבים ושונאים בגללו, עוברים בשבילו ואותו, מתבזים לשמו, הוא בסך הכל פתיתי ניירות לקישוט..."

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 25.12.52 – 1.1.53.
הנוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

מעריב

השבוע לפני 35 שנה

צלחות מעופפות בשמי חיפה

אתמול נראו צלחות מעופפות בשמי חיפה, בגובה רב מעל הכרמל. היו שראו את ה"צלחות" בצורת שני גופים גליליים ואילו מורי ותלמידי בית הספר "חוגים" שעל הכרמל טוענים, שהיתה להם צורת אליפסה (עיגול מאורך). להופעת הגופים המסתוריים המוכסים היו עדים גם נערים שביקרו אותה שעה על גבעת נפוליאון בעכו. הם עקבו אחרי ה"צלחות" מרגע הופעתן סמוך לשעה 10 לפה"צ ועד היעלמן כעבור כשתי דקות. לדברי סגן־אלוף אחד נעו הצלחות לפי סדר מדוייק, פעם במאוזן ופעם במאונך, ושוב במאוזן ובמאונך, עד שנמוגו ונעלמו מעיני רואים.

זוהי הפעם השניה שצלחות מעופפות מופיעות בשמי הארץ – ובשני המקרים נתגלו מעל חיפה.

בא ילד פלא

מנצח בן עשר, דניאל משה ברנבוים, יליד ארגנטינה, הגיע הלילה ארצה עם הוריו.

הילד ניצח על תזמורת פילהרמונית בזלצבורג לפני בואו ארצה לסידרת קונצרטים. מלבד כשרונו המוסיקאלי מצטיין הילד גם בידיעה מפליאה של שפות רבות וביניהן עברית.

חילופי גברי בשרות החוץ הישראלי

חילופי גברי בראשותן של ארבע נציגויות דיפלומאטיות של ישראל יבוצעו בזמן הקרוב. בעקבות העברתו של הציר אליהו ששון מתורכיה לאיטליה.

השגריר משה פישר יעבור מבירת צרפת לכהונת ציר ישראל באנקרה במקומו של אליהו ששון. אליהו ששון עובר בראשית החדש מאנקרה לרומא, במקומו של ד"ר מ. ישי, שחוזר לארץ.

הציר יעקב צור, ציר ישראל בארגנטינה, אורוגוואי וצ'ילי, יעבור לפאריס וישמש שגריר ישראל בצרפת.

הציר אריה קובובי, שהיה עד כה ציר ישראל בפולין וצ'כוסלובקיה והוכרז שם כ"פרסונה נון־גראטה", יעבור לבואנוס איירס וישמש ציר ישראל בארגנטינה ואורוגוואי.

רוקח פורש הערב מראשות העיר

מר ישראל רוקח, שר הפנים, יפרוש הערב רשמית מתפקידו כראש עירית ת"א.

בישיבת מועצת העירית שתיערך הערב יודיע מר רוקח, כי לרגל היבחרו לתפקיד שר הפנים לא יוכל למלא יותר את תפקידו כראש העיר.

עם מסירת הודעה זו ייהפך סגן ראש העיר היחיד, מר ח. לבנון, לממלא מקום ראש העיר באופן אוטומטי. הוא יקבל לידו את ניהול המשך הישיבה ואילו מר רוקח יתפוס, זו הפעם הראשונה אחרי 16 שנות כהונתו כראש העיר, מקום בספסלי חברי המועצה.

נגיב מחדש התביעה לפינוי הסואץ

בריטניה לא תוכל לקוות ליחסי ידידות עם מצרים בלי לקבל מראש את העקרון של הגדרה עצמית לסודאנים ובלי לעשות צעדים מיד לפינוי גמור של אזור תעלת סואץ מן הצבא הבריטי – אמר אמש גנראל מוחמד נגיב, ראש ממשלת מצרים, במסיבת עתונאים בקאהיר.

שום צבא, חוץ מן הצבא המצרי, אינו צריך לחנות על אדמתנו עד סיום הדם והאדמה – אמר גנראל נגיב.

סטלין מוכן לפגוש איזנהאור

גנראליסימו יוסף סטאלין, ראש ממשלת ברית המועצות, גילה שהוא מתיחס באהדה להצעת "שיחות דיפלומטיות עם נציגי האדמיניסטרציה החדשה של איזנהאור בארה"ב לקראת האפשרות של פגישה בין סטאלין ובין גנראל איזנהאור הנבחר לנשיאות ארה"ב" – הודיע המוקר "ניו יורק טיימס".

רעידת אדמה בגליל

רעידת אדמה שנמשכה כשתי שניות הורגשה הבוקר בשעה 4.40 בכל רחבי הגליל המערבי.

רבים מהתושבים התעוררו בעת שהזעזועו הבתים. לא נגרמו נזקים ולא נודע על נפגעים.

דז'יגן ושומכר
בטקס' ע"ת...

לאחר מסעות של עשרים חודש, על פני עשר מדינות, עם משא של אלפיים בדיחות, ישנות־גם־חדשות, הגיעו השבוע דז'יגן ושומאכר, אמני הצחוק היהודי הנצחי – בחזרה לישראל. ב־30 לדצמבר 1952 וב־1 בינואר 1953 יופיעו לראשונה באולם "אוהל־שם" בתל־אביב, כדי לחתחיל במצב רוח טוב את השנה החדשה, וימשיכו להופיע אצלנו עד – – "הכל תלוי במזג האויר, שאל את המטאורולוגים של הקהל..."

העליה מבולגריה נמשכת

הארץ היחידה מארצות הדמוקראטיה העממית, שממנה נמשכת עדיין עלית יהודים ללא הפרעות, היא בולגריה.

באופן ממוצע מגיעים כשבועים איש לחודש מארץ זו – מסר היום דובר הסוכנות.

הדובר סיפר, כי בחודש הבא תתחיל עלית מסין, במרוצת הזמן יעלו משם כ־600–700 יהודים.

מחיר החשמל יועלה ב־18 אחוז

מחיר החשמל לצרכנים יתייקר בעוד 18 אחוז בממוצע החל מחודש דצמבר 1952 – הודיע הבוקר מנהל חברת החשמל מר א. רוטנברג. חברת החשמל מקווה לקבל הסכמת הממשלה להעלאה החדשה. המו"מ עם שר האוצר נמצאים בעת לאישורו.

בגין: זוהי שעת כושר ל"חרות"

"זוהי שעת כושר לתנועת החרות והשנה האזרחית החדשה תהיה שנת גיוס הכוחות לתנועה" – אמר מר מ. בגין בנאומו במרכז מועצת חרות שנפתחה אמש. את ההסכם בין מפא"י והכלליים הוא הגדיר כ"קנוניה פיסקאלית".

ד"ר באדר סקר בהרצאתו את המצב הכלכלי במדינה.

בן־גוריון יוצא לחופשה ארוכה

ראש הממשלה מר ד. בן־גוריון עומד לצאת בימים הקרובים לחופשה ממושכת של חדשיים לפחות. תחילה ישהה עם רעייתו בטבריה, בבבל עונה. הפעם הוא עומד לבלות שם שלושה עד ארבעה שבועות ואח"כ יצא להמשך החופשה במקום אחר בארץ.

מחוגים המקורבים לראש הממשלה נמסר לסופרנו, כי עוד בימי השיחות על הרחבת הקואליציה אמר, כי עם קום הממשלה החדשה הוא ירצה לצאת לחופשה ממושכת עקב עייפותו הרבה.

בעיית ממלא מקומו של ראש הממשלה (ושר הבטחון) בימי העדרו טרם נפתרה. קוראים בשמותיהם של פ. לבון, השר בלי תיק, מר מ. שרת, שר החוץ ומר ל. אשכול, שר האוצר.

מיקוניס נותן הכשר לסנה...

בהתקפה חריפה ושחצנית על הציונות ועל מפ"ם, הדגיש שהוא מוציא מהכלל את קבוצת סנה־ריפתין – ש. מיקוניס, המזכיר הכללי של מק"י, בשיחה עם סופר "העם".

"מפלגתנו כולה וכל התנועה הקומוניסטית העולמית מתנגדת לציונות ולסיסמת הרמיה 'קיבוץ הגלויות' המשרתים האינטרסים של המנוגנות הדית הגדולה ושל האימפריאליזם האמריקני. בהיותה סוכנות מטוריאליזם, גורלה של הציונות קשור אתו ואתו גם תרד..."

מבצע פרסים ענק
במשביר לצרכן:
"קלף היופי של רבלון"
PADANI
לרגל חצי יובל לרבלון ביש
ח ג י ג ה ש ל פ ר ס
★הגרלה של שעון קארטייה בשווי 270,
★19 מערכות לבוש של מרקס אנד ס
★ פרסים מיידיים ללא הגרלה: סט סכו"ם
מטריה תוצרת חוץ, מוצר של ר
פרסים ללא הגרלה! כל אחד זוכה!
בכניסתך לאחד מבתי הכל־בו של המשביר לצרכן תקבלי קלף אס ששוויו 11 נקודות. קחי את הקלף לדוכן רבלון במשביר לצרכן, ובקנותך 2 מוצרים תקבלי קלף נוסף ששוויו 10 נקודות; עכשיו בידך קלפים בסך 21 נקודות, המקנים לך זכיה מיידית ללא הגרלה באחד מהפרסים הבאים: 1) מערכת סכו"ם יוקרתית 2) מטריה תוצרת חוץ 3) מוצר של רבלון.
הגרלת ביניים
בכל אחד מ־19 סניפי המש תוגרל בין כל מחזיקי הקלפים מערכת לבוש של מרקס א בשווי 300 ש"ח.
ההגרלה הגדולה
בכל קניה של 100 ש"ח תכנסי להגרלה שבה יועלה יקר ערך: שעון קארטי 5,270 ש"ח.
REVLON 25
המשביר לצרכן